

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

**Mənim tanıdığım
Hacı Qasim**

**Əli Şirazinin qırxillik dostluq
xatirələri
Qələmə alan: Səid Əllamian**

Kitabın adı:.....Mənim tanıdığım Hacı Qasim
Qələmə alan:.....Səid Əllamian
Tərcümə edən:.....Fatimə Salahlı
Çap tarixi:.....2021
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

«Издательство Полипресс»
Тверь, Комсомольский проспект, дом 19.
Тел.: (4822) 58-19-78, 500-250,

ISBN 34-31-024519-34

Mündəricat

Ön söz.....	4
Böyük şəhadət.....	10
Gözəl həyat.....	25
Uşaqların əmisi	47
Xalqın fədaisi.....	71
Ağır işlərin adamı.....	84
Əxlaq və rəftarı	119
Əhli-beyt aşıqi.....	135
Cənnət ordeni.....	172
Mədəni-ideoloji cəbhənin qəhrəmanı.....	184
Siyasət cəbhəsinin qəhrəmanı.....	201
Cənazənin qəhrəmanlığı.....	215

Ön söz

Cənab Əli Şirazinin Hacı Qasim Süleymani ilə ilk tanışlığı 1982-ci ilin baharına qayıdır. O, Rəfsəncanın Kəşkuiyə rayonundan idi, yeniyetməlikdən Qumun kirmanlılar mədrəsəsində hövzə təhsili alırdı. 1979-cu ildə İmam Xomeyninin Bəsicin yaradılmasına dair fərmanından sonra Rəfsəncan Bəsicini yaratmağı özünə vəzifə bilib şəhərin came məscidində fəaliyyətə başladı, Rəfsəncanda, onun rayon və kəndlərində saysız-hesabsız gəncləri hərbi təlimlərə cəlb etdi. Müharibə başlayandan az sonra Rəfsəncan bağlarından

birində təlim mərkəzi yaratdı, mərkəzin ilk qrupu 1980-ci ilin noyabrında cəbhəyə yola düşdü.

Gənclər Rəfsəncan Bəsicinin təlim mərkəzindən dəstə-dəstə cəbhəyə yollanır, qayıdanda özləri ilə mənəvi cəbhə ab-havasını gətirirdilər. Şirazi arxa cəbhədə qalmağa dözə bilməyib 1981-ci ilin aprelində Abadan cəbhəsindəki yerlilərinə qoşuldu. O, həmin ilin oktyabrında Quma qayıdıb təhsilini davam etdirmək qərarına gəldi, ancaq dörd ay ötmədən yenə cəbhə həvəsinə düşdü və növbəti ilin fevral ayında Feyziyyə mədrəsəsinin Ruhani Ezamı Komitəsindən Sərpol Zəhabın Əbuzər qarnizonuna göndərildi.

İlk dəfə idi ruhani geyimində cəbhəyə gedirdi. Qarnizonun komandiri Möhsün Hacıbaba idi. Şirazi Əbuzər qarnizonundan Sərpol Zəhaba, nəcəfabadlı uşaqların yerləşdiyi əməliyyat istiqamətlərindən birinə ezam olundu. Orada camaat namazlarına imamlıq və dini çıxışlar etdiyi zaman Möhsün Hacıbabanın istiqamətində hərbi

əməliyyat olacağını eşitdi, hucumda iştirak etmək üçün özünü oraya yetirdi. Əməliyyat 1982-ci ilin aprelində başladı. Hacıbaba təxminən yüz döyüşçü ilə düşməyə hücum etdi, əməliyyat bir neçə əsir tutmaqla və çoxlu silah-sursat götürməklə sona çatdı.¹ Həmin günlərdə Fəthülmübin əməliyyatı başlandı. Cənub cəbhəsində iştirak etməyə can atan Əli bu dəfə Tehrana gedib onuncu rayon korpusundan Əhvazın Qolf hərbi bazasına göndərildi, Sarəllah briqadasındakı dost və tanışları vasitəsi ilə bu briqadanın Şəhid Bahünər batalyonuna qoşuldu. Sarəllah briqadası Əhvazın Həmidiyyə bölgəsində düşərgə salmışdı. Beytül-müqəddəs əməliyyatının hazırlıqları zamanı bir gün briqada komandiri Qasim Süleymani şəxsi heyət önündə çıxış etdi. Əli Şirazi Süleymanınin qəhrəmanlıqları barədə hələ Kirmanda eşitmişdi. Həmin gün onu ilk dəfə görür, çıxışını dinləyirdi. Özü deyirdi ki,

¹ Möhsün Hacıbaba 1982-ci ilin mayında Sərpöl Zəhab cəbhəsində şəhadətə qovuşdu.

həmin gün qəlbində ona böyük sevgi yarandı.

Əli Şirazi Xürrəmşəhr əməliyyatında Əli Əkbər Xoşinin başçılıq etdiyi Şəhid Bahünər batalyonunun ruhanisi idi. O, bundan başqa bir neçə əməliyyatda da iştirak etdi. Sarəllah briqadası diviziyaya çevrildi, o da yavaş-yavaş batalyondan briqadaya keçdi. Əli irəlilədikcə Hacı Qasimə hörməti daha çoxalır və ona daha yaxınlaşırdı. Əgər əvvəllər onun çıxışını dinləyirdisə, sonralar bəzən ikisi birlikdə görüşüb danışırdılar. Lakin Əli Hacı Qasimə daha da yaxın olmaq istəyirdi. Bu isə 1986-cı ilin 21 martında həyata keçdi. Hacı Qasim diviziyanın təbliğat işlərinə rəhbərliyi ona təklif etdi. Ondan sonra Şirazi diviziyanın Təbliğat rəisi kimi Hacı Qasim Süleymani ilə yaxın münasibətdə olurdu. O, müharibənin sonuna qədər Hacı Qasimin çoxsaylı qələbələrinə yaxından şahid olmuş, vəfalı dostlarının şəhadəti zamanı ürək yanğısını və göz yaşlarını görmüşdü. Bu ürək yanğuları isə onun ömrünün sonuna qədər soyumayacaqdı.

Aralarındakı yaxın münasibət müharibədən sonra da davam etdi. Hacı Qasim Şiraziyə tapşırırmışdı ki, müharibədən qayıdan şəxsi heyətlə etiqadi iş üçün Qumda bir yer hazırlasın. O, müharibədən sonra məqsədyönlü tədbirlərlə korpus qüvvələrinin yüksək mənəviyyatını qorumaq istəyirdi.

Əli Şirazi 2003-cü ilin əvvəllərində Fəqih Rəhbərin korpusun Hərbi Dəniz Qüvvələrindəki nümayəndəsi vəzifəsinə təyin edildi. Onun general Süleymani ilə əlaqəsi şəhidlərə və müharibə xatirələrinə dair proqramlarla davam edirdi. 2011-ci ilin yayında Höccətül-İslam Əli Şirazi general Süleymanınin təklifi ilə Fəqih Rəhbərin Qüds qüvvələrindəki nümayəndəliyinə başçılıq etməyə başladı.

Ağa Şirazi bu vəzifədə çalışarkən səkkiz il Qasim Süleymanınin yanında olmuşdur. O, müharibə zamanı olduğu kimi, bu illərdə də özünü Hacı Qasimin əsgəri hesab edirdi.

Böyük Şəhid Hacı Qasim Süleymanınin saysız-hesabsız dostlarının hər biri onu müəyyən qədər tanıyır. Höccətül-İslam Əli

Şirazi bu kitabda onunla 38 illik dostluğuna nəzər salmışdır.

Qarşınızdakı kitab Şirazi ilə on doqquz saatlıq söhbətin nəticəsidir. Kitabda onun bəzi əlyazma və qeydlərindən də istifadə olunmuşdur. Əməkdaşlığına görə hörmətli Əli Şiraziyə, tövsiyələrinə görə qədim dostum və müəllimim Mürtəza Sərhəngiyə və bu kitabın ərsəyə gəlməsində əməyi keçmiş bütün əzizlərə minnətdarlığımı bildirirəm.

Səid Əllamian

Dekabr 2020

Böyük şəhadət

Telefonun zənginə diksinib saata baxdım: 04:30 dəqiqə idi. Səhər azanına bir saatdan çox qalırdı. O saatda gələn zəng qorxuducudur. Həyəcanla cavab verdim. General Şərif idi. Soruşdu:

- General Süleymanidən xəbəriniz var?
- Hacı Qasimdən? Bir şey olub? – deyərək suala sualla cavab verdim.
- Bir neçə xarici kanal onun şəhid olduğunu yayımlayıb. İnşallah, şayiə olar.

Korpusun İctimai əlaqələr şöbəsinin sədri Ramazan Şərif xəbərini doğru, yoxsa yalan olduğunu bilmək istəyirdi. O vaxta qədər bir neçə dəfə müxtəlif kanallarda və sosial mediada Hacı Qasimin sui-qəsdə məruz qalıb yaralandığı, hətta şəhid olduğu yayılmışdı. Öz-özlüyümdə qəbul etdim, ya da qəbul etmək istədim ki, bu da həmişəki yalan və şayiələrdəndir. Qüds korpusu komandanlığı ilə əlaqə saxladım. Dəstəyi general Qaaniyə verdilər. İstəyirdim ki, xəbərini şayiə olduğunu desin. Amma demədi. Xəbər doğrudur.

Sanki dünya başıma uçdu. Heyrət içində evdən çıxdım. Ağa Şərifə xəbər verib qərargaha yollandım. İyirmi dəqiqəlik yol vardı. Səmanı nazik bulud örtmüşdü, yağmağa canı yox idi. Üzüm sə göz yaşlarımdan islanmışdı. Maşından enən kimi qışın soyuğu hücum çəkdi, amma canımdakı alovu söndürə bilmədi. Qərargahda birbaşa onun otağına getdim; həmişə bir bəhanə ilə

getdiyim kimi. Yerini boş görəndə özümü saxlaya bilməyib ağlamağa başladım.¹

Hadisə cümə günü, 03.01.20 tarixində gecə saat 01:20 dəqiqədə baş vermişdi. General Qaani həmin saatda xəbərdar olub qərargaha getmişdi. İlk xəbər bu idi ki, Bağdad aeroportunun ərazisində havadan hücum olub. Yavaş-yavaş məlum olmuşdu ki, hücumu Amerika edib, sonra da Qasim Süleymaninin və Əbu Mehdi əl-Mühəndisin öldürülməsinə dair qeyri-rəsmi xəbər yayılmışdı. Ondan bir saat sonra ABŞ Müdafiə Nazirliyi elan etmişdi ki, Qasim Süleymani şəxsən Prezident Trampın əmri ilə terror hücumuna məruz qalmışdır. General Qaani dedi ki, Hacı Qasimlə birlikdə Hüseyin Purcəfəri və mühafizəçilərdən Hadi Tarimi, Vəhid Zamanian və Şahrud Müzəffəriniya da

¹ Şirazi 2020-ci ilin 4 sentyabrındakı qeydində yazırdı: "Onu görmək çox gözəl idi. Bunu dəfələrdə özünə demişdim. 2012-ci ildə ona dedim ki, mən sənin uğrunda qurban getməyə, səndən öncə şəhid olmağa hazırım. Çünki həm onu çox istəyirdim, həm də bilirdim ki, əziz imamımız Xamenei onun yoxluğuna çox narahat olar. Mən Qasimin qalacağı və ağamızın narahat olmayacağı taleyi istəyirdim. İndi isə arzum boşa çıxıb. Gecə əziz Hacı Qasimin boş qalmış yerinin yanında dayanmışdım".

şəhid olmuşdur. Çox pərişan halda oradaca İmam Xameneiyə başsağlığı müraciəti yazdım.¹ Hacı'nın şəhadəti səhər saat 6-da televiziyanın xəbər kanalından elan olundu.

Korpusun qərargahına iclasa getdik. General Salami, general Fədəvi, general Qaani və ağa Hacısadiqi² də iştirak edirdi. Korpusun bəyanatı yayıldı. Qərara alındı ki, düşməndən qisas alınsın. Oradan Hacı Qasimin evinə getdim. Ayətullah Amuli Laricani, ağa Möhsün Rzayi, general Səfəvi, general Əziz Cəfəri və korpus komandirlərindən başqa bir neçə nəfər də bizimlə idi. Hacı Qasimin qardaşı və uşaqları vəsiyyətnaməni axtarıb otağında tapdılar. Evində kiçik bir iş otağı vardı. Bəzən qısq əbasını çiyinə atıb orada işləyir, mütaliə

¹ Müraciətin bir hissəsində deyilirdi: "Onun böyük fəxri budur ki, İran xalqının və İslam dünyasının ən mürdar, ən rəzil düşməni, yəni cinayətkar Amerika tərəfindən uca şəhadət məqamına nail olub köhnə arzusuna çatdı... Əmin olun ki, İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun Qüds qüvvələri dəyərləri daha möhkəm əzmlə qoruyacaq... Əziz Allah cənabınızın səmərəli ömrünü uzun eləsin! Bizim hamımız canımızı mövlə və rəhbərimizin saçının bir telinə fəda etməyə hazırıq!"

² Höccətül-İslam Abdullah Hacısadiqi Fəqih Rəhbərin korpusdakı nümayəndəsidir.

edirdi. O səfalı otağı görəndə ürəyim od tutub yandı. Orada yerini boş görənlərin hamısı onun bir gün şəhid olacağını bilirdi, bütün qədim dostları şəhadəti necə arzuladığından xəbərdar idilər. O, Gilan şəhidlərinin konfransında çıxış edərkən demişdi: "Əgər sözümdən, rəftarından, əxlaqından şəhid ətri gələn bir adam görürsünüzsə, bilin ki, o, şəhid olacaq".¹ Onda əmin olmuşdum ki, şəhid olacaq. O zaman milyonlarla insanın eşitdiyi, oxuduğu, bir-birinə söylədiyi bu məşhur kəlam onun öz halını təsvir edirdi.

İmam Xamenei Hacı Qasimin ruhundakı şəhadət cizgilərini bizdən öncə görmüşdü. O, 2005-ci ildə Kirmanda Şəhid Əzimpurun evində, ailənin ondan şəfaət istəyən kürəkəni Cavad Ruhullahiyə buyurmuşdu: "Prinsip etibarilə, aramızda şəfaət haqqı olan ilk şəxslər şəhidlər və onlar kimi olanlardır,

¹ O, çıxışının davamında demişdi: "Şəhid olmağın şərti şəhid kimi yaşamaqdır. Bizim bütün şəhidlərimizdə bu xüsusiyyət olub: Onlar şəhadətə qovuşmazdan öncə şəhid olmuşlar. İnsan şəhid olmayınca şəhadətə qovuşa bilməz".

ikinci də şəhid valideynləri". Sonra orada oturmuş Hacı Qasim Süleymaniyə baxıb demişdi: "Bu Hacı Qasim də, inşallah, şəfaət edənlərdəndir. Ona deyin, şəfaət edəcəyinə söz versin; bu şərtlə ki, sonra sözündən dönməsin!"

Vəsiyyətnaməsini oxuyub gördük ki, aşiqcəsinə Allahdan şəhadət istəmişdir. O yazmışdı: "İlahi! Karvandan geri qalmışam. Necə ola bilər ki, qırx il qarında dayanmış birini qəbul etməyəsən?"¹ Həmçinin yazmışdı: "Mən şəhadətə ümidlə çöllərə üz tutmuşam, bu səhradan o səhraya gedirəm"².

Böyük oğlu Hüseyin deyirdi ki, atam illərlə arzuladığı, can atdığı bir şeyə nail olmuşdur.

¹ Vəsiyyətnamədə deyilirdi: "İlahi! Ey Əziz! Mən illərdir bir karvandan geri qalmışam. Həmişə bəzi şəxsləri ona göndərmişəm, amma özüm geri qalmışam. Lakin bilirsən ki, onları heç vaxt unutmamışam, həmişə yad etmişəm, adlarını beynimdə yox, hətta qəlbimdə, göz yaşarımla və sızıltımla yad etmişəm.

Mənim əzizim! Cismim əlil olmaq üzrədir. Necə ola bilər ki, 40 il qarında dayanmış birini qəbul etməyəsən?! Mənim Xalqım! Mənim sevimlim! Mənim eşqim! Həmişə istəmişəm ki, bütün vücudumu Özünə eşqlə doldurasan. Məni Öz firqınla yandır və öldür!"

² Vəsiyyətnamədə həmçinin deyilirdi: "Əzizim! Mən geri qalmağın qərarsızlığından və rüsvaylığından çöllərə üz tutmuşam. Mən yay-qış ümidlə bu şəhərdən o şəhərə, bu səhradan o səhraya gedirəm. Kərim! Həbib! Kərəminə könül vermişəm".

Çox vaxt deyirdi ki, mən şəhid olmaq istəyirəm.

Süleymani müharibə dövründən ölüm təhlükəsi altındaydı. Münafıqların radiosu həmişə onu aşağılayır, ölümlə hədələyirdi. 1981-ci ildə Qüds yolu əməliyyatında yaralanmışdı, onu Məşhədin Qaim xəstəxanasına aparmışdılar.¹ Münafıqlar onu xəstəxanada öldürmək istəyirdilər. Bizim bundan xəbərimiz yox idi. O, şəhid olmazdan bir neçə ay qabaq birlikdə Ayətullah Müvəhhidi Kirmanini görməyə getmişdik. O, Hacı Qasimə dedi: "Yadınızdadır, yaralanmışdız, Məşhəddə yatırdız. Münafıqlar sizi öldürmək istəyirdilər, qardaşım oğlum Mustafa sizi xilas etdi".

Xəstəxananın həkimlərindən biri münafıqların təşkilatından olmuş, onu öldürmək istəmişdi. Mustafa Müvəhhidi Kirmani və dostu bir kirmanlı tibb bacısının

¹ Bu, Hacı Qasimin ikinci yaralanması idi. Qarın nahiyəsindən aldığı yara o qədər dərin olmuşdu ki, onu Məşhədə göndərmişdilər. Dörd ay öncə də Kərxəkur əməliyyatında əlindən yaralanmışdı.

köməyi ilə onu həmin şöbədən çıxarmış və xain həkimin planını pozmuşdular.¹

Son bir neçə ildə general Süleymani ciddi şəkildə təhdid edilirdi. Onu İmad Müğniyə ilə birlikdə öldürmək istəmişdilər, amma alınmamışdı. Müğniyə ilə bir binada olmuşdu; bayıra çıxanda isə Hacı Qasim bir qapıdan, İmad Müğniyə başqa bir qapıdan çıxmış və ikincisi şəhadətə qovuşmuşdu.²

Qüds korpusunun uşaqları 2018-ci ilin oktyabrında amerikalı və israililərin onu öldürmək üçün plan hazırladıqlarını bildirdilər. Hacı Qasim məruzənin üstündən yazdı: "Allah mənə dininin ən pis düşmənlərinin əli ilə şəhid olmağı qismət eləsin!"

¹ Mustafa Müvəhhidiyə dostu Mənsur Humayunfər kömək etmişdi. Mustafa 1982-ci ildə Beytulmüqəddəs əməliyyatında, Mənsur da həmin il Eyn-Xoşda şəhadətə qovuşdu.

² Hacı Rizvan ləqəbli İmad Müğniyə 12.02.08 tarixində sionist rejimin raket hücumu nəticəsində Dəməşqdə şəhadətə qovuşdu. O, Livan Hizbullahının Baş katibinin müavini və hərbi qanadının rəhbəri idi.

O, şəhadət aşiqi idi, qırx il şəhadət ardınca gəzmişdi. Düşmən də hər yerdə onu axtarırdı.

Hacı Qasim 2019-cu ilin məhərrəm ayında Beytüz-Zəhrada çıxış edərkən də ona qarşı terror planı hazırlamışdılar. Beytüz-Zəhranın yanındakı evi alıb ora çoxlu partlayıcı maddə yerləşdirmişdilər. Əzadarlığın ortasında həmin evi partlatmaq, general Süleymani və digər əzadalarını öldürmək istəyirdilər. Lakin İslam qüvvələrinin səyi nəticəsində bu plan da zərərsizləşdirildi.

İsraillilər Süleymanini Livan, Suriya və İraqda dəfələrlə öldürməyə çalışmışdılar. Özü həmişə deyirdi ki, yetişmiş meyvəni dərmək lazımdır!

General Süleymani bir neçə dəfə mühasirəyə düşmüşdü. Əslində, mühasirə vardı, o da yarmaq üçün mühasirənin içinə girmişdi. Fikirləşmirdi ki, komandirdir və təhlükəsiz yerdə olmalıdır. O, İŞİD əleyhinə bütün əməliyyat mövqelərində iştirak etmişdi, onlarla əməliyyatda şəhadətin biraddımlığından dönmüşdü.

Hələb mühasirədə olanda düşmən zenitlərinin atəşi altında helikopterlə oraya girən ilk adam o idi. Ondan sonra digər qüvvələri gətirdilər. Həm də ilk adam idi ki, gündüz çağı təyyarə ilə Hələb hava limanına endi, halbuki hava limanı terrorçuların kətyuşa və top atəşləri altındaydı. İlk adam idi ki, öz enişi ilə Tədmur hava limanını açdı. O, sağ cinahda amerikalıların, sol cinahda İŞİD-in yerləşdiyi bir şəraitdə helikopterlə Cəbəl əl-Quraba, Səncəriyə və Bir-Təyyariyyəyə gedib oradakı döyüşçüləri ruhlandırır, cəbhəni araşdırıb əməliyyatın davamı üçün plan hazırladı.

Terrorçular bir neçə dəfə Hacı Qasimin yerini öyrənib hücumə keçmişdilər. O, Hələbdə İŞİD-in atəşinə məruz qalmışdı, Sabiqiyədə avtomobilini atəşə tutmuşdular. Hələb qalasında düşmən snayperinin atəşi ilə üzləşmişdi. Həmanın şimalında bir düşmən kamikadzesi özünü Hacı Qasimin yaxınlığında partlatmışdı. O, Əbu Kamalda da İŞİD-in snayper hücumuna məruz qaldı, ancaq

güllə yan keçib divara dəydi, uçmuş daş və sement parçaları üz-başına töküldü".

Bu hadisələrin hər biri onun şəhadəti ilə nəticələnə bilərdi. Lakin Allahın istəyi bu idi ki, o, adi bir terrorçu tərəfindən deyil, ABŞ prezidenti tərəfindən şəhid edilsin. İmam Xamenei şəhid olduğu gün günbatan çağı onun evinə getdi, ölümünü Böyük Şəhadət adlandırdı. O, qeyd etdi ki, Hacı Qasim yüz dəfə ölümdən dönmüşdü, axırda da ən xəbis insanların əli ilə şəhadətə qovuşdu.¹

Mən general Süleymani ilə sonuncu dəfə dekabrın 29-da görüşmüşdüm. O dedi ki, Quma getmək istəyirəm. Soruşdum ki, alimləri ziyarət etməyə? Dedi ki, yox, bu, sonraya qalsın. Quma gedib dostlarıyla sağollaşdı.

¹ O buyurmuşdu: "Hacı Qasim yüz dəfə ölümdən dönmüşdü. Bu, ilk dəfəsi deyildi. O, Allah yolunda, vəzifəsini yerinə yetirməkdən ötrü heç nədən qorxmurdu: nə düşməndən, nə onun-bunun sözündən, nə çətinlikdən... Biz çox şəhid vermişik. Müharibə komandirlərindən də şəhidlərimiz var, adi insanlardan da. Lakin dünyanın ən murdar adamlarının, yəni amerikalıların əli ilə, həm də sonradan fəxr edəcəkləri halda şəhadətə qovuşan ikinci adam xatırlamıram. Onun cihadı böyük cihad idi, Allah-Taala şəhadətini də böyük şəhadət etdi... Hacı Qasim gərək belə şəhid olaydı... O, şəhid olmaq üçün dua edir, ağlayırdı. O, öz arzusuna çatdı".

Dekabrın 31-də Suriyaya getdi. Orada onu komandirlər qarşılamiş, birlikdə bir evə getmişdilər. Mən onlarla danışdım. Deyirdilər ki, hacının rəftarı ayrı cür olmuşdu. Həmişəkindən fərqli olaraq, işdən danışmırdı. Soruşurduq ki, hara gedək? Deyirdi ki, heç yerə getmək istəmirəm. Yalnız ümumi tövsiyələrini vermiş və gecəyə qədər deyib-gülmüşdülər. Həmin gecə Livana getmiş, çərşənbə günü günortadan sonra qayıtmışdı. Livana səfəri nəzərdə tutulmamışdı. Orada Seyid Həsən Nəsrullaha demişdi ki, bir işim yoxdur, səni görməyə gəlmişəm. Görüşləri adi sözlərlə və zarafatla keçmişdi. Həmişəkindən fərqli olaraq, demişdi ki, fotoaparət gətirin, şəklimizi çəkin. Bir neçə yadigar şəkil çəkdirmişdilər. Seyid Həsən Nəsrullah ona demişdi: "Amerika mediası sizin üzərinizdə cəmləşib, ictimai rəyi hazırlayırlar. Sizə qarşı terror planları var". Hacı Qasim yalnız gülmüşdü. Livandan qayıdanda üzündə və rəftarında xüsusi sevinc vardı. Cümə axşamı səbh azanından bir saat qabaq oyandı.

Dəstəmaz almağa hazırlaşanda ucadan oxuyurdu:

"Ey Sahibəzzaman ordusu! Hazır ol! Hazır ol!"

Bir ev vardı, Hacı Qasim bəzən orada istirahət edirdi. Cümə axşamı günortadan sonra yoldaşlarından ayrılıb həmin evə gedir. Gecə hava limanına getməyə hazırlaşır. Hamıdan, hətta xidmətçi qüvvələrdən də halallıq istəyir və sağollaşır. Bu səfərdə bütün işləri qeyri-adi olub. Buna görə köhnə dostları israrla deyirlər ki, İraqa getməsin.

– Qorxursuz ki, şəhid olam? – deyə Hacı Qasim astadan əlavə edir: – Meyvə yetişəndə bağban dərməlidir!

Dostları bu dəfə onu həyəcanla yola salırlar. Gecə saat 12-də təyyarə uçar. Hacı Qasim İraqın Baş nazirinə mesaj aparırdı. Seyid Həsən Nəsrullaha demişdi ki, özüm Bağdada getməliyəm. Onun təyyarəsi Bağdad hava limanına enir. Əbu Mehdi əl-Mühəndis onu qarşılamağa gəlmişdi. Birlikdə iki maşınla hava limanından çıxır və amerikalıların raket hücumuna məruz

qalırlar. Hər ikisi və bütün yoldaşları, o cümlədən Süleymanın qırxillik dostu Hüseyin Purcəfəri şəhid olur. Hacı Qasimin kəsilmiş əlinin və barmağındakı üzüyün şəkli ilk saatlarda sosial şəbəkələrdə yayılıb böyük rezonans doğurur.

Xəbər Suriyaya çatanda dostlarından biri Hacı Qasimin qaldığı yerə gedir və stolunun üstündə bir kağız görür. Kağıza yazılmışdı: "İlahi, məni qəbul elə! İlahi, Sənin görüşünə aşıqəm; Musanı səbirsizləndirib nəfəs almağa qoymayan görüşünə aşıqəm!" Həmin kağıza həmçinin yazılmışdı: "Aləmlərin Rəbbi olan Allaha həmd olsun. İlahi, məni təmiz qəbul elə!" O, "İlahi, məni təmiz qəbul elə!" cümləsini üç dəfə yazmış, hər birinin altından imzasını qoymuşdu. Sanki sənədini daha etibarlı etmək istəyirmiş. Dostları bu kağızı görəndən sonra bilirlər ki, bu səfər hacının vida səfəri olmuşdur.

Çox heyf silənirəm. Kaş son görüşdə bir də
alnından öpəydim! Bunun son görüş
olacağını düşünməzdim.¹

¹ Əli Şirazi təqviminin Süleymani ilə son görüş gününün səhifəsində yazıb: "Allahın adıyla. Bilməzdim ki, bu, Hacı Qasimlə son görüşüm olacaq. Kaş onun bütün sözlərini yazaydım. Onu görmək üçün həmişə səbirsizlənidim. Necə də gözəl görüş idi! Heyf ki, daha bu dünyada onu görməyəcəyəm. İlahi, axirət dünyasında onunla görüşməyi, həmsöhbət olmağı mənə qismət et! Onunla 38 illik tanışlıq necə də gözəl idi! Və nə tez bitdi!"

Qeydin altından 04.01.20 tarixi yazılmışdır.

Gözəl həyat

Hacı Qasim Suriyadan təzə gəlmişdi. Dəftərxanasına gedib onu görmək üçün həmişə bir bəhanə axtarırdım. İki gün öncə, o, Suriyada olanda ABŞ, İngiltərə və Fransa koalisiyasının təyyarələri Suriyaya havadan zərbə endirmişdilər. Bu hücumdan xəbər öyrənmək bəhanəsi ilə otağına getdim. Tək oturub nə isə oxuyurdu. Hələ hal-əhval tutmamış telefonunun zəngi çaldı. Qüds qüvvələri komandanının Mədəni-tərbiyəvi

işlər üzrə müavini Əkbəri idi. Ona dedi: "Ağa Əkbəri, "Ovc" medianın rəhbəri ağa Həsəniyə de ki, məndən çəkinmədən qərar versin". Bir neçə saniyə ağa Əkbərini dinləyəndən sonra dedi: "De ki, mən qızımın orada işləməsinə razı deyiləm".

Danışıb qurtarandan sonra üzünü mənə tutdu.

- Zeynəb şəhid ailələri ilə bağlı işlərə maraq göstərir. Ağa Həsəni onu özünün media və incəsənət şirkətinə cəlb etmək istəyir. Lakin mən onun korpusla bağlı işlərə qoşulmasını istəmirəm.

Dedim ki, icazə ver, özüm şəhidlərlə bağlı işə götürüm. Dedi ki, yox, sən də korpusdansen, razı deyiləm. Sonra əlavə etdi: "Kürəkənim qızım Fatiməyə elçi gələndə dedim ki, sən pasdarsan. Əgər mənim kürəkənim olmaq istəyirsənsə, gərək korpusdan çıxasan. Mənim rəhbərlik etdiyim yerdə işləməni istəmirəm. Uşaqlarımın heç birinə korpusda işləməyə icazə vermirəm".

Sui-istifadə imkanı olduğuna görə belə deyirdi. Mən danışmaq üçün mızıldananda dedi:

- Kirmanda evimi kirayə vermişəm. Pulunu xanıma verirəm. Maaşım ilə dolana bilmirəm. Bizə çoxlu qonaqlar gəlir, çoxu Qüds qüvvələrindəndir. Bəzi adamlar hər il mənə pul verirlər. O pulları şəhid ailələrinə xərcləyirəm, özüm istifadə etmirəm. Dolanışıqı Allah yetirir.

Bilirdim ki, maaşdan başqa bir gəliri yoxdur, ezamiyyət və ya əlavə iş üçün də heç bir pul almır. O deyirdi: "Kirmanda olanda divan-kreslomuz yox idi. Tehrana gələndən sonra qonaqlara görə aldım. Uşaqları korpusun istirahət yerlərinə aparanda deyirəm ki, otaqda nə varsa, pulu hesablanmalıdır. Hamısını ödəyirəm. Mərkəzin rəhbərinə demişəm ki, bir rial da qalsa, qiyamət günü boynuma götürməyəcəm".

Bəzən xüsusi məsələlərimizi bir-birimizə deyirdik. Mənə deyirdi ki, səni məhrəm bildiyim üçün bu sözləri söyləyirəm. O

deyirdi: "Ağa məni korpusun komandanı təyin etmək istəyirdi. Dedim ki, icazə verin, Qüds qüvvələrində xidmətimi davam etdirim. Buyurdu ki, yaxşı".

Sonra başqa bir məsələyə toxundu:

– Ağa Rəşid Qüds uşaqlarına general-mayor rütbəsinin verilməsi ilə məşğul olurdu.

Deyəsən, mənim də pərdə arxasından bu işlə məşğul olduğumu bildiyi üçün sanki mənə cavab verirdi. O dedi: "Mənə təşəkkür edilməsin deyə razılaşmıram". Bilirdi ki, digərlərinə general-mayor rütbəsi verilsə, onun da rütbəsi yüksəldiləcək.

– Bəzən kənddən mənə yağ, çörək və bu kimi şeylər gətirir, ehtiyaclarımızı təmin edirlər. Ruhanilər kimi məni də camaat dolandırır.

Həmin gün, 2018-ci ilin 14 aprelindəki xüsusi görüşümüz daha çox bu sözlərlə keçdi. Bəlkə də bəzi sözləri tarixdə qalsın deyə söyləyirdi. Orada ona dedim: "Gərək bunlar yeni pasdarlara deyilsin ki,

komandirlərinin necə yaşadığını bilsinlər".
Gülümsədi.

Müharibə zamanı da yaşayışı belə idi. Hacı Qasim Süleymani 1986-cı ilin apreliyində Sarəllah diviziyasının Təbliğat üzrə müavinliyini mənə tapşırdı. Ondan öncə əməliyyat zamanı xanımımı Rəfsəncanda atanamın yanında, ya da Tonikabunda atasıgildə qoyub cəbhəyə gəldim. Bu vəzifədən sonra qərara gəldim ki, xanımımı və ikiyaşlı oğlum Hanini Əhvaza gətirim.

Komandirlərin ailələri Əhvazın Fəcr otelində qalırdılar. Otelin üçüncü mərtəbəsində 12 kv metrlik bir otağı bizə verdilər. Birinci mərtəbədə daha böyük bir otaq isə diviziya komandiri Hacı Qasim Süleymanın ailəsinə məxsus idi: 116 nömrəli otaq. Oranı pərdə ilə iki otağa çevirmişdilər. Ailəsi Kirmana gedəndə otağı bizə verirdi. Onda iki uşaqları vardı: Nərgiz və Hüseyn.¹

¹ General Süleymanın beş övladı vardır: Nərgiz, Fatimə və Zeynəb adlı üç qız, Hüseyn və Rza adlı iki oğlan.

Hacı Qasim otelə getməyə az vaxt tapdığına görə qayınanası onlarla qalırdı. Bəzən qayını Mahmud da gəlirdi. Mətbəxi olmayan, ortasından pərdə çəkilməmiş bir otaqda beş nəfər qalırdı. Üstəlik, hacı bəzən orada qonaq da qəbul edirdi. Diviziya komandiri idi, bütün komandirlərin onunla işi olurdu.

Hacı Qasimin həyatı ömrünün sonuna qədər belə keçdi. Qüds qüvvələri komandanının rütbəsi diviziya komandirinin rütbəsindən çox fərqlidir. Üstəlik, Qüds qüvvələrinin komandanı Suriya, Livan, İraq və Fələstində güc və nüfuz sahibidir. Lakin onun evi və maddi durumu orta səviyyədən aşağı idi. Mən Qüds qüvvələrinin üçüncü, dördüncü dərəcəli bəzi şəxslərinin evinə gedəndə görürdüm ki, maddi durumları Hacı Qasimdən dəfələrlə yaxşıdır.

Dünyada çoxlu liderlərlə əlaqəsi olan Hacı Qasimin iş otağı, stol-stulları son dərəcə sadə idi. Divan-kreslo iyirmi ildən qalmışdı. Hamının ısrarından sonra onların yalnız üzünü dəyişdirmişdi. O, dəbdəbədən qaçırdı.

İyirmi iki il Qüds qüvvələrinin komandanı olmuş Hacı Qasim mənə deyirdi ki, camaatın hədiyyələri olmasa, dolanışığı təmin edə bilmərəm. Dostları ona Kirmandan meyvə, şirniyyat kimi şeylər göndərirdilər. O, bəzi sözlərini mənə söyləyirdi.

– Oğlum evlənmək istəyir. Alış-verişə gedəcəyik. Ancaq pulumuz azdır. Fikirləşirəm ki, gəlinin ailəsi bahalı bir şey götürsə, nə edəcəyəm.

Bunu elə bir adam söyləyirdi ki, bir işarə ilə çox geniş imkanlara sahib ola bilərdi. Ona dedim ki, lazımdırsa, borc verə bilərəm. Dedi ki, mən heç vaxt borc almamışam. Dedim ki, müddətsiz verirəm, nə vaxt olsa, qaytararsan. Qəbul etmədi. Bir müddətdən sonra dedi ki, Allah yetirdi, alış-verişi həll etdim.

Hacı Qasim uşaqlarının tərbiyəsinə həssas yanaşırdı. Hər cümə günləri günortadan sonra evdə ailədaxili rövzə məclisləri olurdu. Bəzən tək-tük dostları da gəlirdilər. Özünün və ailəsinin mənəviyyatını düşünürdü. Məclisin vaizi çox vaxt Şəhid Məhəllati qəsəbəsindəki İmam Əli məscidinin imamı

Hacı ağa Rzayi olurdu. Bəzən də mən söhbət edirdim. Vaiz əvvəldə şəriət hökmləri deyir, sonra etiqadi və ya əxlaqi bir mövzuda danışırdı. Hacı Qasim istəyirdi ki, məclisdə mütləq bir Quran ayəsi təfsir olunsun və hər mövzu üçün məsum imamların hədisləri söylənsin. Bəzən şəriət hökmləri və ya etiqadi məsələlər barədə sual-cavab olurdu. Sual və şübhəni özü və ya uşaqları söyləyirdilər. Uşaqlarının dini məsələlərə dərinlən yiyələnmələrinə çalışırdı. Vaiz elə danışırdı ki, uşaqlar da söhbətə qoşulsunlar və söhbət birtərəfli olmasın.

Axırda ağa Yadigari rövzə oxuyurdu. Məclisin gözəlliyi Əhli-beytə təvəssül idi. Xüsusi məclis olduğuna görə Hacı Qasim ucadan ağlayırdı. Hamı çox ağlayırdı. O istəyirdi ki, ailəsi Əhli-beytə təvəssüllə böyüsün.

Bu məclis hər həftə keçirilirdi. Özü İranda olmayanda uşaqları keçirirdilər. Hacı Qasim gecə-gündüz işləyirdi; gecə saat 3-də evdən çıxıb, bəzən gecə 12-də qayıdırdı. O qədər iş-güclə, ardıcıl səfərlərlə bərabər, ailəvi rövzə

məclisində mütləq iştirak etməyə çalışırdı. Az həftə olurdu ki, o, səfərə çıxmamış olsun. Xüsusi bir zərurət olmayanda elə tənzimləyirdi ki, cümə günü Tehranda olub məclisdə iştirak etsin. Rövzə qurtarandan sonra Hacı ağa Rzayini yola salırdı. Mən bu məclislərdə iştirak etməyə çalışırdım. Mənim üçün həm moizə və təvəssül məclisi idi, həm də Hacı Qasimlə ünsiyyət imkanı.

Hacı Qasim uşaqlarının iman və təqvasını artırmağı özünə borc bilirdi. Mənə deyirdi ki, uşaqlarıma dini məsələlər barədə bir söz demək istəyəndə onlara məktub yazıram. Bir gün qızı Zeynəb mənə dedi: "Bir məclisdə söhbət edirdim. Mənə bir kağız verdi. Yazmışdı ki, əzizim, hicabını yaxşılaşdır".

Qüds korpusunun əməkdaşlarının ailələrini həm istirahət, həm də təlim məqsədi ilə Məşhədə Bəsirət kurslarına aparırıdıq. Bir gün Hacı Qasimə dedim ki, o da ailəsini göndərsin. Dedim ki, sizin ailəniz gəlsə, digərləri daha əhəmiyyətli yanaşarlar. Dedi ki, mən ailəmi yalnız özüm tərbiyə edirəm, sizlərə tapşırıram. Sözüünün

zarafat, yoxsa gerçək olduğunu bilmədim. Dedim: "Mən kiməm ki, sizin ailənizi tərbiyə etmək istəyəm?! Digərləri həvəslənsinlər deyə söyləyirəm. Əslində isə, gərək mən sizlərdən tərbiyə alım". Həmişəki kimi təbəssüm etdi. Ciddi demiş olsaydı da, istədi ki, sözünü zarafat bilim.

Hacı Qasim çalışırdı ki, uşaqları onun nüfuzundan istifadə etməsinlər, özləri inkişaf etsinlər. Digər tərəfdən, çalışırdı ki, şəhid uşaqları işsiz qalmasın. Bir dəfə "Mahan" hava yolları şirkətinin direktoru Həmid Ərəbnejadla danışdı, bir qrup şəhid övladı pilot kursunda iştirak edib işə başladı. Müxtəlif yerlərdə mənə və digərlərinə şəhid uşaqlarını tapşırıb, amma bir dəfə də öz uşağını tapşırmaıb. Şəhid ailələrinin bəzi işlərini mən görürdüm. Qızı Zeynəb də öz istəyi ilə hərəm şəhidlərinin ailələrinə xidmətlərdə əməkdaşlıq edirdi. Hətta bircə dəfə də mənə demədi ki, Zeynəblə işlə, amma həmişə şəhid övladlarını tapşırıb deyirdi: "Şirazi, bu, şəhid uşağıdır, atasının yerinə məndən gözləntisi var". Şəhid

uşağının bir istəyi olanda mütləq yerinə yetirirdi. Deyirdi ki, kömək et, şəhid övladıdır. Süleymani ilə 38 il münasibətim olub, 8 ildən çox Qüds qüvvələrində əməkdaşlıq etmişəm, ancaq bircə dəfə də öz övladını tapşırmaıyb.

General Süleymanınin övladlarının hər biri ölkədə atalarının mövqeyindən istifadə edə bilərdi. Onun böyük oğlu Polis+10¹-da işləyir. Başqa bir oğlunun şirniyyat dükanı var. Digər övladları və kürəkənləri də oxşar durumdadırlar. Nüfuzunu və mövqeyini nəzərə alsaq, general Süleymanınin pullu kürəkəni də ola bilərdi. Ancaq o bu işin adamı deyildi. Övladlarının maddi durumu bəzən ağır olurdu, amma o, heç vaxt demirdi ki, Hacı Qasimin oğlu niyə şirniyyat satmalı və ya Polis+10-da işləməlidir. O, hər hansı nazirə bir işarə ilə onları yaxşı vəzifə ilə təmin edə bilərdi. lakin heç zaman ad-sanından şəxsi mənafeyi üçün istifadə

¹ İİR-da polis, pasport, sürücülük vəsiqəsi, cərimə və bu kimi digər işlərlə bağlı xidmət idarəsi

etmədi. İstəyirdi ki, övladları sağlam olsunlar, öz ayaqları üstə dursunlar. Çoxları hətta şəhadətindən sonra da Hacı Qasimin neçə övladı olduğunu bilmir. Zeynəbi isə atasının şəhadətindən sonrakı çıxışlarına görə tanıyırlar.

Böyük Rəhbər şəhadətindən sonra onun evinə gedəndə xanımına dedi: "Hacı Qasim yaxşı yaşadı. Siz də onunla yaxşı yaşadınız".¹

Ata-anaya xidmətin Hacı Qasimin həyatında xüsusi yeri vardı. O, Kirmanın Rabur rayonunun Qənat Məlik kəndində dünyaya gəlmişdi. Bu dağ kəndinin əksər əhalisi maldarlıqla məşğul olur. Kənddən Kirmana qədər ikisaatlıq yol var. Ömrünün bəlkə də onda birini ailə-uşaqlarının yanında olmayan Hacı Qasim, işinin çoxluğuna baxmayaraq, hətta Suriyada, Livanda, İraqda olduğu dövənlərdə də ayda bir dəfə

¹ O buyurmuşdu: "Allah rəhmət eləsin! Hacı Qasim yaxşı yaşadı. Siz də onunla yaxşı yaşadınız, səbir etdiniz, yoldaşlıq etdiniz, çətinliklərə dözdünüz. Sizin özünüz, övladlarınız – oğul və qızlarınız çətinliklərə dözdünüz. Bunların hamısının Allah-Taala yanında savabı var. Hər halda, bu dünyadan, bu mərhələdən keçmək lazımdır. O da ən yaxşı şəkildə keçdi".

Kirmana, oradan da Qənat Məlikə gedirdi. Bəzən cümə axşamı son uçuşla, gecə saat 23-30 dəqiqədə Tehrandan Kirmana gedir, cümə günü gecə və ya şənbə günü səhər saat 5-də Tehrana qayıdıb 7-ə qədər işinin başında olurdu. Kirmandan kəndə gedib-gəlmək dörd saat vaxt alırdı, üç saat da təyyarədə keçirdi. O, valideynlərinə baş çəkmək üçün bu çətinliklərə qatlanırdı. Oraya gedəndə ata-anasına qulluq edirdi, onların ayaqlarını öpürdü. Orada daha korpus komandiri deyildi, atasının evinin Qasimi idi. Özünü ata-anasına qulluqçu bilirdi.

Bəzən ata-anasını Məşhədə aparır, orada da onların qulluğunda dururdu. Onlar son dönəmlərdə əlil arabasından istifadə edirdilər. O heç kimi ata-anasını hərəmə aparmağa qoymur, əvvəl birini, sonra qayıdıb o birini aparırdı.

Anası vəfat edəndə bir neçə ay idi Suriyada bir əməliyyatla məşğul idi. Tehrana gələndə də işini görüb tez qayıdırdı. Bir dəfə Dəməşqdən İmam Xomeyni hava limanına gəldi, orada bir iclas keçirib, evinə getmədən

yenə Suriyaya qayıtdı. O, əməliyyatın ortasında olanda mənə anasının dünyadan köçdüyünü söylədilər. Ona demişdilər ki, anan xəstədir. General Qaani mənə dedi ki, hacı Dəməşqdən gəlir. Bəzən onu qarşılamağa gedirdim. Onunla münasibətimiz iş yoldaşı kimi deyildi, çox səmimiydi. Ona həmişə dostum kimi baxırdım. General Qaani ilə İmam Xomeyni hava limanına onu qarşılamağa getdik. Ata-anasını nə qədər sevdiyini, xüsusən də anasının ölümünün ona necə çətin olacağını bilirdim. Gələndən sonra bir otaqda oturduq. Danışmışdıq ki, xəbəri mən verim. Bəzi girişlərdən sonra yavaş-yavaş anasının vəfat etdiyini söylədim. Sanki özü mənim halımdan duymuşdu. Anasının xəstə olduğunu eşitdiyinə görə hazırlığı da vardı. General Qaani ilə otaqdan çıxıb onu tək qoyduq. Bir müddət orada qalıb ağladı. Sonra Mehrabada gedib onu Kirmana yola saldıq. Bizə dedi: "Axırınıcı dəfə anam deyirdi ki, getmə, iki gün qal. Bilməzdim ki, son görüşümüz olacaq".

Anasının yanında bir qulluqçu kimi olurdu. Vəfatından sonra tez-tez kəndə məzarı başına gedirdi. Atasını tək qaldığına görə onunla daha çox maraqlanırdı. Atasını dünyasını dəyişəndən sonra da Qənat Məliki yaddan çıxarmadı. Həm ata-anasının məzarını ziyarət etməyə gedirdi, həm də qohumlarına baş çəkirdi. Kəndin yoxsullarına kömək edir, mədəni-tərbiyəvi məsələləri ilə maraqlanırdı. Mən Qüds qüvvələrinə gedəndə, ilk olaraq, bunu söylədi ki, kəndimizin məscidi var, ruhanisi yoxdur; oraya bir ruhani tap.

Süleymanın şəhadətindən sonra bir gün Ayətullah Misbah Yəzdi ilə görüşümüz vardı. Hacı Qasimin həyat tərzi haqda ona danışanda dedi: "Səkkiz il müqəddəs müdafiə dövrümüz olub. İnkilabdan öncə və sonra müxtəlif yaşlarda bu qədər döyüşçü, hərəm müdafiəçisi olub, amma heç biri Hacı Qasimlə müqayisəolunması deyil. Düşünürəm ki, işində bəzi sirlər olmuşdur. Onun uğur sirlərindən biri ata-anasına xidmətdir. Yəqin

ki, bu şəxsiyyətin formalaşmasında halal çörək də təsirini göstərmişdir".¹

Hacı Qasim doğulduğu kənddən əlavə, bütün Kirman əhalisini çox sevirdi. Məhərrəm ayının ilk on günündə Kirmanın Sarəllah aşıqləri hüseyniyyəsində əzadarlıq keçirilir. Bu hüseyniyyə Hacı Qasimin başçılıq etdiyi heyətin idi. 2019-cu ildə məhərrəmlikdə mənə dedi ki, beş gün orada xütbə oxuyum. Mən razılaşdım, ancaq sonra bir işim çıxdı, dedim ki, gedə bilməyəcəyəm. Ağa Hacısadiqi də dedi ki, getmə. Lakin Süleymani dedi: "Gərək Kirmana gedəsən. Başqa bir yer olsaydı, deyərdim ki, getmə, ancaq Kirmana getməlisən!"

Kirmana qarşı həssaslığı kirmanlı olduğuna görə deyildi. O, müharibə dövründən özünü Kirman əhalisinə borclu bilirdi. O mənə deyirdi: "Şirazi, kirmanlılar uşaqlarını mənim sərəncamıma verdilər, övladları Sarəllah diviziyasında şəhid oldu,

¹ O həmçinin həzrət Fatimeyi-Zəhraya (ə) təvəssülü, müharibə uşaqlarına və yaralılara qayğı, onları və ailələrini sevindirməyi də Allahın general Süleymaniyə xüsusi lütf amilləri kimi qeyd etmişdi.

əlil oldu, əsir düşdü. Kirman əhalisi mənə etimad edir. Mən də onlara əlimdən gələn qədər xidmət etməliyəm".

Hacı Qasim demək istəyirdi ki, bir batalyon komandiri olduğum zaman kirmanlılar məni briqada və diviziya komandiri etdilər, ucaltdılar, elə bir yerə qaldırdılar ki, Böyük Rəhbər mənə inanıb Qüds qüvvələrinin komandanı etdi. Məhz buna görə Əli Şəfiinin anasının çadrasını öpüb deyirdi: "Mən Əli Şəfiinin döyüşünü görmüşəm, şəhadətini görmüşəm. Şəfi mənə buraya çatdırıb!" Bu baxışla Əli Şəfiinin anasının evinə gedir. Düzdür, general Süleymanın komandirliyi mühüm idi, o olmasaydı, Sarəllah diviziyası da bu qədər uğura imza atmazdı. Lakin özü deyir ki, bu uğurlar hər şeydən çox Kirmanın şəhid, əlil və döyüşçülərinin əməyinin nəticəsidir.

Hacı Qasim Sarəllah diviziyasının uşaqlarını heç vaxt yadından çıxarmır, komandirləri ilə ünsiyyətdə olurdu. Müharibə vaxtı əməliyyat bitəndən sonra bütün komandirləri ailəvi şəkildə qonaq

çağırırdı, əməliyyatda sərt və komplimentsiz rəftar etdiyi insanlara xörək bişirirdi. Bir dəfə hamını ailəvi şəkildə Dez bəndinə apardı. Bəndin yaxınlığında bir mağara vardı, Xuzistanın isti havasında sərin olurdu. Orada özü qollarını çırmayıb qoyun kəsdi, böyük bir qazanda qovurma bişirdi. Mahir aşpaz idi. Cümə günləri evdə olanda xanımına və uşaqlarına səhər yeməyi hazırlayırdı. O deyirdi: "Cümə günləri uşaqlara deyirəm ki, siz istirahət edin, səhər yeməyi məndəndir". Deyirdi ki, uşaqlar mənim hazırladığım xörəkləri sevirlər. Sevimli səhər yeməyi yerli çörəklə yumurta və xurmaydı.

Qonaqpərvər adam idi. İldə bir dəfə Qüds uşaqlarını ailəvi şəkildə toplayıb iftar süfrəsi açdı, bir-bir ailələrin stollarına yaxınlaşıb hal-əhval tuturdu. Hamı onunla şəkil çəkdirirdi. Təbiiyində olanlarla səmimi idi. Müharibə dövründən, həm də yalnız komandirlərlə yox, bütün döyüşçü və əsgərlərlə eləydi. Bəzən bir əsgər və ya işçisi onu görüb bir şey istəyəndə yerinə yetirirdi, heç kimi rədd etmirdi.

General Süleymani və general Qaani ilə birlikdə Ayətullah Müvəhhidi Kirmani ilə məclislərimiz olurdu. O, əxlaqi məsələlərdən danışırdı, adətən, bölgə məsələləri və xəbərlər də söylənirdi. Bir gün məclis bizim evdə keçirildi. Mən qardaşım Məhəmmədi də çağırmışdım. Fikirləşmişdim ki, həm müharibə komandirlərindən, həm də Ali Baş Komandanın hərbi ofisinin rəhbəridir və bəzi sözləri eşitməyinin eybi yoxdur. Digər qardaşım Hüseyini isə dəvət etməmişdim. Hacı Qasim məclisdən sonra mənə dedi: "Hüseyin qardaşı niyə çağırmamışdın?"

Hamıya qarşı diqqətli idi. Evində, kənddə, qohumları və döyüşçüləri ilə də belə idi. Hamını görür, heç kimi yaddan çıxarmırdı.

Hacı Qasim həyatda bütün cəhətlərə diqqət yetirirdi, insanların ailələrinin hörmətini qorunmasına əhəmiyyətli yanaşırdı. O həmişə deyirdi: "Səhvə yol vermiş birinə qarşı tədbir görmək istəyəndə bilməliyik ki, o, yalnız deyil, həm özünün, həm də həyat yoldaşının ailəsi var. Gərək ehtiyatlı olaq, ailələrin heysiyyətini

tapdamayaq. Adam səhv edib, arvad-uşağı təqsirkar deyil. Kiminsə barəsində bir qərar qəbul etmək istəyəndə diqqətli olmalıyıq ki, ailəsinə ziyan vurmayaq".

Mən and içə bilərəm ki, Hacı Qasim, onu tanıdığım gündən ömrünün sonuna qədər öz nəfsi üzündən hirslənməyib. Onun hirslənməsi də Allah üçün olmuşdur. İnqilab üçün bir iş görülməli olduqda və görülməyəndə hirslənirdi. Lakin sözünü deyəndən sonra oradaca qarşısındakının alnından öpüb könlünü alırdı. Həmişə mehriban davranırdı, heç kimə kin bəsləmirdi.

Başqalarının haqqı onun üçün önəmli idi. Ölkənin qanunlarına görə, ezamiyyətə gedən bir məmur ezamiyyət pulu almalıdır. Onun özü bu pulu almasa da, əməkdaşlarının ezamiyyət haqqının tez ödənməsini tapşırırdı. İqtisadi problemlərə görə, bəzən ödənişlərə yetərli pul olmurdu. Göstəriş verirdi ki, digər xərcləri azaltmaqla olsa belə, məmurların haqqı ödənsin. O düşünürdü ki, insanların haqları hər şeydən öndə gəlir. Hər

ilin sonunda deyirdi ki, hesablar sıfırlanmalı, təşkilatın heç kimə borcu qalmamalıdır.

Zarafatçı, deyib-gülən və həmişə şən idi. Ağa Purcəfəri mənə deyirdi:

- Böyük Rəhbər müharibənin axırlarında Sarəllah diviziyasına gəldi. Ruhanilərin biri iclasda nə demişdisə, necə zarafat etmişdisə, Hacı Qasim dedi ki, gedin, bu hacı ağanın dərslərini verin. Mən mərasimdən sonra bir vedrə su götürüb rəhbərin gəldiyi tikilinin üstünə çıxdım, suyu oradan həmin hacının başına əndərdim.

Müharibədə belə zarafatlar çox olurdu.

Bəzən mənimlə zarafat edirdi. Oğlum Hadi mənə demişdi ki, tapşırım, onu Suriyaya göndərsinlər. Mən onun sözünə qulaq asmırdım. Bir gün Hacı Qasim məni danladı ki, niyə onu Suriyaya göndərmirsən? Dedim ki, mənim vəzifəmdən istifadə etməsini istəmirəm. Dedi ki, göndər, getsin. Hadi bir neçə dəfə Suriyaya getdi. Bir dəfə Hacı Qasim onu döyüş bölgəsində görmüşdü. Bir axşam ailəvi toplaşmışdıq; xanımım və uşaqlarım da orada idilər. Hacı dedi: "Şirazi

Hadinin şəhid olmasını özünün şəhid olmasından çox istəyir". Səkkiz nəvəmin olduğunu görüb dedi: "Şirazi uşaqlarına deyir ki, ya gərək Suriyaya gedib şəhid olasız, ya da uşaq gətirəsiniz!"

Uşaqların əmisi

Kərbəla-5 əməliyyatından qabaq qərargaha toplaşmışdıq. Sarəllah diviziyasının komandirlərinin və məsul şəxslərinin son əməliyyat iclası idi. Qırx səkkiz nəfər idik. Əməliyyat barədə danışıqdan sonra rövzə oxundu, hamı ağladı. Ayrılıq vaxtı gəldi. Hamımız Hacı Qasimi qucaqladıq, sonra bir-birimizlə vidalaşdıq. Biz bir-birimizə qardaşdan da yaxın idik. Bilirdik ki,

əməliyyatdan sonra bu insanların bir qismi şəhid olacaq, aramızdan gedəcək.

Döyüşçüləri böyük yük maşınlarında hücum nöqtəsinə yola saldıq. 410-cu batalyonu axtardım. Batalyon komandiri Əli Abidini və Hacı Qasimin birinci müavini Qasim Mirhüseyni orada idi. Təbliğat şöbəsinin fotoqrafı döyüşçülərin şəklini çəkirdi. Mirhüseyni ilə Abidini dedilər ki, gəl, birlikdə şəkil çəkdirək. Onlar iki tərəfimdə dayandılar, şəkil çəkdirdik. Bunun son şəklimiz olacağını bilməzdim. Hər ikisi şəhid oldu. Yalnız onlar deyil, 48 nəfərlik komandir heyətinin düz yarısı, yəni 24 nəfəri şəhadətə qovuşdu.

Kərbəla-5 əməliyyatı başa çatandan sonra şəhidlərin xatirə məclisi keçirildi. Bu məclislərdə, adətən, diviziya komandiri çıxış edirdi. Hacı Qasim söhbətinin əvvəlindən axırına qədər ağladı. Qardaşlarımızı itirdiyimizə görə hamımız böyük qəm-kədər içində idik, ancaq Hacı Qasimin ürək yanığı başqaydı. O, bir neçə günün içində 24 qardaşını itirmişdi. Komandirlərdən əlavə,

diviziya döyüşçülərindən də çoxları şəhid olmuşdu. Onların hər biri Hacı Qasimin ailə üzvü kimi idi. Onlarla bir ata kimi rəftar edirdi.

Mirhüseyni, Zəndi, Məğfuri, Təyyari, Məhəmmədi... Onların hər biri şəhid olanda Hacı Qasim deyirdi ki, daha bu dünyada qalmaq istəmirəm. Şəhid Abidininin (1963-1986) yas məclisi idi. Hacı Qasim onun barəsində dedi: "Əli bir neçə əməliyyatda yaralanmışdı. Bədəninə sağlam yer yox idi". O, "Abidininin arıq bədəni yerdə qalmışdı" deyəndə gözlərindən bulaq kimi su axırdı.

9 Yanvar 1988-ci ildə Kərbəla-5 əməliyyatının ildönümü münasibəti ilə tədbir keçirdik. Mən bir qədər söhbət etdim, həzrət Zəhranın (ə) müsibətinə toxundum və mərsiyə oxudular. Hacı Qasim həmin axşam dedi: "Özümü çox yalqız hiss edirəm. Əli Abidini, Qasim Mirhüseyni, Hüseyin Tacik, Yunis Zəngiabadi getdi... Müharibənin əvvəlindən indiyədək özümü bu qədər tək hiss etməmişdim".

Bir-iki il öncə Hacı Qasimdən bir məktub gördüm. Şəhid olmuş döyüş yoldaşlarına yazmışdı. Bildim ki, qırx il ötsə də, hələ də o günlərin acısı ürəyindən çıxmayıb və bu acı yalnız onlara qoşulmaqla çıxıb bilər. Onlara müraciətlə yazmışdı ki, sizi unuda bilmərəm. Həmin günlərin hər bir anını yada salmışdı.¹

¹ Məktub belə idi: "Yadigarlar! Mənim Əlim, Xanəlim, Məhəmmədım, Mahmudım, Mehdim, Hüseynim, Seyid Cavadım... Mən sizi tək qoya bilərəmmi?! Sizi unuda bilərəmmi?! Siz mənim bütün varlığımınsınız. Mənim yaddaşımda sizin mərd qamətli portretinizdən gözəl bir görüntü həkk olunmayıb. Mənim yaddaşımda sizin müqəddəs adlarınızla doludur. Hər biriniz ürəyimin səhifəsinə bir yadigar yazmışınız. Beynimdə nə qədər şəkil varsa, hamısı vidalaşmalardır.

Əzizlərim! Mən dəfələrlə sizin can vermənizə baxmışam, yüzlərlə qətlgahınıza tamaşa etmişəm. Mən sizin boğazınızın xırıltısını qulaqlarımla eşitmişəm, bədənlərinizin tankın tırtılları altında əzilməsini, cəlladların qamçıları altında "Xomeyni! Xomeyni!" fəryadlarınızı görmüşəm, məzlumcasına və mənəviyyatla can vermənizə şahid olmuşam. Sizin Xuzistan və Kürdüstandakı ayaq izlərinizdən hələ də qan damır. Mən yüzlərlə minalanmış sahədə, hücum və əks-hücumda kabab olmuş bədənlərinizin qoxusunu duymuşam. O bədənlər bomba çalalarında həmişəlik yox olublar. Qiyamətdə bütün ümidim sizin son baxışınıza, ömrümün bu qış çağında hələ də hərərətini hiss etdiyim vida öpüşünüzdür. Mən sizin torpağınızda bitmişəm, sizin qanınızla suvarılmışam, bütün xidmət tumurcuqlarım sizin qanınızın ətrinə boyanıb. Qasim sizsiz Qasim deyil. Qasim sizinlə Qasimdir. Mənim həyatım sizsiz ölümdür, ölümüm sizinlə gözəl həyatdır. Bəsicilərin ayağının tozu olan Qasim Süleymani"s

Evinin divarları şəhid şəkilləri ilə doluydu. Qonaq otağında böyük bir çərçivə vardı, Sarəllah diviziyasının şəhid komandirlərinin, Şəhid Muğniyənin və hərəm şəhidlərinin şəkilləri vurulmuşdu. Onun ofisi ikinci mərtəbədə yerləşirdi. Onunla görüşə gələnlər birinci mərtəbənin divarlarında, pilləkənlərin kənarında, ikinci mərtəbənin dəhlizində və onun ofisinə giriş zalında iranlı və xarici şəhidlərin şəkillərini görürdülər. İş otağında yüzdən artıq şəhid şəklinin olduğu böyük bir tablo da vardı. Stolunun yanındakı taxçaya özünün şəhidlərlə şəkilləri düzölmüşdü. O, şəhidlərlə yaşayırdı, özünü həmişə şəhidlərin yanında görürdü.

Hacı Qasim şəhid ailələrini də çox sevirdi. Hər əməliyyatdan sonra yaranan imkanlardan şəhid ailələrinə baş çəkmək üçün istifadə edirdi. Kərbəla-5 əməliyyatı üç ay sürdü. Şəxsi heyət bir-birini əvəzləyir, istirahət edirdi, amma komandir üçün istirahət yox idi. O, üç ay bu əməliyyatın içində oldu. 1987-ci ilin novruz bayramı günü idi. Yorğun halda döyüş yerindən Əhvazın

Fəcr otelinə getdim. İstirahət etmək istəyirdim. Hacı Qasim zəng vurub dedi: "Gedək şimala, Şəhid Nəqibpurun ailəsini ziyarət edək".

Qaynım Seyid Məhəmməd Nəqibpur Kərbəla-5 əməliyyatında şəhid olmuşdu, şəhadətindən iki ay ötürdü. Qayınatam Hacı Nəqibpur Tonikabunun Abbasabad bölgəsinin cümə imamı idi. Günortadan sonra saat 3-də ailəvi şəkildə iki maşınla yola düşdük. Xürrəməbaddan güclü qar başladı. Yavaş getməyə məcbur idik. Qar şüşəyə elə çırpılırdı ki, bəzən yolu görmürdük. Yuxusuzluq da gözlərimi ağırlaşdırırdı, kirpiklərimi zorla açıq saxlayırdım. Çox çətinliklə Quma çatdıq. İki saat yatandan sonra şimala doğru yola düşdük, Abbasabadda Hacı Nəqibpurun evinə getdik, başsağlığı verdik, cümə namazında iştirak edib geri qayıtdıq.

Bu səfərdən sonra Hacı Qasim dərhal Kirmana getdi. O, istirahətin nə olduğunu bilmirdi. Şəhidlərin çoxu Kirman vilayətindən idi. Şəhid vermiş elə bir ev yox

idi ki, Süleymani ora baş çəkməsin. Bu xüsusiyyət ömrünün axırına qədər davam etdi. Bəzi şəhid analarıyla xüsusi əlaqəsi vardı. Sarəllah diviziyasının komandirlərindən olmuş Əli Şəfiinin anasının oğlundan başqa heç kimi yox idi. Əli şəhid olandan sonra Hacı Qasim həmişə anasını görməyə gedir, onunla öz anası kimi rəftar edir, çadrasını öpür, hətta Suriyadan ona zəng vururdu. O, şəhid evlərinə komandir kimi getmirdi. Sübh çağı Şəhid Dehqaninin (1958-1986) evinə zəng vurub deyirdi ki, bu gün səhər yeməyinə sizə gələcəyəm, özü də kəlləpaça istəyirəm. Elə səmimi davranırdı ki, onunla şəhid uşaqları arasında heç bir məsafə qalmasın, onu ataları kimi bilib sözlərini, problemlərini desinlər.

Bir dəftərçəsi vardı, bəlkə 150 şəhid ailəsinin telefon nömrəsini qeyd etmişdi. Gündə onların bir neçəsi ilə əlaqə saxlayırdı. Günboyu imkan yaranan kimi hansısa şəhidin atasına, anasına, həyat yoldaşına və ya uşaqlarına zəng vururdu, hər biri ilə beş-on dəqiqə danışırdı. Onların hallarını

soruşur, problemlərini dinləyirdi. Evindən işinə, hava limanına və ya harasa iclasa getdikdə yolda keçən zamanı şəhid ailələrinə məxsus idi.

Müharibə zamanı Süleymaninin birinci müavini olmuş Əlirza Rəzm Hüseyini deyirdi: "Bir gün Süleymanidən soruşdum ki, bu qədər çətinliklə, bəzən büdcə çatışmazlığı ilə yanaşı, belə səbir-hövsələni hardan tapırsan?" Hacı cavab verdi: "Ən azı, 150 şəhid valideyni hər gün adımla mənim üçün dua edir".

Nasir Tövbəyi 21 yaşında Sarəllah diviziyasının bir batalyonuna komandir təyin edilmişdi. Vəlfəcr-4 əməliyyatında onurğa sütununa qəlpə girdiyinə görə görmə qabiliyyətini itirmişdi. O, İsfahanda yaşayırdı. Hacı Qasim ildə bütöv bir günü ona qulluq edirdi: paltarlarını yuyur, hamama aparır, çarpayısını hazırlayır, bir baxıcı kimi bütün şəxsi işlərini görürdü. O, otuz ildə bu işi tərk etmədi.¹

¹ Nasir Tövbəyi 2014-cü ildə şəhadətə qovuşdu.

General Süleymani tabeliyində olan qüvvələrlə dost idi, onlarla komandir kimi rəftar etmirdi. Uşaqlarıyla da dostlaşmışdı. Şəhid övladlarının onu əmi çağırmalarını sevirdi. Onlar da ona əmi deyirdilər. Buna kompliment kimi baxmırdı, həqiqətən, atalarının qardaşı kimi onlara atalıq edirdi. Bir-iki günlüyə Məşhədə və ya Kirmana gedəndə mütləq şəhid ailələrinə baş çəkirdi.

Bəzən Quma din alimlərini ziyarət etməyə gedirdik. Bu fürsətdə də mütləq şəhid evlərinə getməli idi. Qumda Şəhid Təhaminin, Şəhid Şeyxşüayinin, Şəhid Təyyarinin və digərlərinin övladlarına baş çəkir, onlarla həmsöhbət olurdu. Hacı Qasim onların evlərinə girəndə sanki ataları gəlmiş olurdu. Uşaqlar onunla səmimi idilər. Oturub onlarla dərdləşir, əhvallarını soruşur, onlara hədiyyə aparır, onlarla şəkil çəkdirirdi.

Onunla iki dəfə getdiyimiz yerlərdən biri Şəhid Şeyxşüayinin evi idi. Məhəmməd Şeyxşüayi Kirmanın İxtiyarabad bölgəsinin ruhanilərindən idi, Kərbəla-4 əməliyyatında şəhid olmuşdu. O, cəsədi 29 ildən sonra

tapılan dalğıcılardan biri idi. Onun yas məclisində ruhani idim. Hər il ona məclis keçirirdilər, cəsədi gələndən sonra isə daha təntənəli oldu. Hacı Qasim şəhidin uşaqlarına demişdi ki, məclisə gələcəyəm. Kirmana gələcəyi barədə xəbər yayılmışdı, uşaqlar da düşünmüşdülər ki, hamının bildiyinə görə, təhlükəsizlik tədbiri olaraq, onu gəlməyə qoymayacaqlar. Onlar Hacı Qasimə zəng vurmuşdular. Hacı demişdi ki, söz vermişəm, gələcəyəm, amma çıxış etməyəcəyəm. Şəhidin oğlu Hüseyin mikrofondan yarızarafat-yarıgerçək, "Biz çox məzlumuq" deyəndə isə aparıcıya işarə verib danışmaq istədiyini bildirdi. O, şəhid övladının bu qədər narahatlığına da dözə bilmirdi.

Şəhid Şeyxşüayinin üç övladı var: Hüseyin, Fatimə və Zeynəb. Biz birinci dəfə onlara gedəndə Hacı Qasimi görüb sevinclərindən uçmağa qalmışdılar. Oturub hər bir mövzuda səmimi söhbətlər etdilər. Sağollaşanda onlara bir şey yazması üçün xatirə dəftərini gətirdilər. Hacı yazdı: "Bu elə bir şəhidin

xatirə dəftəridir ki, döyüşdə imanına, təsirdə ixlasına, böyüklükdə tanınmazlığa ısrarına, ilahi məqamda itkinliyinin uzunluğuna, çətinliklərə dözməkdə ən çətin yol seçiminə görə ən dəyərli şəhidimizdir. Sarəllah diviziyası belə bir döyüşçüsü ilə qürur duyur. Bəndəniz həm bu dünyada, həm də o dünyada Şəhid Şeyxşüayinin olduğu mühitdə nəfəs aldığıma, onunla həmsöhbət olduğuma və axirətdə şəfaətinə ümid bəslədiyimə görə fəxr edirəm".

Mehdi Məğfuri Kirman korpusunun komandiri idi. O, cəbhəyə gedib Kərbəla-4 əməliyyatında şəhid olmuşdu. Kirmanın arif komandirlərindən idi. Üç övladı vardı: Fatimə, Məryəm və Mustafa. Fatimənin həyat yoldaşı Şəhid Təhaminin oğlu Əli Təhamidir. Onların nikah əqdlərini Böyük Rəhbər Kirmana səfərində oxuyub. Fatimə xanımın iki uşağı var: Hüseyn və Zeynəb. Hacı Qasim Fatimə xanıma məktubunda belə yazmışdı:

"Sevgisi yorğunluğumu çıxaran qızım və gülüm, Fatiməm! Allaha şükür edirəm ki, Əliyə yaxın olan, Əli kimi şəhid ətirli həyat

yoldaşını iki çox yaxşı, duyğusal və əziz övladla birlikdə sən əziz qızıma bəxş etmişdir. Yaxşı qızım Fatimə, bir ana kimi duana və sevginə həmişə ehtiyaclıyam. Qızım, məni Gözəl Allahla bütün ünsiyyətlərində yada sal. Sənin duana ehtiyacım var; yox, mənim bütün ümidim sən əziz qızımın duasıdır. Fatiməm, çalış Fatimə kimi Əliyə xidmət elə, birlikdə Hüseyin və Zeynəb yetişdirin".

Fatimənin əri Əli Təhami pilotdur. Hacı Qasim onlara gedəndə Əlinin uçuşu varmış, evdə olmayıb. Hacı Qasim buna görə həmin məktubda qeyd etmişdi: "Əlinin yeri görünür".

Bir gün Fatimənin qızı Zeynəb xəstələndi, cərrahiyyə əməliyyatına ehtiyac yarandı. Hacı Qasim bundan xəbər tutan kimi Hüseyin Purcəfəri ilə xəstəxanaya getdi, bütün işlərinə rəğmən, əməliyyatın sonuna qədər gözlədi. Cərrahiyyə əməliyyatı uğurla bitəndən sonra Fatimə Hacı Qasimə dedi: "Artıq arxayın oldunuz; gedin, işlərinizdən qalmanızı istəmirəm". Hacı Qasim dedi: "Mən atanı öz

yerimə göndərdim, indi onun yerinə burdayam". Zeynəb narkozdan ayılana qədər orada qaldı, Şəhid Məğfurinin nəvəsinə də babalıq etmiş oldu.

Mehdi Məğfuri şəhid olanda Fatimənin üç yaşı vardı. O zaman bizim uşaqlarımızın hamısı həmin yaşdaydı. Hacı Qasim onların hamısına mehriban əmi idi; uşaqlarla danışır, oynayırdı.

Mənim qızım Fatimə də uşaqlıqdan Hacı Qasimi sevirdi. Hacı da onunla səmimi idi. O, Tehrana gələndə hacını görmək istəyir, onu əmi çağırırdı.

Bir gün Fatimənin evindəydik. O, Hacı Qasimə bir dəftərçə verib ondan xatirə yazmasını istədi. Hacı dəftərçəni alıb oradaca yazdı: "Əziz qardaşım qızı, əziz Fatimə xanım! Qızım, özümdən yazmağa bir sözüm yoxdur. Böyüklərimiz çox təkidlə özünütanımanı və onun bəndəliklə, yaranışın qaynağı olan Allaha diqqətlə əlaqəsini tapşırıblar. Özünütanıma nədir? İlahi ehtiyacsızlığın əzəməti önündə öz yoxsulluğunu görməkdir, Allahın əzəməti

qarşısında özünü kiçik bilməkdir, varlıq bəxş edən ehtiyacsız varlığa daim ehtiyacı olduğunu anlamaqdır. Qızım, kim Allahı tanısa, Ona xüsusi rəğbət bəsləyər, xüsusən ibadətlərinə diqqət yetirər, günahlardan uzaq durar. Allahın əzəmətini görəndən adam iffətli və dünyaya etinasız olar, insanın Allahı tanıması Ona təslim olmasına, Ondan razı qalmasına səbəb olar. Allahı tanımaq digərlərinə ehtiyacsızlıq yaradar. Allahdan istəyirəm ki, yaxşı, dindar, hicablı və fəxr ediləsi qıza Allahı tanıma və Allaha diqqət sədəti bəxş etsin. Dualarını gözləyən əmin Qasim Süleymani – 30.03.15".

Hacı Qasim bir gün mənə dedi: "İmkan olsa, razılaşıdır, şəhid ailələrini Böyük Rəhbərlə görüşdürək". Mən məşğul oldum və bu iş baş tutdu. Bir neçə mərhələdə Sarəllah diviziyasının və hərəm müdafiəçilərinin şəhid ailələrini Tehrana gətirdik. Günorta namazlarını Rəhbərə iqtida edəndən sonra tədbir başlanırdı. Ailələrdə hər kəs müəyyən edilirdi: misal üçün, şəhid valideyni, şəhidin xanımı və övladları, bacı və qardaşları. Bəzən

qayınata və qayınanaları və digər yaxın qohumları da gəlirdilər. Çalışdı ki, hər görüşdə çox adam olmasın. Ağa buyururdu ki, heç kimə mane olmayın, ailədən kim istəyirsə, gəlsin. Bəzən 50-70 nəfər olurdular. Hər bir ailənin siyahısını və şəhidlər haqda məlumatları göndərirdik, rəhbər görüşdən bir-iki gün qabaq mütaliə edirdi.

Ağa namazdan sonra bu şəhidlərin böyüklüyü barədə bir neçə dəqiqə danışdı. Sonra ilk şəhidin adını çəkirdi. Şəhid övladlarının bir-bir adlarını çəkib soruşurdu ki, nə iş görürsünüz, təhsiliniz nə yerdədir və s. Bəzən uşaqlar problemlərini deyirdilər. Şəhidin anası, atası, həyat yoldaşı, bacısı və qardaşı ilə də bu şəkildə danışdı. Qayınata və qaynanası olanda onların da adlarını çəkib hallarını soruşurdu. Bundan sonra isə növbəti şəhidə keçirdi.

Maraqlıydı ki, ağa ailələr barədə də məlumatlı idi. Məsələn, bir şəhidin həyat yoldaşına dedi ki, siz filan yerdə çıxış etmişdiniz, mən dinlədim. Başqa bir şəhidin xanımına buyurdu: "Şəhid yazmışdı ki, siz

olmasaydınız, o, Suriyaya gedə bilməyəcəkdi. Onu siz həvəsləndirmişdiniz". Elə məqamlara toxunurdu ki, mən şəhidlərin evlərinə gedib-gəlsəm, onlarla yaxın münasibətdə olsam da, eşitməmişdim. Bəzən məclislər iki saat uzanırdı. Ondan sonra isə şəhidlərin şəkillərini gətirirdilər, ağa imzalayırdı. Bəziləri məktub verirdi. Təbərrük üçün hər kəs ağadan bir şey istəyirdi. Deyirdilər ki, üzük verin, çəfyə şalınızı verin. Biri deyirdi ki, əbanızı istəyirəm. Görüşlər çox səmimi keçirdi. Korona virusu yayılmazdan öncə belə görüşlər tez-tez keçirilirdi.

Ağa bəzi şəhid xanımlarının yenidən ailə qurduqlarını eşidəndə buyururdu: "Siz ailə quranda mən sevinirəm".

Şəhid Musəvi Naci hövzə tələbəsi olmuşdu. Onun ailəsini də ağa ilə görüşə apardıq. Şəhidin həyat yoldaşı ağaya dedi ki, qaynımla mən evlənmək istəyirik. Ağa buyurdu ki, çox yaxşı. Dedi ki, bizim nikah əqdimizi oxuya bilərsinizmi? Ağa buyurdu: "Qaynınız hardadır?" Dedi ki, buradadır. O,

şəhid qardaşı kimi dəvət olunmuşdu. Ağa buyurdu: "Haçandır işlərin çoxluğuna görə cütlüklərin işirakıyla nikah əqdi oxumuram. Amma sizinçün oxuyaram". Orada əqdlərini oxudu. Hacı Qasim ağanın söz və siyasətlərinə xüsusi önəm verirdi. Ondan öncə də iki şəhid övladının birlikdə ailə qurmalarına vasitəçilik etmişdi. Rəhbərin sözlərindən sonra bu işə həvəsi ikiqat artdı. Ağadan vaxt alıb əqdlərini oxutdurur, hər bir formada onlara dəstək verirdi.

Şəhid ailələrinin ağa ilə görüşünə və ertəsi gün keçiriləcək bir toplantıya lazım olan işləri gördük. Axşam evinə gedib dedim ki, ağa ilə görüşdə bütün şəhid ailələri iştirak edəcəklər, ertəsi gün də toplantımız var, gərək siz də gələsiniz. Şəhid ailələrinin ağa ilə görüşlərinin keçirilməsi ilə maraqlanırdı, amma bu görüşlərdə özünü göstərmirdi, təşkilatçı kimi tanınmasını istəmirdi. Axırda onu gəlməyə razı saldım.

Toplantı İstiqlal otelində keçirilirdi. O oturan kimi bir şəhid uşağı gəlib irəlindəki oturacaqlardan birində oturdu. Toplantı

əməkdaşlarından biri onu qaldırıb yerində qonaqların birini oturtdu. Hacı Qasim bunu gören kimi həmin əməkdaşa dedi: "Sizə kim icazə verib ki, şəhid övladı ilə belə rəftar edəsiniz?! Şəhid uşağının hörməti var!" Ayağa qalxdı və şəhid övladını gətirib həmin oturacaqda oturtdu. Mən tribuna arxasına keçib Hacı Qasimi çıxışa dəvət etdim. Tədbirlərdə onu tərifləyəndə narahat olurdu. Bir neçə dəfə şuranın iclasında Suriyada gördüyü işlərə görə ona təşəkkür etmişdim. Başını aşağı salır, üz-gözünü turşudurdu. Tam bəlli idi ki, narahatlığı içdəndir.

Hacı Qasimdən sonra mən çıxış edəcəkdim. Lakin onun çıxışı bitən kimi şəhid övladları hücum çəkib onu qucaqlamağa, belinə dırmaşmağa başladılar. Zəlin qapılarını bağlayıb Hacı Qasimi başqa bir qapıdan bayıra çıxardıq. Orada da bir qrup onu dövrəyə aldı: biri üzük istəyirdi, biri şəkil çəkirdi. Axırda maşının yanına çatdı; minib getdi. Mən zala qayıtdım. Tədbir axşama qədər davam etdi.

Şəhid ailələri Hacı Qasimi görüb sevinirdilər. Onu görmək onların arzusu idi. Bir kirmanlı şəhid atası deyirdi: "Mən Tehrana gəlmək istəmirdim, amma Hacı Qasimi görəndə yorğunluğum çıxdı". Axşam hacının evinə getdim. Ona dedim: "Bu qədər iş-gücün içində gəlməklə bizi sevindirdin. Uşaqlar da sevindilər. Bağışla ki, sənə əziyyət oldu". Aramızda kompliment yox idi, bəzən bir-birimizi ələ salırdıq. Zarafata dedi: "Şirazi, Allah səni öldürsün, bu gün məni ölümə verəcəkdin. O qədər adamın içində əzilirdim".

2005-ci ildə Böyük Rəhbər Kirmana gəldi. O, şəhidlərin evlərinə də gedirdi. Hər bir şəhid evinə gedəndə Hacı Qasim başqa bir neçə şəhidin ailəsinə deyirdi ki, ora gəlsinlər. Evə girəndə görürdülər ki, başqa bir şəhidin ailəsi də oradadır. Ağa zarafata buyururdu: "Birinci şəhid, ikinci şəhid, üçüncü şəhid..." Hacı Qasim ailələrin sevincini görəndə özü onlardan çox sevinirdi. Həmin məclislərdə bəzən şərait yaradırdı, ağa iki şəhid övladının nikah əqdini oxuyurdu. O, Seyid

Həsən Nəsrullaha demişdi ki, bizdə bir-biri ilə ailə qurmuş çoxlu Əli və Fatimələr var. Bununla fəxr edirdi.

Süleymani şəhid ailələrini çox sevirdi, onlarla yaşayırdı, onlarla xörək yeyirdi, oturub-dururdu. Bəzən şəhid övladlarıyla dağa və ya Tehran imamzadələrinə gedirdi. Şəhid övladları onunla çox asanlıqla əlaqə saxlaya bilirdilər. Bu, yalnız İrana aid deyildi, Suriya və Livanda da belə idi; şəhid uşaqları ona zəng vurub danışır, problemlərini deyirdilər. Hətta şəhadətindən bir gün qabaq da onunla danışmışdılar. Şəhid evinə gedəndə şəhidin övladları sanki atalarının gəldiyini hiss edirdilər.

Hacı Qasimin sayəsində mən də şəhid övladları ilə yaxın əlaqədə olurdum. Onlar Süleymanini görmək istəyirdilər. Bəzisini onun evinə aparırdım. Bilet alırdım ki, səhər gəlib, axşam qayıtsınlar. Hacı Qasim deyirdi ki, biletini qaytar, bu gecə qalsın, sabah gedər. Bir dəfə Şəhid Cəfərzadə ilə Şəhid Möhtəşəmin qızlarını onun evinə apardım. Ciddi təhlükəsizlik tədbirləri ilə qorunmalı

olan bu adam səhər çağı onlarla birlikdə evindən imamzadəyə qədər piyada getmiş, bir ata kimi rəftar etmişdi.

Şəhid evinə hədiyyəsiz getməsi qeyri-mümkün idi. Çox vaxt üzük aparırdı. Dostlarının biri ona çox bahalı bir üzük vermişdi. O deyirdi: "Hacı Qasimə dedim ki, bu üzüyü xüsusi olaraq, sənin üçün gətirmişəm. Lakin onu gözlərim önündə bir şəhid övladına verdi".

2018-ci ilin novruz bayramında, İmam Əlinin (ə) doğum günündə hərəm şəhidi Həmzə Kaziminin evinə getmişdi. Şəhidin qızı Leyla sevindiyyindən uçmağa qalmışdı. Hacı Qasimin yanında oturmuşdu, yavaşca ata-qız kimi danışmışdılar. Hacı Qasimin barmağında şəhid dostlarından birinin yadigarı olan üzük varmış. Çox dəyər verdiyi o üzüyü barmağından çıxarıb Leylaya vermiş, demişdi: "Bu üzüyə səndən layiq birini görmədim".

2010-cu ildə, Fəqih Rəhbərin korpusun Hərbi Dəniz Qüvvələrindəki nümayəndəliyinə başçılıq etdiyim zaman

qüvvələrimiz Bəndər-Abbas şəhərinə köçürüldü. Rəhbər buyurmuşdu ki, Hərbi Dəniz Qüvvələri Bəndər-Abbasa gedirsə, gərək Hürmüzqan vilayətinin əhalisi onların orada olduqlarını hiss etsin. Hacı Qasimin yanına gedib dedim: "Bəndər-Abbas əhalisinin Hərbi Dəniz Qüvvələrinin gəldiyini bilməsi üçün şəhid ailələrini ziyarət proqramı tərtib etmişəm". Bu şəhərdə olan döyüşçülər müharibədə Kirmanın Sarəllah diviziyasının tərkibində vuruşmuşdular. Ona dedim: "Bəndər-Abbas şəhidləri Sarəllah diviziyasının şəhidləridir. Əgər indiyədək səhlənkarlıq etmişəmsə, indi bir qədər əvəzini çıxmaq istəyirəm". Bir kağız götürüb yazdı: "Hansı qərara gəlsən, razıyam; nə istəsən, verəcəyəm". Bəzi işlərə pul tapmırdı, amma şəhid ailələrinə gələndə belə deyirdi.

Son dönəmlərdə az çıxış edirdi. Deyirdi ki, birdən sözlərim arasında istəmədən məxfi məsələlərə toxunaram; nə qədər az danışsam, bir o qədər yaxşıdır. Lakin əsas səbəb bu idi ki, məşhurlaşmaq istəmirdi. Bəzi məclislərdə görürdük ki, məxfi bir söz danışmır, amma

kamera və səsyzanların söndürülməsini istəyir. Müxtəlif vilayətlərin rəhbərləri dəfələrlə mənə deyirdilər ki, onu çıxışa razı salım. O isə çox vaxt qəbul etmirdi. Bir dəfə bir təklifi qəbul etdi. Soruşdum ki, nə üçün qəbul etdin? Dedi: "Şəhid valideynləri məktub yazıblar. Mən şəhid anasına "yox" deyə bilmərəm!"

Şəhidlərə aid tədbirlərə imkan daxilində getməyə çalışırdı. Din alimlərinin mərasimlərinə də əhəmiyyətli yanaşırdı. Qum Elm Hövzəsində və Məşhəd Elm Hövzəsinin Müəllimlər Bəsicində proqramlar vardı. Deyən kimi qəbul etdi. Qum Elm Hövzəsinin müəllimləri də onu bir iclasa çağırmışdılar. Onu da qəbul etmişdi.

2017-ci ildə ruhani hərəm şəhidləri üçün bir proqram təşkil etdik. Qərara gəldik ki, növbəti ildə bununla bağlı bir konfrans keçirək. O vaxta qədər hərəm müdafiəsi zamanı İran, İraq, Suriya, Əfqanıstan və Pakistandan təxminən 160 ruhani şəhid olmuşdu. Bu baxımdan, konfrans beynəlxalq statusa sahib idi. Hacı Qasim bu layihəni

bəyəndi, təklif etdi ki, ondan sonra bütün hərəm şəhidləri üçün də bir konfrans keçirək. Hərəm müdafiəsində şəhid olmuş altı ruhaninin həyat və xatirələrini çap etdirdik, təxminən on beş sənədli film hazırladıq.

2019-cu ilin 21 fevralına Qumda konfrans təyin etdik. Qərara gəlmişdik ki, əsas natiq Qasim Süleymani olsun. Düz həmin gün Mazandaranda bir mərasim vardı: Suriyanın Xantuman bölgəsində şəhid olmuş mazandaranlı hərəm müdafiəçilərinin anım tədbiri. Şəhid ailələri məktub yazıb ondan bu mərasimdə çıxış etməsini istəmişdilər. Hacı Qasim hansısa səbəbdən həmin gün ruhani şəhidlərin konfransı olduğunu unutmuşdu. Mən də yadına salmamışdım. Bir neçə gün qalmış bildik ki, hər iki tədbirə dəvətlidir. Çalışdım ki, onu Quma gəlməyə razı salım. Dedi ki, şəhid ailələrinə söz vermişəm, getməyə bilmərəm. Burada Şiraziyə söz vermişdi, orada isə şəhid ailələrinə. O, Mazandarana getdi və Qumdakı konfrans onsuz keçdi.

Xalqın fədaisi

Prezident seçkiləri gündəm olmuşdu. İnsanlar məktubla və ya sosial şəbəkələrdə müraciət edərək Süleymanın prezidentliyə namizəd olmasını istəyirdilər. Çoxları mənimlə də əlaqə saxlayıb onun fikrini soruşurdular. Bir gün ona yaxınlaşıb dedim: "Çoxlu insanlar sənin prezidentliyə namizəd olmanı istəyirlər..." Sözümü bitirməyə qoymadı, dedi ki, sən mənim fikrimi bilirsən. Dedim: "Özüm razı deyiləm. Kim məndən

soruşursa, deyirəm ki, Süleymani bir neçə ölkənin prezidentidir. Amma xalqın sözünü çatdırmalıyam..." Dedi: "Kim soruşsa, mənim adımdan de ki, Süleymani bir əsgərdir, vəssalam". Dedim: "Əgər Böyük Rəhbər bu işə razı olsa, onda necə?" Həmişəki təbəssümü ilə cavab verdi: "Əgər Böyük Rəhbər bunu mənə vacib etsə, ona o qədər yalvararam ki, bu vəzifəni üzərimdən götürər".

Dostlardan biri də rəhbərin ofisindən çıxanda bunu ona təklif etmişdi. Hacı'nın cavabı belə olmuşdu: "Bunu hamıya de: Mən şəhadətə namizədam, gülləyə namizədam, prezidentliyə deyil!"

2017-ci il seçkiləri ərəfəsində bir gənc Süleymaniyə məktub yazıb onun prezidentliyə namizəd olmasını istəmişdi. Hacı Qasim ona belə cavab yazmışdı: "Hörmətli qardaşım, əziz və dəyərli insan! Göstərdiyiniz sevgiyə görə minnətdaram. Allaha şükür, ölkəmizdə o qədər tanınan və tanınmayan dəyərli şəxsiyyətlər var ki, bir əsgərin öz postunu tərk etməsinə ehtiyac

yoxdur... Canavarların pusquda durduğu bir şəraitdə bu postu tərk etməyi xəyanət bilirəm".

General Süleymani xalqa qarşı qayğıkeş idi. Həmişə düşmənlərin ciddi təhdidi altında olsa da, xalqdan uzaqlaşmırdı. Ata və anasının Tehran və Kirmanda keçirilən yas məclislərində çoxlu adam iştirak edirdi. Mühafizə qüvvələri məscidə girən insanları yoxlamağa gəlmişdilər. Hacı Qasim bunu görüb hirsələndi və dedi: "Mühafizəni özüm öhdəmə götürürəm". O deyirdi: "Kimsə mənə görmək və ya mənə aid bir məclisdə iştirak etmək üçün əziyyət çəkməməlidir". Məscid insanla dolub-boşalırdı. O deyirdi: "Başsağlığına gəlmiş insanların 90 faizini tanıyıram".

Xalqa dair bu baxışına görə xalq da onu çox sevirdi. İnsanlar inanırdılar ki, general Süleymani onların fədaisidir, onlara xidmət etməyə, təhlükəsizliklərini təmin etməyə çalışır.

Bəzən maşına minəndə insanların ətrafda onu görmək, onunla danışmaq istədiklərini

bilib təhlükəsizliyinə fikir vermədən maşından enir, insanların içinə girir, onları dinləyirdi. Xalqın qəlbində yeri vardı. Bilirdi ki, bunlar düşmən deyillər. İqtisadi problemlərin çoxaldığı son bir-iki ildə iclaslarda həmişə xalqın maddi durumuna görə kədərlənirdi. Deyirdi ki, xalqın problemini həll etmək üçün nə bacarıırıqsa, etməliyik. Xalq da onu özündən bilir, sevirdi.

Xuzistana sel gələndə evlərə baş çəkdi. Bəzi yerlərdə insanların təhlükəli bölgələrdən çıxarılması lazım idi. General Süleymaniyə dedilər: "Burada bir qoca kişi var, nə qədər deyiriksə, evini tərk etmək istəmir". Hacı Qasim gedib o kişinin əlini öpdü, dedi ki, öz təhlükəsizliyinə görə buradan çıx. O, yalnız Süleymanın sözünü dinləyib əşyalarını topladı və evi tərk etdi.

Hacı Qasim yalnız şəhadətindən sonra sevilmədi, həyatı zamanı da insanlar onu görən kimi qucaqlamaq istəyirdilər. Müharibə zamanı, əməliyyatdan öncə və sonra şəxsi heyət önündə çıxış edirdi. Biz batalyonları diviziyanın hüseyniyyəsinə

toplayırdıq. İçəri girəndə uşaqlar onu qolları üstə qaldırıb tribunaya aparırdılar. Uşaqlar Cəmaran hüseydiyyəsində xalqın İmam Xomeynini sevdiyi kimi Hacı Qasimi sevirdilər.

Xalqın Hacı Qasimə sevgisi müharibədən sonra da azalmadı. Haraya gedirdiksə, insanlar onu dövrəyə alırdılar. Birlikdə səfərə çıxırdıq; hava limanında xüsusi və biznes zallarına getmirdi, ümumi zaldan təyyarəyə minirdi. İnsanlar Hacı Qasimin gözləmə salonunda oturduğunu biləndə kişili-qadınli, hicablı-hicabsız başına toplaşır, onunla şəkil çəkdirirdilər.

Bir dəfə təyyarənin qabaq oturacaqlarında yan-yanə oturmuşduq. Birdən təyyarənin arxa tərəflərindən camaat irəli hücum çəkdi, təyyarənin nizam-intizamı pozuldu. Hacı Qasim onlardan xahiş edirdi ki, yerlərində otursunlar, təyyarənin tarazlığı pozulmasın, amma heç kim qulaq asmırdı. Bir-bir onunla şəkil çəkdirəndən sonra yerlərində oturdular. Çıxış üçün hansı şəhərə gedirdimsə, insanlar Qüds qüvvələrindən olduğumu biləndə

yaxınlaşıb deyirdilər ki, Hacı Qasimə salamımızı çatdır, bizim tərəfimizdən onun əlindən, alnından öp. Ona deyirdim ki, vuruşan sənsən, lovğalanıb öyünən biz.

Hacı Qasim İmam Rzanın (ə) məqbərəsinin xidmətçisi idi. Bəzən vaxt tapıb Məşhədə gedirdi. Bir gün hərəmdən otelə ayaqyalın qayıtdı. Camaat onu dövrəyə almışdı, ayaqqabısını almağa macal tapmadan çətinliklə otelə gəlmişdi. Uşaqlar gedib ayaqqabılarını gətirdilər. Bəzən birlikdə hərəmə gedirdik. Xidmətçilərin otağında bir tərəfdə oturub ziyarətnamə oxuyurdu. Son dönəmlərdə də Məşhədə getmişdi. Gələndən sonra deyirdi: "Ziyarət edə bilmədim; harada oturmaq istəyirdimsə, camaat gəlirdi. Qaçıb yuxarı çıxdım, ayna sarayında ziyarətnamə oxuyub dua etdim".

Oğlu Hüseyinin əkizləri dünyaya gələndə xəstəxanaya onları görməyə getdi. Xəstəxana işçiləri general Süleymaniyə oxşayan birinin əkizləri görməyə gəldiyini görmüşdülər. Əvvəlcə adi maşınla gəlmiş bu sadə insanın bütün dünyada məşhur olan Qüds

komandanı olduğuna inanmamışdılar. Görmüşdülər ki, hamının halını soruşur, hamı ilə zarafat edir; sanki otuz ildir onları tanıyır. Həkimlər və tibb bacıları bu səmimiyyəti görüb başına toplaşmış, onunla şəkil çəkirmişdilər. Hacı Qasim bir xadimənin döşəməni sildiğini görmüş, çağırıb demişdi ki, siz də gəlin, birlikdə yadigar şəkil çəkdirək.

Hacı Qasim təmtəraqa qarşıydı. Qonaqlarına çox hörmət edirdi, çalışırdı ki, qaldıqları yer və gedib-gəldikləri maşın yaxşı olsun, təhlükəsizlik baxımından səhlənkərliyə yol verilməsin. Lakin özü adi maşınla, bəzən də taksi ilə gedib-gəlirdi. Təhlükəsizliyinə fikir verirdi, hər zaman üstündə silah olurdu. Qızı Zeynəb də silahlı idi, təlim keçmişdi. Kirmana səfərləri və digər şəxsi işləri isə çox vaxt tək və hamısı ümumi uçuşla baş tuturdu. Yalnız əməliyyat zamanı və zərurət yarandıqda xüsusi təyyarədən istifadə edirdi.

Hacı Qasimin xüsusiyyətlərindən biri də insanların məktublarına cavab verməsidir. O

deyirdi ki, insanlar ümidlə bizə məktub yazırlar, gərək cavab yazaq. Kim məktub yazırdısa, mütləq cavablandırırdı.

İbtidai məktəb şagirdi olan bir qız ona məktub yazıb demişdi ki, əlaçı olduğuma görə mükafat almışam, onu sizə göndərirəm, hərəmi müdafiə üçün xərcləyin. Hacı Qasim ona belə cavab yazmışdı: "Allahın adı ilə. Əziz qızım Zəhra xanım, salam. Sevgi və fədakarlıq dolu məktubunu aldım. Balaca və bacarıqlı əllərindən öpür və fədakar qızıma bir yadigar üzük göndərirəm. İnşallah, böyüyəndə namaz və dualarında bütün fədakar qardaşlarını və əmilərini unutmayasan. Süleymani – 03.06.18".

Bir xanım Hacı Qasimdən onun üçün bir şey yazmasını istəyir. Hacı Qasim ona yazır: "Allahın adı ilə. Hörmətli bacım, bir neçə məqama diqqət yetirməniz lazımdır: Birincisi budur ki, siz dünyada, xüsusən də İslamda və şiəlikdə uca qadın məqamının təməlini qoymuş bir şəxsiyyətə, yəni Fatimeyi-Zəhraya (ə) və dəyərli qızı Zeynəb-Kübraya mənsubsunuz. Bu baxımdan, bu

davamçılığın şərtlərini yerinə yetirin, həyat və davranışda onların yüksək keyfiyyətləri ilə bəzənin. Dualarınızda bizi unutmayın. Qardaşınız Süleymani – 21.03.13".

Düşüncə fərqlərindən asılı olmayaraq, xalqın bütün təbəqələri Hacı Qasimi sevirdi. O, xalq arasında təbəqələşməni düzgün saymırdı. Çıxışlarının birində deyirdi: "Mən və adamlarım", "mən və yoldaşlarım", "mən və müridlərim"... "Bu, hicabsızdır, o, hicablı"; "bu, solçudur, o, sağçı"; "bu, islahatçıdır, o, mühafizəkar"... Bəs kim qaldı?! Hicabı düzgün olmayan qız bizim, sizin qızınızdır, cəmiyyətimizin övladıdır. Bunların hamısı bizim xalqımızdır. Bunlar bizim uşaqlarımızdır. Hizbullahçı yalnız hizbullahçı ilə əlaqə qurmamalıdır, dindarlığı zəif olanla da münasibəti olmalıdır. Cəmiyyətimiz bizim ailəmizdir".

2017-ci ildə Beynəlxalq Məscid Günündə çıxışında deyirdi: "Sizin bütün uşaqlarınız dindardır?! Hamısı sizin kimidir?! Xeyr; amma ata onların hamısı sevir. Məscid imamı hicablı-hicabsız hamını cəlb edə bilməlidir".

Süleymani deyirdi ki, bizim xalqımız İslam Respublikası quruluşunu və İslamı qəbul edir; imamı və rəhbəri qəbul edir. Az bir qisim də var ki, İslam Respublikası ilə və hətta xalqla düşmənlik edir. O, xalqın əksəriyyətinə baxırdı: müharibə vaxtı cəbhələri dolduranlara, Sarəllah diviziyasında və digər birləşmələrdə döyüşənlərə. Onlar bu gün müxtəlif partiya və təşkilatlara və xüsusi düşüncəyə mənsub ola bilərlər. Lakin milli maraqlar məsələsi qarşıya çıxdıqda hamı məsuliyyət hiss edir.

Hacı Qasim gənc nəsil üzərində həssas idi. Deyirdi ki, onları biz cəlb etməliyik, digərləri yox. Bir şübhə yarandıqda da maarifçilik işi görmək, insanları məlumatlandırmaq lazımdır. Səfər zamanı çox istəyirdi ki, təyyarədə yanında bir gənc otursun, onunla danışsın, şübhəsini aradan qaldırsın. Mən təyyarədə istirahət etmək istəyirdim, o isə deyirdi: "Çox sevirəm ki, bir nəfər yanımda otursun, şübhələrini desin, mən cavablandırım". İstisnasız olaraq, bu işi görürdü. Baxmırdı ki, inqilab düşmənidir,

hicablıdır, hicabsızdır; danışıb maarifləndirir, yol göstərirdi. İnsanları cəlb eləməkdən ötrü vaxtını və nüfuzunu xərcləməyə hazır idi. Kiminsə yanlış a yol verdiyini görəndə görüş təyin edir, danışır. Deyirdi ki, insanları asanlıqla itirməməliyik. Kimsə əxlaqi nöqsana yol verəndə də demirdi ki, artıq bitdi, atın bayıra; deyirdi ki, onun ailə-uşağı, ata-anası, qohumları, tanışları var. Gərək onların yanında hörməti qorunsun. Həmin adam da bunları görəndə öz əməlindən peşman olurdu.

Hacı Qasim insanların yaxşı və pis cəhətlərini yan-yan qoyurdu. Kimisə kənara qoymaq, kiməsə qarşı tədbir görmək istəyəndə inqilab üçün nə etdiyinə və müharibədəki roluna baxırdı. Cinayətini və yaxşı cəhətlərini ölçürdü ki, yaxşı işləri çox olsa, müdafiə etsin. O deyirdi: "Gərək inqilabımıza dost qazanaq. Bu adamları elə şəxsiyyətlərə çevirmək olar ki, inqilab üçün canlarını verərlər". Lakin həmin Qasim Süleymani dövlət büdcəsinə və ya insanların

haqqına aid olan qanun pozuntularında deyirdi ki, İslamın hökmü icra olunmalıdır.

İnsanları cəlb etməkdən ötrü bəlli sərhədlər daxilində hərəkət edirdi. Bir zaman iclasda qızına yazırdı ki, qızım, ehtiyatlı ol, başörtüyün geriyə sürüşməsin, bir zaman da iclasda Böyük Rəhbərin təhqir edildiyini eşidib deyirdi ki, bura güzəşt yeri deyil, sərt tədbir görülməlidir. Biz İslamın hökmlərini yerinə yetirməkdən ötrü bəzən səhv yol seçirik. Gərək üsullarımızı dəyişdirək. Bu, geri çəkilmək deyil. General Süleymani geri çəkilmirdi, qızına deyirdi ki, hicabına qarşı diqqətli ol, amma hava limanında hicabsız qadınlar şəkil çəkdirmək üçün yaxınlaşanda gülərək deyirdi: "Xanım, əgər sizinlə şəkil çəkdirsəm, məni şantaj edərlər!" Xanım da eyni zarafatla hicabını düzəldirdi. Hicabı çox pis olmayanlarla şəkil çəkdirirdi. Onlar nə üçün Hacı Qasimlə şəkil çəkdirmək istəyirdilər? O, futbolçu idi, yoxsa sənət adamı?! Hacı Qasim nə etmişdi? Hacı Qasim müqəddəs müdafiə zamanı vuruşmuşdu, ağanın tərəfdarı idi, Qurandan, dindən,

şəhiddən danışdı. Hacı Qasim korpus generalı idi. İnqilab düşmənləri bir pasdarla şəkil çəkdirmək istəyərlərmi?! Həmin hicabsızların çoxu inqilabı, İslamı və dəyərləri qəbul edir. Hətta hicabı sevməyən adam da iffətli bir xanımla ailə qurmaq istəyir. İnsanlar cəsür adamı sevirlər, məzlumu müdafiə edən, zalıma qarşı döyüşən adamdan xoşları gəlir. Bu, insanın fitrətində var. Onlar Hacı Qasimin timsalında İslamı, inqilabı və ölkəni qırx il müdafiə etmiş ixlaslı bir döyüşçü gördükdə, görkəmləri necə olursa-olsun, ona rəğbət bəsləyirdilər. Böyük Rəhbər buyururdu ki, hicabsızların zahiri pisdır, bizim isə daxilimiz. Əlbəttə, ağa təvazökarlıq edirdi. Lakin biz insanlara bu baxışla baxmalıyıq. Mən Hacı Qasimdən bu dərsləri öyrənmişəm.

Ağır işlərin adamı

Hacı Qasimlə mən onun Böyük Rəhbərlə bağlı xatirələrindən danışırıdım. Bilirdi ki, bir neçə ildir müxtəlif şəxsiyyətlərin onunla xatirələrinə dair kitab üzərində işləyirəm. Həmin gün də macal tapıb ondan kitab üçün bir neçə xatirəni qeyd etdim. Bu xatirələrin biri Hacı Qasimin Sistan və Bəlucistan vilayətində silahlı qruplaşmalara qarşı mübarizə apardığı dövrə aiddir. Qruplaşma

rəhbərlərindən biri Eyd Məhəmməd Bamiri adlı şəxs idi. Hacı Qasim deyirdi:

- Bir kələklə Bamirini ələ keçirdik. Bu mühüm xəbəri vermək üçün ağanın yanına getdim. Ağa sevindi. Sonra soruşdu ki, onu necə tutdunuz? Dedim ki, onunla bir görüş təyin etdik və görüş yerində tutduq. Ağa buyurdu: "Yəni ona aman verdiniz, sonra tutdunuz?! İndicə gedin, onu azad edin". Dedim ki, ağa, azad edək?! Buyurdu: "Bəli. Siz ona təhlükəsizlik sözü vermişiniz, o da gəlib. İslam belə bir işə icazə vermir". Ordan birbaşa təcridxanaya getdim, Bamiriyə dedim ki, rəhbər səni azad etdi; get. İnanmırdı. Dedi ki, mən burdan çıxan deyiləm. Xəbərin düzgün olduğunu biləndən sonra isə ağanın müridlərindən oldu və bizimlə yaxşı əməkdaşlıq etdi.

Müharibə bitəndən sonra ölkənin cənub-şərqindəki silahlı qruplaşmalara qarşı tədbir görmək Qasim Süleymaniyə tapşırıldı. Onlar Kirman və Sistan və Bəlucistan vilayətlərində sabitliyi pozurdular. Hacı Qasim Sarəllah diviziyasını oraya apardı. Bu iki vilayətin

cənubunda vəziyyət o həddə çatmışdı ki, silahlı qaçaqmalçılar və quldur dəstələri kəndlərdə və dağlıq bölgələrdə asanlıqla narkotik maddə sexləri açmış, Şiraz və Kirman şəhərlərində bir neçə nəfəri girov götürmüşdülər.

Hacı Qasimin rəhbərliyi sayəsində bölgədə təhlükəsizlik təmin olundu. O, müharibə dövrünün təcrübələrindən istifadə edib bəlkə 1000 km-dən uzun bir kanal çəkdi, torpaq istehkam qurdu. Müdafiə mövqeyi yaratmaqla şərq sərhədlərinə nəzarəti bərpa etdi.

Narkotik maddə qaçaqçılığının və quldurluğun kökünün bölgə əhalisinin və gənclərin işsizliyindən, ağır maddi durumundan ibarət olduğunu bilən Hacı Qasim qüdrətli hərbi əməliyyatlarla eyni zamanda Əkinçilik Nazirliyini və Quruculuq cihadı təşkilatını oraya apardı. Orada 300 quyu qazıldı, yüzlərlə hektar sahə əkin üçün hamarlandı. Əhaliyə dedi ki, əkinçiliyi öyrənib Quruculuq cihadının köməyi ilə işə başlasınlar.

Hacı Qasim müzakirə və məsləhət adamı idi. Orada ən çox silahlıları olan tayfaların böyükləri ilə çoxlu görüşlər keçirdi və əməkdaşlıq şərti ilə onlara toxunulmazlıq vəd etdi. Onun qətiyyətini və əhalinin münasibətini görən çoxlu dəstə başçıları silahları təhvil verib toxunulmazlıq aldılar. Hacı Qasim verdiyi sözlərə əməl etdi. O elə adamlara toxunulmazlıq verirdi ki, heç kəs inanmırdı. O, təslim olmuş quldurlara, zərər yetirdikləri ailələrdən razılıq məktubu almağa şərait yaradırdı.

Həmin illərdə və ondan sonra Ciroftda və digər yerlərdə bir neçə əkinçilik zonasını yaxından gördüm. Bir zaman çiyinlərində silah narkotik maddə daşıyan gənclər təcrübəli əkinçilərə çevrildilər və çoxlu gəlir əldə etdilər.

Mən Sarəllah briqadasına getməzdən öncə Hacı Qasimin şöhrəti bütün cəbhələrə yayılmışdı. Hamı deyirdi ki, qorxmaz adamdır, düşmən torpaqlarında da kreativ işlər görür. Hər yerə yayılmış hadisələrdən biri buldozer oğurluğu hadisəsi idi. Hacı

Qasim müharibənin əvvəllərində düşmənlərin mühasirəsinə düşür və əsirliyin biraddımlığında qalır. O, iraqlıların ortasında bir yerdə gizlənilib soyuqqanlıqla çıxış yolu axtarır. Bu zaman ərazidə işləyən bir buldozer görür. Gözünə bir maqnitofon da sataşır. Maqnitofonu götürüb buldozerin səsini yazır və münasib zamanı gələndə oxudub səsini artırır. Səs hər tərəfə yayılır. İraqlılar nə baş verdiyini öyrənənə qədər buldozerin sürücüsünü yerə atır, özü sükan arxasında oturub buldozerlə öz mövqelərinə gedir.

Bu hadisə cəbhədə məşhur idi. Hətta sonralar diviziya komandiri olanda İraq radiosu təhqir etmək məqsədilə onu Buldozer oğrusu adlandırırdı.

Başqa bir nümunə sonralar Taliban döyüşündə baş verdi. Taliban güclənməyə başlayanda Hacı Qasim kiçik bir təyyarə ilə Əfqanıstana gedir. Pilot aerodroma enməyə başlayanda Hacı Qasim ətrafa baxıb oranın Kabil hava limanı olmadığını və Talibanın nəzarətində olduğunu bilir. Pilot yerə

oturmaq istəyəndə Hacı Qasim ona deyir ki, tez havaya qalx. Onlar özlərinə gəlib nə baş verdiyini bilənə qədər təyyarə oradan uzaqlaşır.

Hacı Qasim səkkiz il müharibədən və doqquz il ölkənin cənub-şərq sərhədlərində mübarizədən sonra 1997-ci ildə Böyük İnqilab Rəhbəri və Ali Baş Komandan tərəfindən İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun Qüds qüvvələrinə komandan təyin edildi. Artıq onun qarşısında daha geniş, daha mürəkkəb və Böyük Rəhbərin dediyi kimi, daha çətin bir cəbhə vardı. Hacı Qasim deyirdi:

– Bir dəfə ağa məni çağırıb dedi ki, yaxın gəl. Yaxınlaşanda gördüm ki, əlində bir kitab var. Kitabı açıb bir neçə şəhidin şəklini göstərdi: Şəhid Bakiri, Şəhid Baqiri, Şəhid Zeynəddin. Biri də mənim şəklim idi. Soruşdu ki, sizin şəklinizin digər şəkillərlə nə uyğunluğu var? Mənim cavanlıq şəklim olduğuna görə dedim ki, biz yaşıd idik. Ağa buyurdu: "Onlar öz vəzifələrini yerinə yetirib getdilər. Allahın məsləhəti beləymiş ki, siz

qalası, onların gördüyü işlərdən də çətin olan işləri görəsiz".

İŞİD müqavimət cəbhəsini zəiflətməkdən ötrü Suriya və İraqa girəndə Hacı Qasim onlarla vuruşmaq üçün regional bir ordu yaratdı. Fatimiyyun diviziyasındakı əfqanıstanlı döyüşçülər, Zeynəbiyyun diviziyasındakı pakistanlı gənclər, Həşd əl-şəbi və Heydəriyyun təşkilatlarındakı iraqılı döyüşçülər, Suriyanın Vətən müdafiəçiləri hamılıqla bu böyük ordunun birləşmələri idilər.

Təkfirçi İŞİD qruplaşması və onun rəhbərləri Əhli-beyt hərəmlərini uçurmağı planlaşdırırdılar. Hacı Qasim də öz ordusunun adını hərəm müdafiəçiləri qoydu. O, hərəm şəhidlərinin ailələri ilə görüşündə bu adı seçməsi barədə deyirdi:

- Sizin hamınızın bir xüsusiyyətiniz var. Bu xüsusiyyət inqilabın ruhunda yeni bir mədəniyyət yaratmanız, hərəm müdafiəçiləri adlı bir ənənənin əsasını qoymanızdır. Mən Suriya böhranının əvvəlində çox fikirləşdim ki, İslam dünyasından insanları hərəmin

müdafiəsinə toplamaq istəsək, buna hansı adı verməliyik. Gördüm ki, bu yeni hərəkata uyğun gələn ən gözəl ad Hərəm müdafiəçiləri adıdır.

Hacı Qasim düşməni tanıyaraq vuruşurdu. O, Səddama qarşı vuruşanda onu və ordusunu yetərinçə tanıyırdı. İŞİD-in hücumu başlayanda da araşdırma aparmışdı ki, vuruşduğu qüvvələrin kim olduğunu bilsin. Düşmənin düşüncələrini, planlarını və döyüş taktikalarını öyrənirdi. Düşmən cəbhəsini lazımınca tanıyandan sonra qərar qəbul edirdi, məsələlərin bütün tərəflərini araşdırırdı. Məhz buna görə Suriya və İraqdakı əksər əməliyyatları ideal nəticələrlə bitirdi.

Süleymani əməliyyat planı hazırlayırdı, yeni söz söyləyirdi, bölgənin coğrafiyasına dərindən yiyələnmişdi. İraqa gedəndə qərar qəbul etməli olduğu bölgənin hər metrini özü öyrənmişdi. İraq, Suriya və Livandan hansı nöqtəni deyirdikdə, tarix və coğrafiyasını bilirdi. Buna görə də, onun sözünü qəbul edirdilər. Hamı gözləyirdi ki, Süleymani nə

deyəcək. Çünki onun biliyinə və məlumatına inanırdılar. İraqda nə deyirdisə, bütün cinahlar əməl edirdilər.

İclaslarda əvvəlcə əməliyyat bölgəsinin komandirinin məruzəsi dinlənirdi. Bəzən hacının məlumatı həmin adamdan geniş olurdu. Əməliyyata hazırlaşdığı yerlərin hər metrini öyrənirdi. Tanıyan olmasaydı, elə bilərdi ki, suriyalıdır, öz vətəni barədə danışır. Müşavirlərin verdiyi məlumatların hamısını öncədən bilirdi.

Hacı Qasimin məlumat genişliyini icaslarda dəfələrlə görmüşəm. Hələbin ətrafındakı kəndlərdə əməliyyata hazırlıq görəndə komandirlərin biri xəritə üzərindən məlumat verirdi. Hacı Qasim deyirdi ki, sizin dediyiniz kimi deyil, filan yeri söyləmədiniz; ya da deyirdi ki, sizin dediyiniz yer geridə və ya irəlidədir.

Sədiyyə və Cəlulanı azad etməkdən ötrü İraq Kürdüstanına getdik. İraq ordusunun birləşmələri, Həşd əl-şəbi, Əsaib, Kətaib, Kürdüstan regionunun döyüşçüləri, şiə və sünnilər – hamı gəlmişdi. İran ordusunun

təyyarələri də iştirak edirdi. Əməliyyat səhər çağı başlandı və günorta İŞİD-in məğlubiyyəti ilə sona çatdı. Bu, Qüds qüvvələrində qatıldığım ilk əməliyyat idi. Onun İraq-İran müharibəsindəki əməliyyatlar kimi olacağını düşünürdüm, amma yarım gün ərzində bitdi. General Süleymanın orada hamı tərəfindən necə sevildiyini görürdüm. Nə deyirdisə, razılaşırsınız, ona hörmət edirdilər. Hamı onu öz komandiri kimi qəbul edirdi. Əməliyyat iclaslarında son sözü o söyləyirdi.

Kürdüstanın rəhbərləri ilə də iclaslar keçirilirdi. İŞİD oraya hücum etməzdən öncə Süleymani onlara demişdi ki, sizi müdafiə edəcək yeganə yer İran olacaq. Onlar həmin gün İslam Respublikası ilə əməkdaşlıq etməmişdilər, düşünmüşdülər ki, terrorçular Amerika tərəfindən idarə olunurlar və kürdlərlə işləri olmaz. Süleymani kürdüstanlı liderlərə demişdi ki, Amerika üçün ərəb, kürd, sünni, şiənin fərqi yoxdur, sizə də hücum edəcək. Onlarsa inanmamışdılar. Sonra gördülər ki, İŞİD Amerikanın himayəsi

altında Kürdüstana da hücum etdi. Bundan sonra Hacı Qasimə müraciət etmişdilər.

Həmin günlərdə İraq Kürdüstan Regional Hökumətinin başçısı Məsud Bərzaninin bir müsahibəsini gördüm. O, Ərbilin müdafiəsində Qasim Süleymaninin rolu haqda danışaraq bildirirdi: "İŞİD Ərbil darvazalarına çatmışdı. Şəhərin tez bir zamanda işğal ediləcəyindən qorxurduq. Mən amerikalılarla, türklərlə danışdım, İngiltərə, Fransa, hətta Ərəbistanla əlaqə saxladım. Hamısı dedi ki, hələlik heç bir kömək edə bilməyəcəyik. İranlı rəsmilərlə əlaqə saxlayıb dedim: "Şəhər işğal olunur. Əgər kömək edə bilməsəniz, şəhəri boşaldacağıq". İran rəsmiləri Qasim Süleymaninin telefon nömrəsini verib dedilər: "Hacı Qasim bizim tam səlahiyyətli nümayəndəmizdir". Tez onunla əlaqə saxlayıb vəziyyət haqda məlumat verdim. Hacı Qasim dedi: "Sabah sübh namazından sonra Ərbildəyəm". Ona dedim: "Sabah gecdir, indi gəlin". Hacı dedi: "Məsud qardaş, bu gecə şəhəri saxla". Hacı Qasim sübh çağı

Ərbil hava limanındaydı. Onu özüm qarşıladım. Xüsusi qüvvələrindən əlli-altmış nəfərlə gəlmişdi. Onlar tez döyüş yerinə gedib peşmərgə qüvvələrini idarə etdilər, bir neçə saat ərzində vəziyyət bizim xeyrimizə dəyişdi. Biz sonradan bir İŞİD komandirini əsir tutduq, ondan həmin gün nə üçün geri çəkildiklərini soruşanda dedi: "Ərbildəki adamlarımız xəbər verdilər ki, Qasim Süleymani ordadır. Döyüşçülərimizdə ruh düşkünlüyü yarandı, biz də geri çəkildik".

Seyid Həsən Nəsrullah deyir: "(İŞİD İraqda olanda) gecə saat 12-də mənim yanıma çatdı. Yadımdadır, dedi ki, günəş çıxana qədər sizdən 120 əməliyyat komandiri istəyirəm. Dedim ki, hacı, indi gecə saat 12-dir, mən 120 əməliyyat komandirini hardan gətirim? Dedi ki, başqa yolumuz yoxdur. Bizdən istədiyi yeganə iş bu idi, bunu da İraq üçün istəyirdi. Bir-bir qardaşlara zəng vurmağa başladıq və təxminən 60 döyüş komandiri təmin edə bildik. Bəziləri Suriya cəbhələrində idilər; onlara dedik ki, gedin Dəməşq hava limanına. Bəzi qardaşlar da Livandaydılar;

onları yuxudan oyadıb gətirdik. Hacı demişdi ki, onları öz təyyarəmlə aparacam. Hacı Qasimin təyyarəsi sübh namazından sonra Hizbullahın təxminən 60 komandiri ilə birgə Dəməşqə uçdu".

Ərbil hadisəsindən altı ay sonra əməliyyat növbəsi Cəlula və Sədiyyəyə çatdı. Hacı Qasim orada da hamıdan öndə gedirdi. Onun necə böyük həvəslə çalışdığını görürdüm. Onun üçün zərərçəkmişin kürd, ərəb, şiə, sünni və ya məsihi olmasının fərqi yox idi - hamıya ürəyi yanırıdı. Onun üçün önəmli olan bir xalqı didərgin salmış düşməinə qarşı vuruşmaq və məzlumu xilas etmək idi.

Amerika hətta Kürdüstan məsihilərinə də rəhm eləmirdi. Hamı gördü ki, Kürdüstan üçün sinəsini sipər edən, onları xilas edən şəxs Hacı Qasimdir. Bir dəfə bir iraqılı kürd mənə dedi: "Əgər İran olmasaydı, Qasim Süleymani olmasaydı, bizim namusumuz tapdanacaqdı".

Hacı Qasim o zaman Kürdüstana böyük yardım etdi, sonralar oranın rəhbərliyi

mərkəzi hökumətdən uzaqlaşmaq istəyəndə də İraq kürdləri onu dəstəklədilər.

İraq Kürdüstan Regional Hökuməti 2017-ci ilin sentyabrında Kürdüstanın müstəqilliyi ilə bağlı referendum keçirdi. Nə qədər ki Talibani sağ idi, İraq Kürdüstanı ilə mərkəzi hökumət arasında daha sıx birlik vardı və hamı onun sözünü eşidirdi. Talibani Hacı Qasimi çox istəyirdi, İraqın prezidenti olanda özü ona kabab bişirirdi. Hacı Qasim də onu sevirdi, bir-biri ilə səmimi idilər. Talibani ömrünün sonlarında danışmaq qabiliyyətini itirəndə onu İrana gətirmişdi. O, vəfat edəndən sonra Kürdüstanın İraqdan ayrılmasına şərait yarandı. Kürdüstan əhalisi Hacı Qasimin onları necə müdafiə etdiyini gördüyünə görə onun sözünü dinlədi. Hacı Qasimin Bərzani ilə də yaxşı münasibəti vardı. İrana gələndə ona qulluq edir, onunla zarafatlaşırdı.

Hacı Qasim çalışırdı ki, İraq müctəhidləri müqavimətlə həmrəy olsun. Müctəhidlərin müdaxiləsi lazım olan yerlərdə Ayətullah Sistani ilə görüşürdü. Ağa Sistaninin

bölgənin siyasi məsələlərindən xəbəri vardı. Bir dəfə onu görməyə getdim. O vaxta qədər yalnız şəklini görmüşdüm. Onun elə gənc əhval-ruhiyyədə olduğuna inana bilmirdim. Görüşdə adı çəkilən kitabların çoxunu oxumuşdu. Bütün xəbərləri izləyirdi. Həmin görüşdə onun mütaliəsinin çox geniş və günün məsələləri ilə tanış olduğunu bildim.

Hacı Qasim də Ayətullah Sistaninin İraqda necə böyük rol oynadığını bilirdi, onu Həşd əl-şəbi təşkilatının yaradılmasında, cihad fətvasında və ümumi olaraq, İraqın problemlərində önəmli amil sayır, onunla tez-tez görüşüb məsləhətləşirdi.

Qasim Süleymani İraq xalqına necə baxırdısa, Suriya xalqına da elə baxırdı, oranın məsihi, ələvi, sünni və şiə vətəndaşlarıyla da eyni şəkildə rəftar edirdi. Onun üçün Nəcəfin Hələblə, şiə bölgəsinin sünni bölgəsi ilə fərqi yox idi. Sünni Hələbi İŞİD-dən xilas etmək üçün plan hazırlayırdı, əhalinin öldürülməsinə, namuslarının təhqir edilməsinə qoymur, bir suriyalının da xəsarət almasına dözə bilmirdi.

Hələb mühasirədə idi, ora çoxlu imkan və texnika aparmaq mümkün deyildi. Hacı Qasim belə bir şəraitdə Hələbin hava limanına enmək istəyirdi. O, öz həyatını təhlükəyə atıb helikopterlə aerodroma oturdu; həm öz döyüşçülərini ruhlandırırdı, həm də durumu araşdırırdı. O, meydanda qərar qəbul edirdi. Əlindən gələni edib cəsarətlə işə başlayırdı, demirdi ki, bu imkanlarım olsa, başlayaram; deyirdi ki, əlimizdə olan imkanlarla başlayaq. Bizim Səddamla müharibə təcrübəmiz var. O zaman deyirdik ki, silah-sursatı düşməndən alıb vuruşacağıq, o, geri çəkilməyə məcbur olacaq, qalan silahlarını da qənimət götürəcəyik. Suriya və İraqda da bəzən çatışmazlıq olurdu; vuruşub düşmənin silah-sursatını alırdıq.

Əfqanıstanlı hərəm müdafiəçilərindən olmuş Əbu Baran əvvəlcə sırayı döyüşçü, sonra bölük komandiri, sonra batalyonun komandir müavini, sonra isə briqada komandirinin birinci müavini olmuşdu. O deyirdi: "Deyr əl-Zurda Fatimiyyun

döyüşçüləri məndən qabaqda əməliyyata başlamışdılar. Mən onları itirmişdim. Çox geniş bir bölgə idi. Düzənlikdə kiçik bir yük maşınının dayandığını gördüm. Hirsli idim; sürücünün başına qışqırmağa başladım. Maşından bir nəfər dedi: "Sakitləş! sakitləş!" Baxıb gördüm ki, Hacı Qasimdir, gülür. Dedi: "Narahat olma. Bu yolla davam et, şəxsi heyətə çatacaqsan". Düşmənin harada olduğu bilinməyən bir yerdə, əməliyyatın qızgın çağında onu sakitləşdirirdi.

Həmçinin deyir: "Sukkəriyyə kəndində bir məsciddə, İŞİD-in mövqeyinin yaxınlığında idik. Bir axşam Hacı Qasim oraya gəldi. Başına çəfyə şalı bağlamışdı, üz-başından yorğunluq yağırdı, üstəlik, soyuqlamışdı. Bununla bərabər, uşaqların hər biri ilə hal-əhval tutdu.

Hacı Qasimin əməliyyat bölgəsində ratsiyadan danışması çox təhlükəli idi, bununla bərabər, bəzən uşaqlarla danışib onları ruhlandırır, yorğunluqlarını çıxarırdı.

2015-ci ilin iyununda İraqın Rəmedi şəhərinə getmişdim. Komandirlərin biri ilə

şəxsi heyətə baş çəkdim, qərara gəldik ki, Samirraya ziyarətə gedək. Bu zaman Hacı Qasimin İraqa gəldiyini və Bağdadda iclas keçiriləcəyini söylədilər. Dedik ki, Bağdada gedib hacını görək, iclasdan sonra ziyarətə gedərik. İŞİD-in törətdiyi partlayışlara və intihar əməliyyatlarına görə Samirrada vəziyyət yaxşı deyildi. İclas bitəndən sonra Hacı Qasim dedi: "Sənə kim deyib ki, bura gələsən?! Burdan İrana qayıtmalısan!" İstədim deyim ki, Samirraya gedim, oradan qayıdacağam. Amma sözümü söyləməyə qoymadı, dedi ki, olmaz. Dedim: "Onda Kərbəlaya..." Dedi: "İndicə İrana qayıdırsan!" Məni Bağdaddan qayıtdı, Nəcəfə də getməyə qoymadı.

Yadımdadır, Cəlula əməliyyatında hər komandirin irəli getməsinə icazə vermirdi. Əvvəlcə özü düşmən hücumunun ən ön hissəsinə gedir, sonra digərlərinə deyirdi ki, gəlsinlər. Müharibə zamanı da belə idi: əvvəl özü irəliləyirdi, uşaqları haraya göndərdiyini görmək istəyirdi.

Cəlulada istiqamət komandirinə demişdi ki, Şirazi irəli getməməlidir. Həmin komandirin özünə də müəyyən bir yerdən irəli getməyi qadağan etmişdi. Komandirlərin biri narahat olub deyirdi ki, özü gedir, məni isə qoymur. Deyəsən, xətrinə dəymişdi. Ona dedim: "Özü şəhid olsa, heç kimə cavab verməli olmayacaq; ancaq sənin başına bir iş gəlsə, gərək cavab versin".

İraqın keçmiş Baş naziri doktor Nuri əl-Maliki deyirdi: "Baş nazir vəzifəsindən gedəndən sonra Dəyalinin yuxarısındakı döyüş bölgələrinə getdim. İŞİD-lə bizim döyüşçülərimizin arasında bir bölgəyə çatdıq. İraq ordusu ilə Həşd əl-şəbi qüvvələri birlikdə vuruşurdular. Vəziyyət təhlükəli idi. Mənə orada çox qalmağa icazə vermədilər, çünki daim atəşə tutulurdu. Bir də gördüm ki, Hacı Qasim maşından endi. Düşmən cəbhəsi tərəfdən, təmas xəttindən gəlirdi... O, qardaşların mənə təhlükəli olduğunu söylədikləri yerdən də öndəymiş".

Tədmurun azadlığından ötrü bir əməliyyat planı hazırlanmışdı. Suriya ordusu və

suriyalı Vətən müdafiəçiləri əməliyyatda iştirak edəcəkdilər. Başqa bir adı Palmira olan Tədmur şəhəri strateji əhəmiyyətli coğrafiyada yerləşir. Düşmən oraya çox əhəmiyyətli yanaşır, güclü atəş yağdırırdı. Hacı Qasim də oradaydı. O, bölgəni öyrənməkdən ötrü motosikletə mindi. Kəşfiyyat işi şəxsi heyətə baş çəkmək kimi deyil; çox fərqlidir. Kəşfiyyat zamanı əməliyyatdan öncə öz istehkamından irəlilərə getməlisən.

Qasim Süleymani müqəddəs müdafiə zamanı da eyni ruhiyyədə idi: kəşfiyyatçı uşaqların motosikletinə minib döyüşün ortasına gedirdi. O, cəsur, eyni zamanda ağıllı və tədbirli idi. İmam Xamenei bu barədə buyurmuşdur: "Şəhid Süleymani həm cəsarətli, həm də ağıllı idi. Təkcə cəsarətli deyildi. Bəzilərinin cəsarəti var, amma onu işlətmək üçün lazımı ağıl və siyasətləri yoxdur. Bəziləri ağıl və siyasət adamıdırlar, ancaq hərəkət və əməl adamı deyillər, iş ürəkləri yoxdur. Bu əziz şəhidin ürəyi vardı, təhlükənin içinə qorxmadan girirdi. Yalnız

bu illərin hadisələrini demirəm, müqəddəs müdafiə çağında Sarəllah diviziyasının komandiri olanda da belə idi. Həm də ağıllı idi, düşünürdü, araşdırırdı, işlərində məntiqi vardı".

Hacı Qasim şəhadətindən üç ay öncə korpus komandirlərinin toplantısında deyirdi: "Korpus təhlükəyə atılır, ancaq ağılla, düşüncə ilə. Korpus təhlükəyə girməkdən qorxsas, daha korpus olmaz... Əgər korpus qorxsas, hamı qorxar. Korpusun təhlili, cəsəreti və müqaviməti hamıya təsir edir... Korpus sonu görünməyən ağır, qaranlıq, naməlum böhranlar içindən, güclü qorxu və vahimə içindən ən böyük imkanlar yaradır... O, müqəddəs müdafiədən, elə nurlu zirvədən "Müqəddəs hərəm müdafiəçisi" adlı başqa bir nur yaratdı və möhkəm dayandı... Korpus müqaviməti həm keyfiyyət, həm say baxımından gücləndirdi".

Hacı Qasimin çıxışları çox dəqiq və düşünülmüş olurdu. İldə bir-iki gün Qüds qüvvələrində hamını toplayıb çıxış edirdi. Maraqlıdır ki, iki saat danışırdı, amma heç

kim yorulmurdu. Məsələləri təhlil edirdi, bütün sözləri də yeni olurdu. Onun sözləri dinləyicilərə təsir edirdi. Böyük Rəhbər də buyurub ki, sözü təsirli və qaneedici idi.

Qasim Süleymani müharibənin vəziyyətindən tam xəbərdar idi. Ağıl və istedadından əlavə, bu məlumatlılığın kökü onun sahə idarəçiliyinə və həmişə meydanda olmasına qayıdır. O, məruzələr əsasında qərar qəbul edən komandir deyildi, özü döyüş yerini görür, düşmənin və özünün imkanlarını ölçür, sonra qərara gəlirdi. İclaslarda onun sözü bütün sözlərdən dəqiq olurdu. O, İŞİD-in üç aydan sonra devriləcəyini deyəndə Böyük Rəhbər inanırdı.¹ Xalq da onun sözünə inanırdı. O bu

¹ İmam Xamenei 21.11.17 tarixində general Süleymanın İŞİD hakimiyyətinin sona çatması barədə məktubuna cavabında yazırdı: “Böyük Allaha bütün vücudumla şükür edirəm ki, sizin və müxtəlif səviyyələrdəki saysız-hesabsız əməkdaşlarınızın fədakar mübarizəsinə bərəkət verdi, dünya tağutları tərəfindən Suriya və İraqda əkilmiş bu məşum ağacı siz saleh bəndələrin əli ilə kökündən qopardı. Bu, yalnız zülmkar və üzüqara İŞİD qruplaşmasına yox, həm də bölgədə vətəndaş müharibəsi yaratmağı, anti-sionist müqaviməti məhv etməyi və müstəqil dövlətləri zəiflətməyi məqsəd seçmiş xəbis siyasətə ağır zərbə vurdu; indiki və öncəki ABŞ hökumətlərinə və onlara bağlı region rejimlərinə zərbə vurdu. Onlar bu qruplaşmanı yaradıb hər bir

etimadı zaman boyu qazanmışdı. O, "Ərbəində təhlükəsizlik problemimiz olmayacaq" deyirdisə, hamı buna əmin olurdu. Çünki reallıqdan danışdığını, mübaliğəsiz olduğunu bilirdilər.

Hacı Qasim Suriya və İraqda İŞİD-ə qarşı ağır döyüşlər zamanı Fələstini yaddan çıxarmırdı. Onun söyləri nəticəsində fələstinlilərin silahı daşdan raketə çevrildi. Fələstinli liderlər şəhadətindən sonra deyirdilər ki, o, Fələstinə bir fələstinli kimi eşq bəsləyirdi, onu müdafiə edirdi, bütün Fələstin təşkilatlarından ötrü əlindən gələni edir, təşkilatlar arasında fərq qoymurdu.

İslami Cihad Təşkilatının Siyasi şöbəsinin üzvü Xalid əl-Bətş deyirdi:

– Şəhid Hacı Qasim Süleymani Fələstin müqavimətinə müxtəlif şaxələr əlavə etdi, Allah-Taalanın köməyi ilə Qəzzə zolağında müqaviməti genişləndirdi. O, müqaviməti

imkanla təmin etdilər ki, Qərbi Asiya bölgəsində mənfur istismarlarını davam etdirdinslər, işğalçı sionizm rejimini oraya hakim etsinlər. Siz bu xərçəng vəzisini kəsməklə yalnız region ölkələrinə və İslam dünyasına deyil, bütün xalqlara, bütün bəşəriyyətə böyük xidmət etmiş oldunuz”.

ehtiyacı olan hər bir şeylə təmin edirdi: siyasi, hərbi, hətta təhsil sahələrində. Hacı Qasim Fələstinin müqavimət ruhu idi, müqavimətin nəbzi onun dəstəyi ilə döyünürdü. Səraya əl-Qüds, əl-Qəssam və Fələstin müqavimətinin digər islamçı və millətçi təşkilatları arasında fərq qoymurdu, hamıya kömək edirdi. Çünki bizim hamımız sionist düşməinə qarşı vuruşuruq. Hacı Qasim məşhur olduğu böyük səbri ilə Qəzzədə müqaviməti gücləndirə bildi.

İmam Xameneinin sözü Qasim Süleymaninin Fələstin məsələsindəki böyük roluna ən yaxşı sübutdur: "Amerikalıların planı Fələstinini unutturmaq idi. Onlar fələstinliləri o qədər zəiflətmək istəyirdilər ki, mübarizədən danışmağa cəsarətləri qalmasın. Lakin bu insan (Şəhid Süleymani) fələstinliləri gücləndirdi, elə etdi ki, Qəzzə zolağı kimi kiçik bir bölgə o qədər iddialı sionist rejimin qarşısında dayanır; onların başına elə oyun açır ki, 48 saatdan sonra deyirlər, gəlin, atəşkəsi bərpa edək. Bunları Hacı Qasim Süleymani etdi... Amerikanın

İraq, Suriya və Livandakı planları da bu əziz şəhidin köməyi ilə zərərsizləşdirildi".

İran və İraq xalqlarının keçmişdən dərin ortaq cəhətləri olub və var. Səddam bu iki xalq arasında məsafə yaratmağa çox çalışdı, amma bacarmadı. Çoxlu iraqılı mücahid Səddama qarşı iranlılarla birgə vuruşurdu. Onların bir qismi Qum şəhərinin Şəhidlər gülzarı məzarlığında dəfn olunub. Onlar Səddamdan sonra da fəaliyyətlərini davam etdirdilər, Həşd əl-şəbinin əsasını qoydular.

İraqda İŞİD-ə qarşı vuruşan döyüşçülər arasından Heydəriyyun adlı bir təşkilatın yaradılıb Suriyada İŞİD-ə qarşı döyüşlərə cəlb edilməsi Hacı Qasimin fikri idi. O, Zeynəbiyyun, Fatimiyyun və Heydəriyyun diviziyalarını yaratmışdı ki, pakistanlı, əfqanıstanlı və iraqılılar gedib Suriyada vuruşsunlar və iranlılar vuruşmasınlar? Xeyr! O çalışırdı ki, hər bir ölkə üçün qüdrətli bir qüvvə yaransın. O, yalnız Suriya və İraqı düşünmürdü. Bu gün Suriya və İraqa hücum olunur, sabah bu hadisə başqa yerlərdə təkrarlana bilər. Nə qədər ki imperializm var,

hegemonluq və zülm də olacaq. Hacı Qasim elə bir güc yaratmaq istəyirdi ki, düşmənin İslam ölkələrinə hücum etmək cəsarəti olmasın. Fatimiyyun Əfqanıstanı müdafiə etmək üçün bir gücdür; Zeynəbiyyun Pakistan düşmənlərinə qarşı vuruşa bilən hərbi təşkilatdır; Suriyanın Vətən müdafiəçiləri ölkələri üçün böyük bir dayaqdır; Güclü Hizbullah Livanın təhlükəsizliyinin və ərazibütövlüyünün qarantıdır; Güclü Həşd əl-şəbi İraq xalqını və torpaqlarını müdafiə etmək üçündür. Hacı Qasim üçün ölkələrin fərqi yox idi. O, iranlı qüvvələri sevdiyi qədər əfqanıstanlı, pakistanlı, iraqılı və livanlı döyüşçüləri sevirdi.

Hacı Qasim hərəm müdafiəçiləri kimi, Suriya ordusunun hərbiçilərinə də diqqət yetirirdi, müharibə vaxtı onların xörəyinə də fikir verir, ruh yüksəkliklərini artırmaq barədə düşünürdü. O bizim döyüşçülərimizlə Suriya ordusunun döyüşçüləri arasında səmimi münasibət

yaratmışdı, onların arasında ailəvi get-gəl edənlər də vardı.

Suriya ordusunun komandirlərindən biri general Həmədani və başqa bir neçə komandirimizi evinə dəvət etmişdi. Həmədani deyirdi ki, zabit ailəsi ilə birlikdə küçəyə bizi qarşılamağa çıxmışdı. Suriya və İraqda çox əziz qonağa deyirlər ki, kim bizi daha çox istəyirsə, daha çox yeməlidir. Suriyalı komandir deyirmiş ki, xanıma iranlı qonaqların gələcəyini söyləyəndə demişdi: "Restorandan heç nə almayacaqsan, hamısını özüm bişirəcəyəm". Xanımı xörəkləri bişirməkdən ötrü iki gün əziyyət çəkmişdi. Deyirmiş ki, əgər yeməsəniz, xanıma narahat olacaq.

İraqda da vəziyyət belə idi. Hacı Qasim mülki geyimdə İmam Hüseyin (ə) hərəminə gedib salam verir, ziyarət edir. Üzünü örtmüş olsa da, insanlar onu tanıyır, görüşmək üçün hücum çəkirlər. O, çətinliklə maşınına minir, getmək istəyəndə bir iraclının, uşağıyla camaatın arasından ona yaxınlaşdığını görüb maşından enir. İraqlı

özünü ona yetirib deyir: "Oğlum sizi görmək istəyir". Hacı Qasim uşağı qucağına götürüb öpür. Bütün bunlar onun Suriya və İraqdakı xidmətlərinin nəticəsi idi.

Diplomatik protokollar dünyanın hər yerində icra olunur: Hər hansı ölkənin prezidenti və ya Xarici işlər naziri gələndə onu prezident və ya nazir də qarşılayır. Lakin Hacı Qasim Bəşşar Əsədi görmək istəyəndə onu Əsəd qarşılayır, gəlişini gözləyirdi. O, Süleymaniyə bütün vücudu ilə inanırdı, onun Əhli-beytin hərəminə və Suriya xalqına eşq bəslədiyini bilirdi. O bilirdi ki, Suriyanı, həqiqətən də, Hacı Qasim qorumuşdur. Bəşşar Əsəd ona xüsusi hörmət edirdi. Süleymani Suriyada ikən İrandan hansısa heyət gələndə onun gəlişini gözləyir, sonra qonaqlarla görüşürdü.

Hacı Qasim deyirdi ki, Bəşşar Əsəddə əksər ərəb dövlət başçılarındakı olmayan xüsusiyyətlər vardır. Biri budur ki, şəhvət düşkünü deyil; digəri budur ki, oğru deyil. İclaslarda həmişə Bəşşarın cəsarət və müqavimətindən söhbət gedirdi. Dəməşqin

işğalın biraddımlığında olduğu, Əsədin sarayının mühasirəyə düşdüyü zaman da qorxmadan müqavimət göstərmişdi. Hacı Qasim əvvəllərdə ona demişdi: "Özün qalmaq istəyirsənsə, qal, amma ailəni Dəməşqdən çıxaraq". Cavab vermişdi ki, mən də qalacağam, həyat yoldaşım və uşağım da.

Hacı Qasim Ərdoğanla da dost idi. Ərdoğan ona qulaq asırdı. Bəzi məsələlər qarşıya çıxanda dövlət rəsmiləri onu Türkiyəyə göndərirdilər, bilirdilər ki, hacının sözünü yerə salmayacaq.

İraqın böyük şəxsiyyətləri və dövlət rəsmiləri Hacı Qasimə hörmət edirdilər. Onların hamısıyla dost idi, heç bir istəyini rədd etmirdilər.

Qasim Süleymani fikirləşdi ki, Rusiya kimi bir supergüc İŞİD-ə qarşı müharibəyə qoşulsa, imperializmin sıralarında boşluq yaranar, İŞİD, amerikalı və avropalılar məğlub olurlar. O, Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə görüşmək, onu razı salmaq qərarına gəldi. Bundan ötrü dövlət

rəsmilərinin fikirlərini də öyrəndi, sonra Moskvaya gedib Putinlə görüşdü.

Putin Hacı Qasimə böyük dəyər verirdi. O, korpusun yalnız bir qanadının komandanı idi, amma Putin onun dünyadakı gücünü görmüşdü.

Cənab Putin Böyük Rəhbəri qəbul edir. Bir dəfə şimaldakı ölkələrin prezidentləri, o cümlədən, Putin prezidentin dəvəti ilə İrana gəlmişdi. Adətən, prezidentlər İrana gələndə ağa ilə görüşmək istəyirlər. Putin də bu istəyini bildirmişdi. O, hava limanından birbaşa ağa ilə görüşə getmişdi. Görüş üçün birsaatlıq müddət təyin olunmuşdu. Prezidentlərin iclası birgünlük idi, təyin olunmuş vaxtda başlamalıydı. Cənab Putinin görüşü isə bir saati ötürdü. Bir neçə dəfə dedilər ki, iclasda sizi gözləyirlər, amma fikir vermədi. Görüş iki saat uzandı. Putinə dedilər ki, siz prezidentlərin iclasına gəlmisiniz və iclas gecikir. Şərq blokunun rəhbəri olan cənab Putin cavab verdi: "Əsas iclas budur!"

Cənab Putinin İslam Respublikasının Böyük Rəhbərinə baxışı belədir. Hacı Qasimi də rəhbərin əsgəri bilir, onunla görüşmək istəyəndə qəbul edirdi. Hacı məşhur və güclü məntiqi ilə onu Rusiyanın Suriya müharibəsinə qoşulmasına qane etmişdi.

Hacı Qasim heç kimdən çəkinmirdi. Təbii ki, Rusiya Hacı Qasimə tabe deyildi ki, bütün məsələlərini onunla razılaşırsın. Ruslar bəzən hansısa məsələdə Suriya və ya Türkiyə qüvvələri ilə razılığa gəlirdilər. Hacı Qasim bu razılığı pozub deyirdi ki, bizimlə məsləhətləşmək lazımdır. Onlar da başa düşürdülər ki, Hacı Qasimi oyundan kənar saxlaya bilməzlər.

Ruslar bəzən öz maraqlarına görə amerikalılarla danışib bir qərar qəbul edirdilər. O qərar ziyanlı olduqda Hacı Qasim qətiyyətlə qarşı çıxırdı, ordu komandirinə və rus nazirə xəbər göndərirdi ki, bunu etsəniz, məni qarşınızda görəcəksiniz. Bəzi yerlərdə də müştərək maraqlar vardı və birlikdə qərar qəbul etməli olurduq. O yerlərdə İslam Respublikası

Rusiya ilə əməkdaşlıq etməsəydi, onlar ziyan görəçəkdiilər.

Hacı Qasim amerikalılara da mesaj göndərirdi. Amerikalıların hiyləgər olduqlarını bildiyinə görə, Rusiya və Türkiyədə aparılan müzakirələrdə onlara xəbərdarlıq edirdi. Bəzən ruslar vasitəsilə Türkiyəyə xəbər göndərirdi ki, bu qərarı qəbul etsəniz, mən imkan verməyəcəyəm. Heç kimdən çəkinmirdi. Bir işin doğru olduğunu bilirdisə, yerinə yetirirdi.

Hacı Qasim mütalibə adamıydı, heç vaxt kitabdan ayrılmırdı. O, ölkələrin tarixini oxuyurdu. Amerikalıların Yaponiya, Almaniya və Cənubi Koreyaya müdaxilə tarixini bildiyinə görə deyirdi ki, İraq bu ölkələr kimi deyil, amerikalılar orada qala bilməyəcəklər. Çünki İraq xalqının və onun İran kimi qonşularının mədəniyyəti həmin ölkələrlə əsaslı fərqlərə malikdir. O deyirdi: "Biz eşidirdik ki, qədimdə İmam Hüseyin (ə) aşıqləri bir qollarının kəsilməsinə razı olub ziyarətə gediblər. İndi isə, Kərbəla yolunda baş verən partlayışlara baxmayaraq,

Kərbəlaya piyada yürüşün hər il daha da çoxaldığını, insanların ayaqyalın ziyarətə getdiklərini öz gözlərimizlə görürük. Bu səhnələri amerikalılar da görürlər. Əgər zərrə qədər ağilları olsa, bilərlər ki, İraq qalası yer deyil”.

Münafıqlar Səddamın dövründə və ondan sonra İraqda çoxlu cinayətlər törətmişdilər. İranlılar kimi, iraclılar da onlara nifrət edirdilər. Münafıqlar Səddamdan sonra amerikalıların dəstəyi ilə Əşrəf qarnizonunda rəsmi fəaliyyət göstərirdilər. Bəzən iraclı qüvvələr oradakı münafıqları vurmaq üçün hücumlar həyata keçirirdilər. Nəhayət, Hacı Qasim bu qarnizonu düşmənlərdən azad etmək qərarına gəldi. Bundan ötrü döyüşçülər münafıqların arasına girib qarnizonu tutdular. Məsud Rəcəvinin özü inanmırdı ki, bu uşaqlar onları qarnizonu boşaltmağa məcbur edəcək həddə ola bilərlər.

Mən 2019-cu ilin mayında Əşrəf qarnizonuna getdim. İçərisi bir şəhər kimi idi: çoxlu küçələr, evlər, kazarma və anbarlar.

Onda qarnizon Həşd əl-şəbi qüvvələrində idi. Dedilər ki, gedək, Məsudun sarayına baxın. Motorxana kimi bir yerə girdik. Oradan bir qapı açılır, zirzəmiyə pilləkən düşürdü. Aşağıda hər iki tərəfində böyük və təmtəraqlı otaqlar olan iri bir koridora çatdıq. Ora Rəcəvinin qaldığı, əyləndiyi yer idi. Deyirdilər ki, bombardman olsa da, bura tərpənməz. Oradan bir tunnəllə qarnizonun bayırına yol vardı.

Suriyanın Şərqi Quta bölgəsində də İŞİD yeraltı kanallar çəkmişdi. Orada da böyük otaqlar, yaşayış yerləri, xəstəxana, zirehli təcili yardım maşını və digər imkanlar vardı. Mən iki-üç dəfə oranı görmüşəm. Yuxarıdan baxanda bir neçə mərtəbəli dağılmış binalar görünür, lakin aşağıda hər şey qaydasındadır. İŞİD inanmırdı ki, oranı itirə və təslim olmağa məcbur qala bilərlər.

Məsud Rəcəvi də Əsrəf qarnizonunu elə tikdirmişdi ki, süqut edəcəyini güman etmirdi. Onlar Səddamın devriləcəyinə inanmırdılar. Səddamdan sonra da Amerikanın onları öz başlarına buraxacağına

və İslam Respublikasının oranı tutacağına inanmırdılar. Onların alınmaz qala hesab etdikləri qarnizon Allahın köməyi ilə çoxlarının çox da güvənmədiyi gənclərin əli ilə azad edildi və münafıqlər qaçmağa məcbur oldular.

Əxlaq və rəftarı

Hacı Qasimlə son görüşümüzdə ondan ailə-uşaqlarının halını soruşdum. Dedi ki, əgər görsəm, özlərindən soruşaram. Bəzən iyirmi gün İranda olmurdu, gələndə də bir neçə iclasda iştirak edib yenə qayıdırdı, ailəsinə baş çəkməyə macal tapmırdı.

Süleymani otuz üç günlük müharibədə qırx gün Livanda oldu. Seyid Həsən Nəsrullah deyirdi:

– 2006-cı ilin iyulunda, otuz üç günlük müharibədə Tehrandan Dəməşqə gəldi. Oradan bizimlə əlaqə saxlayıb dedi ki, Cənubi Zahiyyəyə sizin yanınıza gəlmək istəyirəm. Dedim ki, bu, mümkün deyil; bütün körpülər vurulub, yollar bağlanıb, İsrail qırıcıları hər bir hədəfi vururlar, vəziyyət çox ağırdır. O isə israrla dedi: "Maşın göndərməsəniz, özüm gələcəyəm". Nəhayət, özünü bizə yetirdi və axıra qədər yanımızda qaldı.

O, həmçinin deyirdi: "Hacı Qasim korpus komandiri idi, Tehranda oturub digərlərini iş dalınca yollaya bilərdi. Sonra onlarla iclas keçirib sözlərini dinləyər, özü isə, məsələn, hər altı aydan, bir ildən bir Livana, Suriyaya, İraqa və digər yerlərə gedərdi. Bəzi komandirlər belə edirlər. Lakin 1998-ci ildə onunla əlaqələrimiz başlayandan çox az olub ki, biz onun yanına gedək. Həmişə o gəlirdi. Burada bütün qardaşları görür, özü birbaşa döyüş yerinə gedir, döyüşçü və mücahidləri dinləyirdi".

Hacı Qasim yorulmaq bilmirdi. Yadımdadır, Suriyaya səfərlərimizin birində bütün müavinliklərdən oraya toplaşmışdıq. Səbh saat 06:30 dəqiqədən iclaslar başladı. Əməliyyat, Kəşfiyyat, Tibb və digər bölmələrin komandirləri bir-birinin ardınca gəlib məsələlərini müzakirə edirdilər. Onlardan sonra Fatimiyyun və Zeynəbiyyun komandirləri ayrı-ayrılıqda gəlib problemlərini söylədilər. Diqqətlə qulaq asıb problemlərin həll olunması üçün göstərişlər verirdi. Mən yanında oturmuşdum. Günorta yeməyi və namazdan ötrü təxminən bir saat iclasdan çıxdı, sonra axşam namazlarına qədər yenə iclasda oldu. Biz çox yorulduq, ancaq Hacı Qasim gecə saat 1-2-yə qədər müxtəlif qruplarla icaslarda oldu. Ertəsi gün səbh namazından sonra isə suriyalı komandirlərin növbəsi idi. Onlar da dəstə-dəstə gəlib onunla danışdılar.

Bəzən Tehrandan Suriyaya gedəndə təyyarədə heç nə danışmırdım ki, yatsın. Ancaq özü söhbətə başlayır və orada da iki saat iclas keçirirdik.

Dəfələrlə olub ki, Suriyadan Tehrana çatan kimi birbaşa şuranın iclasına gəlib; üzbaşından yorğunluq yağıb, amma iclası enerji ilə idarə edib. Qüds qüvvələrində olduğum illərdə bir dəfə də dilindən "yorulmuşam", "xəstəyəm", "iclasa gələ bilmərəm" sözlərini eşitmədim. Bəzən gəlib iclasda ona iynə vururdular. İşdən heç vaxt yorulmurdu.

Hacı Qasim məğlubedilməz komandir idi, heç bir hadisə onu diz çökürə bilmirdi. Saminül-əimmə, Qüds yolu, Fəthülmübin, Beytülmuqəddəs və Ramazan əməliyyatlarındakı ardıcıl qələbələrdən sonra bir əməliyyatda ilk dəfə uğursuzluqla üzləşdi. Komandirlər narahat idilər. Vəziyyət o həddə çatdı ki, korpusun Baş komandanı Möhsün Rzayi Kərbəla qərargahının komandirlərinin iclasında dedi: "İşıqları söndürürük. Komandirlərdən kim qala bilmirsə, gedə bilər".

Həmin iclasda əhdi yeniləməkdən danışan ilk komandir Hacı Qasim Süleymani oldu. O dedi: "Qardaş Möhsün, biz gəlməklə hər şeyimizdən keçmişik. Biz həyatımızı bu

müharibəyə qoymuşuq, sona qədər də varıq. Bir-birimizə bəzi sözlər deyə bilərik, amma növbəti əməliyyata hazırıq".

Qasim Süleymani Sarəllah diviziyasının uşaqlarını öz övladları bilirdi, bir nəfər yaralananda çox ürəyi yanırıdı. Problem Mühəndis bölüyündən olanda başçılarını çağırırdı. Uşaqların həyatı təhlükəyə düşəndə heç kimi tanımırdı. Deyirdi ki, burada istehkam qurmalı idiniz, amma qurmamısınız. Əgər səngər və ya istehkam qurmaqda səhlənkərlıq etmiş olsanız, bu uşaqların qanı sizin boynunuzda qalacaq. Belə vaxtlarda hırsələnir, qışqırırdı. Onlar incimirdilər; bilirdilər ki, Süleymani Allahdan ötrü hırsələnir.

1982-ci ildən müharibənin sonuna qədər, istər döyüşçü, istərsə də Sarəllah diviziyasının Təbliğət rəisi olanda bir dəfə də hansısa döyüşçüyə yemək çatmadığını görmədim. Bütün iclaslarda uşaqların silah-sursatının vaxtı-vaxtında çatdırılmasına dair tapşırıq verdiyi kimi, onların isti xörəklə təmin olunmasını da tapşırırdı. Kərbəla-1

əməliyyatında, yerdən-göydən atəş yağan bir zamanda döyüşçülərə isti xörəklə sərin içki verildiyini özüm görmüşəm. Həmin fəsildə ən yaxşı meyvə giləs idi. Tapşırırdı ki, cəbhəyə birinci dərəcəli giləs gətirilsin. O gilaslardan bir dənəsi də qərargahda və arxa cəbhədə tapılmırdı. Deyirdi ki, vuruşan döyüşçünün çatışmazlığı olmamalıdır.

Təbliğat işinə əhəmiyyətli yanaşırdı. Biz bir neçə səsucaldanlı maşın əldə etmişdik. Düşmən mövqeyini ələ keçirən kimi mənə ratsiyadan deyirdi ki, maşını götür, gəl. İstəyirdi ki, mövqeyi alandan sonra əməliyyat marşı çalınsın və döyüşçülər ruhlansınlar. Əməliyyat yerindən qayıdan səsucaldanlı avtomobillər düşmən güllələrindən dəlik-deşik olurdu. Təbliğat uşaqları ön xətdə gülab səpirdilər. Yadımdadır, Kərbəla-1 əməliyyatı iyulun ən isti vaxtında keçirilmişdi. Uşaqlar qan-tər içində nəfəslərini dərir, sərinləşmək üçün üzlərinə gülab və soyuq su səpir, şirniyyat yeyirdilər. Hacı Qasim bütün komandirlərlə və Arxa cəbhə xidmətinin rəhbərləri ilə daim

əlaqədə idi. O, cümə imamlarıyla iclas keçirir, onları səfərbər edirdi. Cəbhəyə ən böyük yardımını Kirman vilayətinin əhalisi göndərirdi.

İnsanları tanımaq Hacı Qasimin məharətlərindən idi. Döyüş yerində şəxsi heyəti tanıyırdı, uzaqdan əmr verən komandir deyildi. Bəziləri şikayətlənirdilər ki, Hacı Qasimi görə bilmirik. Lakin döyüş yerindəki şəxsi heyət bundan şikayətlənmirdi. O, şəxsi heyəti dəyərləndirir, döyüşünü görür, əxlaqını qiymətləndirir və uyğun vəzifə tapşıırırdı.

Müqəddəs müdafiə dövründə əməliyyat zamanı şəxsi heyətini inkişaf etdirdiyi kimi, Suriyada da baxırdı ki, kimin qabiliyyəti və sahə idarəçiliyi varsa, elə atəş altındaca qərar qəbul edir, onları seçirdi.

Mustafa Sədrzadə, Məhəmmədhüseyn Məhəmmədxani, Hüseyin Qumi kimi gənclərin hamısı adi bir döyüşçü kimi Suriyaya getmiş, orada komandir olmuşdular. Hacı Qasim onların istedadını döyüş zamanı kəşf etmişdi. Sədrzadəni bir

neçə dəfə görmüştüm; Tehranın Şəhriyar rayonundan ixtisaslı gənc idi. Ona Suriyaya getməyə icazə verməmişdilər, o da Məşhədə gedib oradan əfqanıstanlı kimi döyüşə yollanmışdı. Sarəllah diviziyasının qədim döyüşçülərindən olmuş Hüseyin Badpa Suriyada Fatimiyyun diviziyasının komandirlərindən idi. O, bir əməliyyatda ratsiyadan Hacı Qasimə məruzə edirmiş. Bu zaman Sədrzadə onun yanında başqa bir ratsiyadan kiminləsə danışmış. Hacı Qasim onun səsinə eşidib. Hüseyin Badpa mənə deyirdi: "Hacı Qasim məni görəndə soruşdu ki, Hüseyin, sənin yanında ratsiyadan danışan cavan kim idi? Qəliz Tehran ləhcəsi vardı". Dedim ki, Sədrzadədir. Dedi ki, onu mənim yanıma göndər". Ratsiyadan səsinə eşidib bilmişdi ki, bu adam istedadlı və qüdrətli kadrdir. Onu batalyon komandiri təyin etmişdi.

Qasim Süleymani öz ağıllı tədbirləri ilə elə geniş bir təşkilat yaratmışdı ki, orada yalnız hizbullahçı və dindar qüvvələr deyil, zahiri görkəmi möminlərlə çox da uyuşmayan

şəxslər də işləyirdi. Hərçənd, Hacı Qasim, əsasən, hizbullahçı qüvvələr və hərəm müdafiəçiləri üzərində təkid göstərirdi.

Hacı Qasim döyüş zamanı şəriət hökmlərinə və insanların haqqına diqqət yetirirdi. Suriya və İraqda azad olunmuş bölgələrdə bir evə girməyə məcbur qalanda çalışırdı ki, boynunda haqq qalmasın. Misal üçün, Bukamal azad olunandan sonra bir evdən komandir qərargahı kimi istifadə etmək istəyəndə tapşırırmışdı ki, evin əşyalarını bir otağa yığıb qapısını bağlasınlar.

Süleymani məcburiyyət qarşısında evində yerləşdiyi bir suriyalıya məktubunda yazırdı: "Mən sizin kiçik qardaşınız Qasim Süleymaniyəm. Yəqin ki, məni tanıyırsınız. Biz hər yerdə Əhli-sünnə ardıcıllarına böyük xidmətlər etmişik. Mən şeyyəm, siz sünnisiz... Evinizdəki Qurandan, Səhih-Buxari və digər kitablardan bildim ki, imanlı insanlarsız. Əvvəla, evinizdən icazəsiz istifadə etdiyimiz üçün sizdən üzr istəyirəm və ümidvaram ki, üzrümü qəbul edəcəksiniz. İkincisi, evinizə dəymiş hər bir ziyanı ödəməyə hazırıq...

Düşünürük ki, biz sizə borcluyuq, çünki icazəsiz evinizdə qalmışıq. Bu mənim İrandakı telefon nömrəmdir. Ümidvaram əlaqə saxlayacaqsınız. Mən istədiyiniz hər bir işi görməyə hazırım".¹

Hələb azad ediləndən sonra əhalinin bir qismi şəhərdəydi. Hacı Qasim demirdi ki, onlar bir saat qabaq İŞİD tərəfdarı olublar, bizimlə vuruşublar, qorxudan və ya hər hansı səbəbdən İŞİD-in əlindən qaçmayıblar. O, şəhərdəkilərə dərhal su və yemək göndərməyə, onları geyim və yataqla təmin etməyə çalışırdı, xəstələri xəstəxanaya göndərməyə tələsirdi. Öz maşınıyla insanları daşıyırdı ki, digərləri daha çox çalışsınlar. Hacı Qasim həmişə təkidlə deyirdi ki, biz İslamın həqiqi simasını göstərmək istəyirik. Deyirdi ki, öz rəftarlarımızla şiə olmayanları, hətta düşmənləri də cəlb edə bilərik. Özü şiəliyi çox sevirdi, amma Suriya və İraqın şiə

¹ İmam Xamenei bu barədə buyururdu: "Şəhid Süleymani şəriət hökmlərinə qarşı çox həssas idi. Bəzi adamlar müharibədə ilahi hökmləri unudurlar, deyirlər ki, yeri deyil. O isə həmişə ehtiyatlı idi ki, heç kimə zülm olunmasın".

olmayan əhalisini də çox sevirdi. O, məzlumun hansı ölkədən, hansı tayfa və qəbilədən olmasına baxmırdı, deyirdi ki, Allahın bəndəsidir, məzlumdur. Bu dərsi İslamdan, Peyğəmbər və imam məktəbindən öyrənmişdi. Hacı Qasim bu məktəbdə yetişmişdi, bütün varlığını da bu yolda xərcləyirdi.

Hamı ailəsini, uşağını sevirdi. Hacı Qasim isə onlardan əl üzüb Suriya və İraqa getmişdi. Suriyada demirdi ki, mənim sünni ilə işim yoxdur; İraqda demirdi ki, mənim kürdlə işim yoxdur. Əvvəldən beləydi. Hələbçə və Xurmalda Səddama qarşı vuruşanda da bu baxışa sahib idi. O, Sarəllah diviziyasının döyüşçülərinə qarşı nə qədər qayğıkeş idisə, Səddam rejimi tərəfindən kimyəvi hücumlara məruz qalmış kürd iraqlılara qarşı da o qədər qayğıkeş idi. Onlara ürəyi yanırıdı, onları xilas etməyə çalışırdı. Otuz il ötəndən sonra da rəftarı dəyişməmişdi.

General Süleymani bu meydanda tanınmışdı. Daha böyük bir meydana daxil olanda da ayıqlığı günbəgün artdı. O, İran

üçün vuruşduğı kimi, Suriya və İraq üçün də vuruşmağa hazır oldu. Şiə üçün vuruşduğı kimi, sünni üçün də vuruşdu və bu yolda şəhadətə qovuşdu.

Hacı Qasim müharibə komandirlərinin hörmətini saxlayırdı. Möhsün Rzayi müharibə zamanı korpusun komandanı olmuşdu. O, ömrünün sonuna qədər deyirdi ki, ağa Möhsün mənim komandirimdir. Özü də general-leytenant idi, ondan da məşhur olmuşdu, amma Rzayi onun üçün hələ də komandır idi. Korpusa Əziz Cəfəri, sonra Salami başçılıq edəndə də elə idi; iclaslarda onlara çox hörmət edirdi. Şəmxani müharibə zamanı korpusun Quru Qoşunlarının komandanı olmuşdu. Hacı Qasim o zaman diviziya komandiri kimi ona tabe idi. Odur ki, Şəmxani Süleymani üçün həmişə həmin mövqedə idi. Şəmxani də ona çox dəyər verirdi, Milli Təhlükəsizlik Şurasının iclası keçiriləndə Süleymanın iştirak etməsini təkidlə istəyirdi; deyirdi ki, gələ bilməsə, iclası ləğv edin. Hacı Qasim hətta bir dənəmdə Kərbəla qərargahının komandiri

olmuş Əmin Şəriətiyə qarşı da eləydi, onun bacarıqlarından istifadə olunması üçün əlindən gələni edirdi.

Süleymani heç kimi kənara qoymurdu. Qüds qüvvələrində dörd-beş dəfə Mühafizə rəisini dəyişib başqa bir vəzifəyə təyin etdi. Hacı ağa Səadət Fəqih Rəhbərin Qüds qüvvələrindəki nümayəndəliyinin rəhbəri idi. O bu vəzifədən kənarlaşandan sonra Qüds qüvvələri komandanının müşaviri kimi saxlandı. O, gənclərə yol açmaqla bərabər qədim kadrları da qoruyurdu. Mənə deyirdi ki, təqaüdə çıxmış filan şəxsə iş tap, diqqətin işini dəyişmiş filankəsdə olsun; deyirdi ki, inqilab kadrları kənarda qalmamalıdırlar.

Hacı Qasim öz tabeliyində olanların da hörmətini saxlayırdı. Qüds qüvvələrinin iclaslarında, hətta bəzən sərt çıxışlar edilən xüsusi iclaslarda heç vaxt general Qaanini görməzdən gəlmirdi. Şuranın iclasında hamı danışır, fikrini bildirirdi. Axırda deyirdi:

"Ağa Qaani, sizin fikriniz nədir?"¹ Sonra üzünü mənə tutub deyirdi: "Sizin sözlünüz yoxdur?" Demirdi ki, Şirazinin sözü olsaydı, deyərdi. Artıq biz də alışıbmışdıq, bilirdik ki, axırda bizdən soruşacaq. Fərqli sözlümüz olanda onda deyirdik. Bütün müavinlərinin və tabeliyində olan digər qüvvələrin hörmətini saxlayırdı.

Hacı Qasimin başqa bir xüsusiyyəti kadrlarının arxasında durmasıdır. Kimsə işini düzgün görməyəndə, bir səhvə yol verəndə hamının içində danlamazdı. İclaslarda hamı ilə mehriban davranır, sonra çağırıb etirazını bildirirdi. Səhv böyük olanda və tez tədbir görəndə də şəxsiyyətini alçaltmırdı, sözlünü hörmətlə deyirdi. Heç kimə kin bəsləmirdi, heç kimin qeybətini etmirdi. İkimizin arasında baş tutmuş

¹ Hacı Qasimin general İsmayıl Qaani ilə dost münasibəti vardı. Qüds qüvvələrində olduğum səkkiz ildə ondan ağa Qaaniyə qarşı tənqid eşitməmişəm. Həmişə onun xidmətlərini dəyərləndirirdi. O, Hacı Qasimin sirdaşı idi. Vəsiyyətnaməsində iki nəfərin adını çəkib; Hüseyin Purcəfəridən sonra ağa Qaaniyə təşəkkür edərək yazıb: "Əziz dostum general Qaaniyə də təşəkkür edirəm. O, səbirlə mənə dözüdü".

söhbətlərdə bir dəfə də kiminsə eybindən danışdığını görmədim. Həmişə kadrlarını tərifləyir, onlara təşəkkür edirdi. Səhvləri olanda da müsbət cəhətlərini nəzərə alıb onları dəstəkləyirdi.

Hamıya diqqət göstərirdi. Kimin sözü yaxşı və əsaslı olurdusa, qəbul edirdi, deyənin kim olduğuna baxmırdı. Fikirləri öyrənir, tapşırıq verir, iş istəyirdi. Döyüş yerindəki komandirin sözlünə çox əhəmiyyətli yanaşırdı. Demirdi ki, o, dörd ildir komandirdir, mənə qırx ilin komandiriyəm və s. Elə rəftar edirdi ki, həmin komandir özünün orada son sözü deyəcək komandir olduğunu hiss etsin.

Qüds qüvvələri qərargahının yaxınlığında bir dağ var. Orada bir neçə ceyran yaşayır. Bəzən tikanlı məftillərə qədər gəlirlər. Hacı Qasim tapşırıbmışdı ki, onlar üçün dağa ot səpsinlər. Tehrandə olanda və vaxt edəndə özü bu işi görürdü. Bəzən Suriyadan qərargahın məsul şəxsinə zəng vurub deyirdi ki, ceyranların yeməyi yadından çıxmasın. Dostların biri deyirdi ki, hacı, burda da

ceyranları düşünürsən? Deyirdi ki, onların dualarına ehtiyacım var.

Suriyada qaldığı evdə toyuq və xoruz vardı. Şəhadətindən iki-üç gün qabaq uşaqların birinə demişdi ki, toyuq və xoruzun yeməyi yadından çıxmasın.

Əhli-beyt aşiqi

Fav əməliyyatına hazırlaşırıdıq.¹ Dalğıcılar Ərvənd çayının 700 metrlik enini üzəndən sonra Fav sahilinə çıxıb düşməyə hücum etməli idilər. Düşməyə uşaqların Ərvənd çayından keçəcəyini bilməməli idi.

Ərvənd vəhşi çay kimi məşhurdur. Fevralın doqquzuncu axşamına buludsuz, küləksiz hava və nisbətən sakit çay axını

¹ Söhbət 9 fevral 1986-cı ildə baş tutmuş Vəlfəcr-8 əməliyyatından gedir.

proqnoz edilmişdi. Həmin axşam əməliyyat üçün ən əlverişli zaman idi. Hava qaralanda Hacı Qasim dalğıc uşaqlarla birlikdə Ərvəndin sahilinə doğru yola düşdü. Digər döyüşçülər ratsiyanın yanında gözləyirdilər ki, dalğıclar ilk mövqeyi ələ keçirəndən sonra əməliyyata qoşulsunlar.

Uşaqlar düşmən mövqələrini ələ keçirib şəhəri azad edəndən sonra Fava getdim. Dalğıc uşaqlar deyirdilər ki, biz suya girməzdən öncə birdən hava dəyişdi, külək və yağış başladı, çayda təlatüm yarandı. Vəziyyət get-gedə ağırlaşdı. Hacı Qasim dalğıcları toplayıb dedi: "Həzrət Zəhraya (ə) təvəssül etməkdən başqa yolumuz qalmayıb". Hamımız yavaşca təvəssül etdiyimiz yerdə birdən su sakitləşdi. Sonralar bu hadisəni Hacı Qasimin dilindən də eşitdim. Bir tədbirdə deyirdi:

- Vəlfəcr-8 əməliyyatında Ərvəndin qəzəbli və qorxunc dalğalarını görəndə yadımıza həzrət Zəhranın (ə) adından tanış bir ad düşmədi. Ərvəndin sahilində bəsicilərin qərib və məzlum göz yaşları işığında onu

səslədik, "Ya Zəhra" şüarı ilə Ərvəndi ram edib keçdik.

Fav əməliyyatından bir il sonra Kərbəla-5 əməliyyatında da bu hadisə baş verdi. Orada da dalğıcılar balıq kanalından keçəndə problem yaranmış və Hacı Qasim yenə həzrət Zəhraya (ə) təvəssül etmişdi. O bu haqda deyirdi:

- Bəsicilər suya girəndən sonra ay işığında əməliyyata nəzarət edirdim, uşaqların harayacan göründüklərinə baxırdım. Gördüm ki, tikanlı məftilin arxasına qədər bütün dalğıcı kolonu görünür. Ürəyim bərk döyünürdü. Ümidimi itirmişdim. Aciz halda deyirdim ki, təvəssül duası oxuyun, xanım Fatiməyə təvəssül edin. Sanki bir anın içində bir pərdə gəlib ayın önünü tutdu. Heç kim inanmazdı ki, Sarəllah diviziyası balıq gölündən keçə bilər.

O vaxtdan bildim ki, Hacı Qasimin həzrət Zəhraya (ə) sevgisi xüsusi sevgidir. Harada işi düyünə düşürdüsə, bir problem yaranırdısa, ona təvəssül edirdi.

Vəsiyyətnaməsində də o həzrətə sevgisi görünür.¹

Hacı Qasim şəxsi heyətinin yemək-icməyinə və silah-sursatına fikir verdiyi kimi, mənəviyyatına da diqqət göstərirdi. Sarəllah diviziyası əməliyyata hazırlaşanda hər batalyonda bir neçə ruhani və hövzə tələbəsi olurdu. Batalyon komandirləri ruhaniləri cəlb edirdilər, amma əsas rolu diviziya komandiri ifa edirdi.

Səddam Fəvri itirəndən sonra məğlubiyyətin psixoloji təsirlərini azaltmaqdan ötrü Mehran şəhərini yenidən işğal etdi. Komandirlər Kərbəla-1 əməliyyat planını hazırlayıb işğal olunmuş bölgələri geri almaq qərarına gəldilər. Bu əməliyyatda Qalavizan yüksəkliklərinin xüsusi əhəmiyyəti vardı. Bəəs ordusu oradan Mehran şəhərinə tam

¹ Vəsiyyətnamədə yazılır: “İlahi! Ey Məğlubedilməz, Qüdrətli! Ey Ruzi verən, Rəhmli! Xəcalətli alnımı şükür üçün dərgahına qoyuram ki, mənə Şiə məzhəbinə - pak Fatimənin (ə) övladlarının yoluna, həqiqi İslam ətrinə yönəldin, Əli (ə) və Fatimənin (ə) övladları üçün göz yaşından bəhrələndirdin. Bu, ən böyük, ən dəyərli nemətidir. Bu nemətdə nur və mənəviyyat var, daxilində ən yaxşı rahatlıq olan qərarlılıq var, mənəviyyat dolu kədər var”.

nəzarət edir, onu alınmaz qalaya çevirirdi. Kərbəla qərargahının komandiri iclasda demişdi: "Qalavizin yüksəkliklərini almaq üçün kim döyüşçü verir?" Qasim Süleymani ayağa qalxıb demişdi: "Bizim iki batalyonumuz var, döyüşçülərin hamısı gecə namazı qılır, Allahla əlaqələri güclüdür. Onlar Qalavizanı azad edə bilərlər". Həmin iki batalyon başqa diviziyalarla birlikdə on gün sürən ağır döyüşlərdən sonra Qalavizanın yüksəkliklərini aldılar və sonda Mehran şəhəri tam qələbəylə həmişəlik azad edildi.

Abdullah Meysəmi¹ Hacı Qasimin belə bir söz söylədiyini eşidib diviziyaya həmin batalyonları görməyə gəldi. Gördü ki, hər batalyonda on hövzə tələbəsi döyüşür. Hacı Qasim bilirdi ki, üstünlük imanla, ixtlasla, gecə namazıyla, mənəviyyatla və Allahla əlaqəylə əldə olunur.

Müharibənin sonlarında Təbliğat rəisliyindən əlavə, diviziyanın Siyasi-

¹ İmam Xomeyninin Xatəmül-ənbiya qərargahında nümayəndəsi olmuş Höccətül-İslam Abdullah Meysəmi 29 yanvar 1987-ci ildə Kərbəla-5 əməliyyatında şəhadətə qovuşdu.

tərbiyəvi işlər üzrə də komandir müavini idim. O vaxt videomaqnitofonlar təzə çıxmışdı. Mənə deyirdi: "Ayətullah Məzahirinin, Şeyx Hüseyin Ənsarianın və Ayətullah Meşkininin kasetlərini gətirin, uşaqlar baxsınlar". 1988-ci ildə mənə dedi: "Get Quma, bir yer kirayə elə, komandirləri və əsas heyəti etiqadi kurslara göndərək, hövzə böyükləri və Qum alimləri ilə əlaqələri olsun". Mən Qumda otuzotaqlı bir bina kirayə etdim və bu iş baş tutdu. İndi korpusda və silahlı qüvvələrdə icra olunan Bəsirət layihəsi, əslində, Qasim Süleymanın fikridir.

Komandirlərin inkişafına, mənəviyyatına xüsusi diqqət yetirirdi. Sarəllah briqadasının komandirlərindən olan Əli Nəcibzadəyə məktubunda belə yazmışdı: "Əli, dörd məsələni yaddan çıxarma: 1. İxlas! İxlas! İxlas! Yəni deyib-deməmə, edib-etməmə Allahdan ötrü olsun; 2. Qəlbini boşalt, Onun və Əhli-beytin məhəbbəti ilə doldur; 3. Möhtəşəm azuqə olan gecə namazı qıl; 4. Bir

salavatla olsa belə, şəhid dostlarını xatırla.
Qardaşın və dostun Süleymani – 12.10.12"

Qardaşı oğlu Mehdiyə yazdığı məktubda isə deyirdi: "Mehdi can, mənəvi kamillik dünyəvi kamilliyə də səbəb olur. Bu kamilliyə nail olmanın səbəbi isə gecənin sonlarıdır. Sənin yaşında qılınan gecə namazı çox böyük təsirlərə malikdir. Bir neçə dəfə həvəslə təcrübə etsən, aldığın həzz onu davam etdirmənə səbəb olar. Başqa məqamlar da var: böyüklərin, xüsusən də ata-ananın qarşısında təvazökarlıq, onlara hörmət. Utanmadan ata-ananın əlini öpməyə çalış; həm onları sevindirərsən, həm də bunun nəticələrini görərsən. Əmin – 03.11.12"

Hacı Qasim gecə namazı qılan mənəviyyatlı insan idi. Bu məsələləri az adam bilirdi. Adam içində də riya edən deyildi. Evində keçirilən rövzə məclisində, kiçik ailə toplantısında ümumi məclislərdən çox ağlayırdı. Onun vücudunda riyaya yer yox idi. Maşında həmişə zikr deyirdi. Məncə, daha çox salavat zikrini deyirdi. Salavatda həm Allah var, həm Peyğəmbər (s), həm də

Əhli-beyt. Ayətullah Behcətdən nəql edirlər ki, mən axtardım, salavatdan yaxşı zikr tapmadım, demişdir. Bir neçə din alimindən və irfan böyüyündən də eşitmişəm ki, salavat bağlı qapıları açır. Hacı Qasim məclislərdə təkidlə tapşırırdı ki, şəhidlərə, ən azı, gündə yüz salavat deyin. Özü də həmişə əlində təsbeh zikr deyirdi.

Hacı Qasim Qurana da xüsusi diqqət yetirirdi. Onun bir Quranı vardı, səhifələrinin kənarlarına qeydlərini yazırdı. Bir dəfə mənə dedi: "Bəzi ayələrdən aldığım nəticəni Quranın haşiyəsinə qeyd edirəm". Ayələr üzərində düşünür, qeyd etdiyi məqamlardan çıxışlarında istifadə edirdi.

Süleymani şəriət hökmlərinə qarşı da həssas idi. Son dönəmlərdə səfərdə namaz barədə bir məsələ qarşıya çıxmışdı. Bir nəfər deyirdi ki, hökmü deyirəm, razılaşmır. Məndən də soruşdu, hökmü dedim. Yenə əmin olmaq istəyirdi. Mənim yanımda Hacı Fəllahzadəyə zəng vurub ondan soruşdu. O dedi ki, bəli, fətva belədir. Yəni məsələləri araşdırırdı, asanlıqla qəbul etmirdi. Siyasi

məsələlərdə də belə idi; kimsə bir söz deyən kimi tez qərara gəlmir, əmin olmayınca nəticə çıxarmırdı.

Əhli-beyt hərəmlərinin ziyarəti onun üçün böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. O, Əhli-beyt ailəsinin hamısına eşq bəsləyirdi. İraqa gedəndə imkan tapan kimi Nəcəf, Kərbəla, Kazimeyn və Samirraya ziyarətə yollanırdı. İranda da Məşhədə gedirdi. İmam Rzanın (ə) hərəminin xidmətçisi idi. Vaxt tapanda ailəsini də Məşhədə aparırdı. Allah övliyaları ilə mənəvi əlaqə qurmağa çalışırdı.

Aşura və Camiə-kəbirə ziyarətnamələrini çox oxuyurdu. Müharibə dövründən hər il məhərrəmlikdə və Fatimiyyə günlərində Kirmanda rövzə məclisi keçirirdi. Bəzən özü qalxıb gələnlərə qulluq edirdi. Rövzəxan oxuyanda birdən-birə ucadan ağlayırdı, komandir və general olduğunu nəzərə almırdı.

İmam Mehdiyə (ə) böyük sevgisi vardı. Bəzən ibadət məqsədilə və ya İmam Mehdi (ə) ilə ünsiyyət üçün Cəmkəran məscidinə gedirdi. Mürid yığmaq barədə düşünmürdü,

yalançı irfanla işi yox idi, özünə dükən açmış şəxslərin ardınca getmirdi, axtarıb ixlaslı adamları tapırdı. Misal üçün, müharibə zamanı Sarəllah diviziyasına Qumdan Mədəni soyadlı bir seyid ruhani gəlmişdi. O, diviziyanın hüseydiyyəsində camaat namazına imamlıq edirdi. Tanınmış ruhani deyildi, amma mənəviyyatlı və əxlaqlı olduğu üçün Hacı Qasim ona xüsusi hörmət edirdi.

Hacı Qasimin sözünün təsiri o vaxtdan mənə qəribə gəlirdi. Bəzən Ayətullah Bəhcət, Ayətullah Bəhaəddini və İmam Xomeyni yüzlərlə insandan eşitdiyimiz bir hadisəni elə mənəvi nurla söyləyirdilər ki, başlayan kimi adam dəyişilirdi, gözlərindən yaş axırdı. Mən həmin nuru o vaxtdan Hacı Qasimin sözlərində görürdüm. O danışanda hamı dinləyib ağlayırdı. Bu, adi bir şey deyil. İmam buyururdu ki, bəziləri yüzillik yolu bir gecədə gedirlər. Böyük Rəhbər də buyurmuşdu ki, on üç yaşlı bir gənc cəbhədə elə vəsiyyətnamə yazır ki, oxuyan onun bir müctəhid vəsiyyətnaməsi olduğunu

düşünür; söz onun sözü deyil, adi insan sözü deyil. Cəbhədəki iyirmi iki-iyirmi üç yaşlı gəncin sözü fəqih və arif sözü qədər təsirli olurdu. İmam Xomeyni də buyururdu ki, mən bu gənclərdə, onların sözlərində və nurlu simalarında şəhadət eşqini görəndə xəcalət çəkirəm.

Qasim Süleymaninin sözünün təsirliliyi onun Allaha eşqindən irəli gəlirdi. Allaha eşq kamilliyin əvvəlidir. Biz bu eşqi onun vəsiyyətnaməsində də görürük: "Mənim məbudum! Mənim eşqim və məşuqum! Səni sevirəm. Səni dəfələrlə görmüş, hiss etmişəm. Səndən ayrı qala bilmirəm. Artıq yetər. Məni qəbul et - amma Sənə layiq olduğum halda".

Allaha eşq bəsləyəndə gərək özünü Allahın istədiyini kimi inkişaf etdirəsən. Allahın övliyalarına eşq də belədir. Süleymani Peyğəmbər və imamlarda ərimiş bir insan idi; İmam Xomeynidə və Böyük Rəhbərdə ərimişdi. Onun uğurunun, xalq tərəfindən sevilməsinin səbəbləri bunlardır.

Şəhid Abdullah Meysəminin bir sözü həmişə yadımdadır. O deyirdi: "Bizim

gücümüz texniki imkanlarımız qədər deyil, Allahla mənəvi əlaqəmiz qədərdir". Qasim Süleymaninin izzəti Allahla əlaqəsinə, ixlasına, gecə ibadətlərinə, bəndəliyinə, Quran oxumasına və daim Allahu yada salmasına görə idi. Allahdan ötrü hərəkət etdiyi üçün Allah da onun adını bütün dünyada ucaltdı.

General Süleymani qeyri-müsəlman ölkələrində də uca tutulur. Bir dəfə Putinlə görüşü vardı, Kremlə getmişdi. Rusiya prezidenti gələnə qədər azan vaxtı oldu. Hacı ayağa qalxıb azan və iqaməsini dedi. Səsi zalı bürümüşdü. Sonra namaza başladı. Hamı ona baxırdı. Deyirdi ki, ömrü boyu namazdan belə həzz almayıb. Namazdan sonra alnını möhürə qoyub dedi: "İlahi! Sənin böyüklüyün budur: Bir gün Kreml sarayında İslamı məhv etmək planı cızırdılar, indi isə mən Qasim Süleymani gəlib burada namaz qılıram!"

Bəlkə çoxları bilmir ki, Müqəddəs Ziyarətgahların Bərpası Komitəsinin əsasını Hacı Qasim qoymuşdur. Amerikalılar İraqa

girəndə əhalinin maddi durumu ağır idi. İslam Respublikası və İran xalqı yavaş-yavaş İraq xalqına kömək etməyə başladı. Sonra müqəddəs ziyarətgahlara diqqət yetirməyə zəmin yarandı. Xalqa kömək etməyə getmiş qüvvələr müqəddəs ziyarətgahların bərpası üçün komitə yaratdılar. Bu, Hacı Qasimin fikri idi. İranın bütün vilayətlərində komitənin şöbəsi yaradıldı və xalq yardımları toplandı. Sonra da Kərbəla, Nəcəf, Samirra və Kazimeyndə təmir işlərinə başlandı.

Bu işdə Hacı Qasimin iştirakı və nüfuzu böyük rol oynadı. Əks təqdirdə, bu iş baş tuta bilməzdi. Hacı Qasim İraqın bütün təşkilatlarını yaxşı tanıyırdı və istisnasız olaraq, hamısı onu eşidirdi. Bəzən onun bəyənmədiyi sözləri söyləyənlər də mövqeyini öyrənirdilər. İraqın dövlət rəsmiləri də fikirlərini nəzərə alırdılar. O vəziyyətdə İraqda bəzən bir yolda bir neçə yoxlama postu qurulurdu, bir bölgədən o birinə getmək üçün bir neçə təşkilatla razılaşırdırmalı olurduq. Bu isə asan məsələ deyildi. Bir maşın qumu hərəmə gətirmək

üçün yalnız bir birləşmə ilə danışıb keçid vərəqi almaq kifayət etmirdi. Odur ki, ciddi bərpa işlərinə başlamaqdan ötrü bütün təşkilat və qruplaşmaların Müqəddəs Ziyarətgahların Bərpası Komitəsindən və İran İslam Respublikasından söz eşitmələrini təmin etmək lazım idi. Bunu isə Qasim Süleymani həll etdi.

İraq xalqı İslam Respublikasının və İran əhalisinin müqəddəs ziyarətgahların bərpası üçün böyük sərmayə qoyduğunu, müxtəlif qüvvələrin gəlib hərəmləri genişləndirdiyini gördülər. Bu da iki xalq arasında daha güclü vəhdətin yaranmasına səbəb oldu.

Qasim Süleymani özünü görmürdü. O, müharibə dövründə, ölkənin cənub-şərqində, Qüds qüvvələrində, Suriya, Livan və İraqda heç zaman özünü görmürdü. Onun özünəməxsus ixlası vardı. Bu ixlas müqəddəs ziyarətgahların bərpasında da özünü göstərirdi. O, İraq xalqını Səddamın zülmündən, İŞİD-in və terrorçuların təcavüzündən xilas etmək istəyirdi. Bərpa işlərində də bütün fikir-zikri Kərbəla, Nəcəf,

Samirra və Kazimeyndə ən yaxşı bərpa-quruculuq işlərinin görülməsi idi.

O düşünürdü ki, İslam Respublikası hərəmləri ən yaxşı şəkildə bərpa etməlidir. Komitəni onun özü və tabeliyində olan qüvvələr yaratsalar da, bu işin Vəqflər komitəsi tərəfindən aparılmasını təmin etdi. Hamı bilirdi ki, icra olunan bəzi layihələr Hacı Qasimə və ya onun əməkdaşlarına məxsusdur. Ancaq işin onun adına bitməsini istəmirdi.

Səddam devriləndən sonra İraqda Ərbəin yürüşü yenidən dirçəldi, iraclılar hər il böyük həvəslə bu mərasimi keçirməyə başladılar. Get-gedə iranlılar da bu aksiyaya dəstək verdilər, Kərbəla və Nəcəf yollarındakı çadırlar, pulsuz xidmət mərkəzləri müxtəlif ölkələrdən gələn İmam Hüseyin (ə) ziyarətçilərini qəbul etməyə başladı. İŞİD İraqa hücum edəndən, Hacı Qasim və qüvvələri Kərbəlanın ətrafındakı bölgələrin azadlığı ilə məşğul olandan sonra Ərbəin mərasimi üçün ən mühüm məsələ xidmət mərkəzlərinin, habelə Kərbəla, Nəcəf

və Bağdad yollarının təhlükəsizliyi idi. Belə geniş bir mərasimin təhlükəsizliyini təmin etmək isə Qasim Süleymanın əməyinin məhsulu idi. O, Ərbəin komitəsinin yaradılmasında və xidmət mərkəzlərinə dəstəkdə də mühüm rol oynamışdı.

Ərbəin yürüşü müsəlman xalqlar arasında birliyin yaranmasına və İslam ümmətinin qüdrət nümayişinə səbəb oldu. Ərbəin mərasiminin dünyada yaratdığı coşqu İmam Hüseyinə (ə) böyük eşq inqilabı və düşmənin mədəni-ideoloji hücumunu zərərsizləşdirən qüdrətli ənənədir.

Təndir şiəsi

Qüds qüvvələrindəki vəzifəmdən irəli gələrək, Böyük Rəhbərlə Hacı Qasim arasındakı münasibət barədə bəlkə də digər dostlarımdan çox məlumatlıyam. Bu illərdə rəhbərlə Hacı Qasim arasında Ali Baş Komandan-korpus komandiri münasibətlərindən əlavə, güclü emosional bağlılıq görmüşəm. Böyük Rəhbər 1 sentyabr 2014-cü ildə Qasim Süleymaniyə məktubunda belə yazırdı: "Sizin döyüş bölgələrinde iştirakınıza

görə narahatlığım barədə bir söz demirəm. Ancaq bilin ki, narahatam".

Bəlkə də bu kimi sözlər Ali Baş Komandanla tabeliyində olan heç bir komandir arasındakı yazışmada görünməyib. Bu sözlər hərbi tapşırıq yox, sevgi dolu sözlərdir. Ağa bu sözlərlə demək istəyir ki, sən Suriyaya, İraqa və Livana gedəndə mən nigaran qalırım. General Süleymani bu məktuba cavabında yazmışdı: "Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adı ilə. Dərin hörmətlə mübarək əlinizi öpürəm. Əvvəla, sizin razılığınız həmişə bizə can verir, mənəvi və fiziki fəallığımıza səbəb olur. Özümü axirətə ümid və daha böyük qələbələrə müjdə yaradan bu sevgi dolu sözlərə layiq bilmirəm... Mənim dəyərsiz canım sizin narahatlığınıza dəyməz. Mənim canım minlərlə dəfə sizin dəyərlə canınıza qurban olsun!"

Bu cavabda da bir komandirin öz rəisi ilə normal danışığı tərzini deyil, bir fədai aşıqın danışığı tərzini görürük.

Bəzən Rəhbər ofisində iclaslarımız olurdu. İclas namaz vaxtı bitəndə İmam Xameneinin imamlığı ilə namazlarımızı qılırdıq. Bəzən hüseydiyyədən çıxanda ağanı dəhlizdə və ya həyətdə görürdük, dayanıb əlini öpürdük. Ağa Hacı Qasimi görən kimi sevinir, alnından öpürdü.

Bir axşam bir qrup livanlı komandiri ağanın yanına apardıq. Dedik ki, hüseydiyyənin önündəki ikinci həyətdə dayansınlar, ağa gələndə onu ziyarət etsinlər. Hacı Qasimlə mən də orada dayanmışdım. Məsul şəxslərdən başqa bir neçə nəfər də vardı. Ağa evindən həyətdə çıxdı. Belə görüşlərdə kiməsə daha çox önəm verməsini görməmişdim. Ancaq orada Hacı Qasimi görən kimi buyurdu: "Əvvəlcə sən gəl, səni öpüm". Hacı Qasimi qucaqlayıb çiyindənən və alnından öpdü. Bu görüşmə iki dəqiqə çəkdi. Sonra digərlərinə yaxınlaşdı.

Rövzə məclislərində Hacı Qasim, adətən, hüseydiyyənin bir küncündə otururdu ki, heç kim onu görməsin. Camaat onu görəndə salavat və şüar deyirdi. Ağa Vəhid və

digərləri israr edirdilər ki, gəlib öndə otursun. Bəzən gəlmirdi, bəzən də məcbur gətirirdilər. Bəzən ağanın yanında otururdu, ağa da oturduğu yerdə onun alnından öpürdü. Bu səhnələri dəfələrlə görmüşük.

General Süleymani İmam Xameneini öləri şəkildə tanımırđı. Onun 2010-cu ildə Xanuk şəhidlərinin anım mərasimində dediyi sözlər heç vaxt yadımdan çıxmaz: "And olsun Allaha, Şiə alimlərinin hamısını yaxından tanıyıram. Allaha and içirəm ki, onların ən üstünü Ayətullah Xameneidir".

Bəzən ikimiz Qumdakı din alimlərini və təqlid müctəhidlərini ziyarət etməyə gedirdik. Mənə deyirdi ki, macal tapan kimi Quma gedib təqlid müctəhidləri ilə görüşək. Bu görüşlərdə xüsusi hadisələri və bölgədə baş verənləri izah edirdi. Onlarla söhbətlərinin həmişəki mövzusu İslam inqilabının və Böyük Rəhbərin əzəməti barədə olurdu. Onlara deyirdi ki, rəhbərin arxasında dayansınlar. O, vilayəti-fəqih və bunun sayəsində yaranan vəhdət üzərində təkid göstərir, vilayətin dəstəklənmədiyini

təqdirdə dünyada baş verəcək təhlükələrdən danışırdı. Məsələləri yaxşı açıqlayır, gözəl danışırdı, sözü alimlərə təsir edirdi. O qədər cəlbedici olurdu ki, alim və müctəhidlər həzz alırdılar. Bəzən onu qapıda qarşılayır və ya qapıya qədər ötürürdülər. Ayətullah Cavadi Amuli isə onu küçədə qarşılayırdı.

Bəzən müctəhidlər xəbər yollayırdılar ki, Hacı Qasimi görmək istəyirik. Hətta bəziləri onunla şəkil çəkdirmək istəyirdilər.

Vəfat etmiş alimlər arasında Ayətullah Bəhaəddiniyə xüsusi hörməti vardı. Müharibə zamanı komandirlərlə birlikdə onun evinə getmələrini həmişə yada salırdı. Evlərinin yaxınlığında bir kababçı vardı. O, kabab alırdı, günorta ağa Bəhaəddiniyə qonaq olurduq. Ayətullah Meşkiniyə də xüsusi hörmət bəsləyirdi. O da cəbhəyə çox gəlirdi. Şirazın cümə imamı Ayətullah Hairi Şirazi ilə də müharibə dövründən münasibəti vardı. Ayətullah Hairi hər dəfə cəbhəyə gələndə Sarəllah diviziyasına baş çəkirdi. Son dövrlərdə xəstələnib cümə imamlığından çıxandan sonra Hacı Qasim ona daha çox

diqqət ayırırdı. Deyirdi ki, onun hörməti qorunmalı, onunla əlaqə saxlanmalı və ondan istifadə olunmalıdır. Ayətullah Cavadî Amulini çox sevirdi. Son dövənlərdə mənə deyirdi ki, təşkilatı işlərini gör, komandirləri Qum və Məşhəd alimləri ilə görüşə aparaq. Din alimlərindən bəhrələnməyi çox tövsiyə edirdi.

Qasim Süleymani müharibə zamanı İmam Xomeyninin müqəllidi olmuşdu. Diviziyanın komandirləri də imama təqlid edirdilər. İmamdan sonra o, Ayətullah Ərakinin fətvası əsasında imama təqliddə qaldı, sonra isə Böyük Rəhbərə təqlid etməyə başladı.

Hacı Qasim din alimləri ilə ünsiyyətə maraqlı idi. Onun yaşadığı qəsəbədə Ayətullah Rasti Kaşani¹ də yaşayırdı. O, xəstə idi, evdən az çıxırdı. Hacı Qasim israr edirdi ki, onu ziyarət edək. Bir dəfə birlikdə onun evinə getdik. Hacı Qasim ağa Rastiyə dedi:

¹ İmam Xomeyninin mübarizə dostlarından olmuş Hüseyin Rasti Kaşani inqilabdan sonra Qum Elm Hövzəsində müxtəlif vəzifələrdə çalışandan və Dini Ekspertlər Məclisinə üzv olandan sonra 2017-ci ildə dünyasını dəyişdi.

"İcazə versəniz, davamlı məclislərimiz olsun. Misal üçün, ayda bir dəfə görüşüb sizdən bəhrələmək". O razılaşdı. Qərara gəldik ki, vaxtları mən razılaşdırım. Bir neçə dəfə zəng vurdum, amma nəticəsi olmadı. Axırda da mütəmadi görüşlər baş tutmadı. Bir il ötdü. Novruz bayramında Hacı Qasim yenə israr etdi ki, onlara gedək. Bu dəfə onun otağına girən kimi dedi: "Biz çox istəyirik ki, sizi görməyə gələk, amma oğlunuz şərait yaratmır". Heç kimdən çəkinmirdi, sözünü açıq söyləyirdi. Lakin yenə də onunla mütəmadi görüşlərimiz baş tutmadı.

Sonralar Ayətullah Müvəhhidi Kirmani həmin qəsəbəyə köçdü. O, Fəqih Rəhbərin korpusdakı nümayəndəsi olmuşdu, həm də kirmanlı idi. Həm mən, həm də Qasim Süleymani onu qədimdən tanıyırdıq, onunla münasibətimiz vardı. Müharibə zamanı bir müddət Kirmanşahın cümə imamı olmuşdu. Hacı Qasim hərdən deyirdi ki, gedək ağa Müvəhhidigilə. İki dəfə onlara getdik. General Qaani də bizimlə idi. İkinci dəfə hamımız ailəvi getdik. Hacı Qasim Ayətullah

Müvəhhidiyə dedi ki, icazə verirsinizsə, sizinlə mütəmadi görüşlərimiz olsun. Qərara alındı ki, hər ayın ilk bazar ertəsi günü bir dəfə bizdə, bir dəfə Hacı Qasimgildə, bir dəfə də general Qaanigildə görüş olsun. Məclislər 2017-ci ildən başlandı və bir neçə ay davam etdi. Bəzən ailəvi toplaşırıdıq. Daha çox əxlaqi mövzularda söhbət olurdu, ondan bəhrələnirdik. Müqavimət cəbhəsinin xəbərlərinə də bir neçə dəqiqə ayırırdıq. Axırını məclis zamanı Qasim Süleymani Suriyaya getdi və şəhadət məsələsi qarşıya çıxdı. Bizə təkidlə tapşırırdı ki, alimlərdən bəhrələnək.

Hacı Qasim, özünün dediyi kimi, bütün alimləri tanıyırdı, onların hamısına hörmətlə yanaşırdı, ancaq Xanuk şəhidlərinin anım tədbirində dediyi kimi, bütün alimlər bir tərəfdə, Böyük Rəhbər bir tərəfdə olsaydı, şübhə etmədən İmam Xamenei tərəfə gedərdi.

Süleymani son istəyi olan vəsiyyətnaməsində din alimlərinə və böyük müctəhidlərə bir əsgər kimi müraciət etmiş,

fəqih hakimiyyətini dəstəkləmələrinin İslamın yeganə mühafizə yolu olduğunu bildirmişdir.¹ Hacı Qasimin vəsiyyətnaməsi yalnız Şiə alimlərinə aid deyil. O, Əhli-sünnə alimlərindən də istəyir ki, İslamı və Quranı xilas etmək üçün fəqih vilayətindən əl çəkməsinlər.² Qasim Süleymani İmam Xomeyniyə və İmam Xameneiyə, təqlid müctəhidi olmalarından əlavə, Fəqih Rəhbər kimi elə məqam tanıyırdı ki, onların söz və

¹ Vəsiyyətnamədə deyilir: "Cəbhələrin qırxillik əsgərinin böyük din alimlərinə, cəmiyyətin maariflənməsinə, qaranlıqların aydınlaşmasına səbəb olan dəyərli təqlid müctəhidlərinə qısa bir sözü var. Əsgəriniz müşahidə qülləsindən gördü ki, bu quruluşa xəsarət toxunsa, bütün din və elm hövzələrində uğrunda əzab-əziyyət çəkdiyiniz dəyərlər sıradan çıxacaq. Bu dönəmlər bütün dönəmlərdən fərqlidir. Əgər bu dəfə hakim olsalar, daha İslamdan heç nə qalmayacaq. Doğru yol inqilabı, İslam Respublikasını və Fəqih Rəhbəri heç nəyi nəzərə almadan dəstəkləməkdir".

² Vəsiyyətnamədə deyilir: "Dünyanı silkələmiş və İslamı dirçəltmiş ən pak din alimimiz, yəni böyük və pak Xomeynimiz vilayəti-fəqihi ümmətin yeganə xilas nüsxəsi adlandırmışdır. Ey ona şiə kimi dini baxımdan, ya da sünni kimi əqli baxımdan inananlar! Hər bir ixtilafdən uzaq halda, İslamın xilasını naminə vilayət çadırını tərk etməyin. Çadır Peyğəmbər çadırıdır. Dünyanın İslam Respublikasına qarşı düşmənləkdə əsas planı bu çadırı yandırmaq, uçurmaqdır. Onun ətrafında olun. And olsun Allaha! And olsun Allaha! And olsun Allaha! Bu çadıra zərər toxunsa, Allahın müqəddəs evi, Allah rəsulunun evi olan Mədinə, Nəcəf, Kərbəla, Kazimeyn, Samirra və Məşhəd qalmaz, Qurana zərər toxunar".

düşüncələrinə əməl etməyi özünə vəzifə bilirdi. O, bir dəfə Bədr əməliyyatı barədə danışarkən buna toxunaraq demişdi: "Müharibə zamanı Bədr əməliyyatında uğursuzluqla üzləşdik. Çoxlu şəhid vermişdik. Əməliyyatın ertəsi günü hamımız Məcnun adasına toplaşdıq. Hamı narahat idi. Həmin gün İmam Xomeyni bir müraciət yaydı. Çox böyük müraciət idi. İmam buyururdu ki, biz qələbə və məğlubiyyətlərə baxmamalıyıq, vəzifələrimizi yerinə yetirməliyik".

Səddamın yaratdığı güclü istehkamlara görə, Şələmçədə əməliyyatın imkansız olduğu söylənirdi. İmam isə buyurmuşdu ki, gərək əməliyyat olsun. Hamı düşündü ki, imamın sözü yerinə yetirilməlidir. İndi də Böyük Rəhbər Amerika və İŞİD qarşısında müqavimət göstərməli olduğumuzu buyurursa, Qasim Süleymani şübhə etmir; deyir ki, vacib əməldir və gərək yerinə

yetirək. Hacı Qasim təndir şiəsi idi.¹ Vilayət nə deyirdisə, əməl edirdi.

Biz bəzən "Allah hər kəsi yalnız qüvvəsi yetdiyi qədər yükləyər"² ayəsini oxuyub səhv nəticə çıxarıyıq, deyirik ki, filan iş mənim imkanım xaricindədir. Böyük Rəhbər buyurur ki, sizin imkanınız indi gördüyünüz işlərdən on dəfə artıqdır. O buyurur ki, mən korpusdan razıyam, amma ondan yüz qat artıq iş istəyirəm. General Süleymaninin də baxışı beləydi. O deyirdi ki, mənim imkanım

¹ "Təndir şiəsi" ifadəsi İmam Sadiqin (ə) səhabələrindən olmuş Məmun Rıqqinin hədisindən götürülmüşdür. O belə nəql edir: "Mən İmam Sadiqin yanında idim. Səhl ibn Həsən Xorasani oraya gəlib imama dedi: "Sizin məhəbbətiniz, mərhəmətiniz var. Siz imamət ailəsisiniz. Yüz min döyüşçünüz olduğu halda niyə öz haqqınızı almırsınız?" O həzrət buyurdu: "Xorasani, qalx, təndirdə otur". Xorasani dedi: "Ağam, məni odda yandırma, məni bağışla". O həzrət buyurdu: "Bağışladım". Bu zaman Harun Məkki ayaqqabıları əlində içəri girib salam verdi. İmam buyurdu: "Ayaqqabılarını yerə qoy, gir, təndirin içində otur". Harun dərhal təndirə girdi. İmam Sadiq Səhl ibn Həsən Xorasani ilə danışmağa başladı. Bir müddətdən sonra ona buyurdu: "Qalx, təndirin içinə bax". Xorasani qalxıb təndirin içinə baxdı. Harun orada dizləri üstə oturmuşdu. İmam buyurdu: "Xorasanda bu kişi kimi neçə nəfər var?" Xorasani dedi: "Allaha and olsun, bir nəfər də yoxdur". İmam buyurdu: "Bil ki, biz beş köməkçimiz olmadan qiyam etmərik, nə zaman qiyam etməli olduğumuzu da yaxşı bilirik". (Bihar əl-ənvar, c 47, s 123)

² Bəqərə, 286.

bu deyil; bu gün iyirmi saat işləyirəm, amma iyirmi bir saat da işləyə bilərəm.

İki həftə idi Suriyadaydı. Hava limanına gəlib iclas keçirdi, evinə getmədən yenə Suriyaya döndü. Evinə zəng vurdu, dedi ki, işlərim var, qayıtmalıyam. Onlar da dedilər ki, qayıt. Bu qırx ildə onlar da onu başa düşmüşdülər. Süleymani deyirdi ki, ağanın sözü yerdə qalmamalıdır və mən günbəgün səyimi artırmalıyam.

Qasim Süleymani bəzi prinsiplər üzərində mərkəzləşmişdi. Kimsə inqilaba və fəqih vilayətinə hörmətsizlik edəndə dözə bilmirdi. Bu qırx bir ildə sağçılar və solçular – mühafizəkarlar və islahatçılar bəzi prinsiplərindən yayınmışdılar. Lakin Hacı Qasim üçün fərd və cinah önəmli deyildi. Harada imama və rəhbərə cəfa olunurdusa və ya Fəqih Rəhbərin irəli sürdüyü prinsip və əsaslara etinasızlıqla yanaşıldırsa, heç kimi nəzərə almadan etiraz edirdi.

Qasim Süleymani məsələlərin hər tərəfini nəzərə alırdı, amma bir sərhədi vardı. İslam, İmam Hüseyin (ə) fəqih vilayəti, anti-

imperializm onun sərhədlərini təşkil edirdi. İnqilabi ruhiyyə budur. Bəziləri bir hissəni qəbul, bir hissəni tərک edirlər. Ancaq general Süleymani imam və vilayət xəttindən və dini mövzulardan bir zərrə də güzəştə getmirdi, din göstərişlərinin icrasına sadıq qalırdı. O, İslamın icazə verdiyi qədər güzəştə gedirdi, dəyərlərə göz yummurdu. İmam Xameneinin sözlərində də vurğulanır ki, inqilab və inqilabçılıq Hacı Qasimin qırmızı xətti idi.

Fitnələr zamanı Hacı Qasimin meyarı İslam, inqilab, fəqih vilayəti və müqəddəslər idi. Deyirdi ki, heç bir cinaha bağlı deyiləm, İslamı, inqilabı və fəqih vilayətini müdafiə edən hər kəsin arxasındayam. 1999-cu il fitnələrində inqilaba zərbə vurulduğunu görəndə ağanın arxasında möhkəm dayandı. Komandirlərin bir qrupu cənab Xatəmiyə xəbərdarlıq məktubu yazdılar, Hacı Qasim də onu imzaladı.

Qasim Süleymani 2009-cu il prezident seçkilərində cənab Əhmədişadın tərəfdarı deyildi, lakin rəhbər fitnəkarlara qarşı çıxanda o da ağanın yanında oldu.

Seçkilərdən sonra bəziləri yanlış yolla getməyə başladılar. Qasim Süleymani bu zaman da ağanın arxasında dayandı. Fitnə başlayanda Kirmandakı bəzi müharibə uşaqları fitnəkarların yanında yer almışdılar. Bunu bilib Kirmana getdi, onları toplayıb dedi: "Siz nə etdiyinizi bilirsinizmi? Burada artıq quruluş söhbətin mövzudur. Onlardan uzaqlaşın". Onlar da sözünü dinlədilər. Hacı Qasim Kirmana getməsəydi, bəzi uşaqlar yanlış yola davam edəcəkdilər, hətta quruluşa qarşı çıxmaları da mümkün idi.

Hacı Qasim müharibə dövründə bəzi səhvlərə yol vermiş insanların cəbhəyə gəlib vuruşduqlarını, şəhid olduqlarını görmüşdü. O deyirdi ki, belələrindən ötrü hörmətimi girov qoymağa dəyər. O, cinayəti və cinayətkarı dəstəkləmirdi, cinayətkarı düzgün yola gətirmək istəyirdi. Edilən səhv ali prinsiplərə qarşı çıxmaq həddində olanda isə dözmür, sakit qalmırdı. O, fəqih vilayətini prinsiplərin simvolu bilirdi. Belə ki, vəsiyyətnaməsində deyirdi: "Mənim əziz

iranlı qardaş və bacılarım!.. Prinsipləri qoruyun. Prinsiplər fəqih rəhbərdir, xüsusən də bu dahi məzlum, dində, fiqhdə, irfanda və mərifətdə öncül şəxsdir. Əziz Xameneini canınızın əzizi bilin, ona hörməti müqəddəslərə hörmət sayın".

Qüds komandirlərindən biri Xarici İşlər Nazirliyində, ya da Milli Təhlükəsizlik Şurasında Qasim Süleymaninin nümayəndəsi kimi iştirak etmişdi. Həmin iclasda bir nəfər rəhbərə hörmətsizlik etmişdi. Bu xəbər Hacı Qasimə çatdı. Yadımdadır, şurada iclasımız vardı. Hamımızın önündə həmin komandiri danlayıb hirslə dedi: "Niyə ona etiraz etmədin? Gərək dərsini verəydin! Əgər mən sənin yerində olsaydım, stolun üstündəki stəkanı rəhbəri təhqir edən şəxsin üzünə çırpardım". İmam və rəhbər onun qırmızı xətti idi.

Süleymani ifrat və təfritə qarşı idi. Əgər kimsə vilayətdən uzaqlaşsaydı, yaxud vilayətin sözünə qarşı bir söz desəydi, sakit durmazdı. O bunu hər kəsə car çəkmirdi, çıxışlarında söyləmirdi, ancaq, misal üçün,

Milli Təhlükəsizlik Şurasının iclasında prezidentin özünü tənqid edirdi. Müqavimət məsələsində də, təbii ki, ağanın mövqeyinə zidd bir söz desəydilər, reaksiya verirdi. Misal üçün, ağa "Amerika ilə müzakirə qadağandır" deyirdisə, kimsə "Biz müzakirəsiz bir şeyə nail ola bilmərik" deyəndə sakit durmurdu, sözünü deyirdi.

Hacı Qasimin tənqidləri düşməncəsinə deyildi, islah etməkdən ötrü idi. O, yanlışa yol verən adamı vurmaq üçün yox, düşüncəsini düzəltmək üçün tənqid edirdi. O, inqilab və müqəddəs müdafiə üçün zəhmət çəkmiş bir şəxsiyyət olan cənab Haşimi Rəfsəncaniyə hörmət edirdi, amma o, rəhbərin mövqeyinə zidd bir söz deyəndə xüsusi iclasda tənqid edirdi, açıqca deyirdi ki, bu söz düzgün deyil; fikirləşmirdi ki, mən bir qüvvə komandanıyam, o isə prezidentdir.

İmam Xamenei iki yerdə general Süleymani barədə dediyi sözlərlə bu əziz şəhidin bütün xüsusiyyətlərini xülasə edib. Bir dəfə onun şəhadəti ilə bağlı bəyanatında dedi: "General Süleymani İmam Xomeyni

məktəbinin şagirdi idi". Bir dəfə də cümə namazında buyurdu: "Əziz şəhidlərimiz Hacı Qasim Süleymaniyə və əziz Əbu Mehdiyə fərd kimi baxmayaq, məktəb kimi baxaq". Bu, böyük sözdür. Şəhid Himmət, Şəhid Zeynəddin, Şəhid Bakiri, Şəhid Baqiri və digər şəhid komandirlərin hamısı İmam Xomeyni məktəbinin şagirdləri olmuşlar. General Süleymanın digərlərindən fərqi bu idi ki, o, qırx il bu məktəbdə oxuyub inkişaf etmişdi. Bir şagird uzun illər təhsil alandan sonra doktorluq dərəcəsinə nail olur. Bir hövzə tələbəsi uzun illər təhsil alandan, araşdırma aparandan sonra müctəhid olur, risalə yazır. Hövzənin ən ali dərslərində müxtəlif elmi əsaslar var: Şeyx Ənsarinin əsasları, ağa Xoinin əsasları, İmam Xomeyninin əsasları və s. Şeyx Ənsari uzun illər oxuyub, araşdırıb, özü əsas və məktəb sahibi olub. Böyük Rəhbər buyurub ki, Hacı Qasim Süleymani İmam Xomeyni məktəbində oxuyub və indi onun özünə bir məktəb və əsas sahibi kimi baxmalıyıq. Hacı Qasim Süleymani qırx ildən sonra özü ustad

olmuşdu. Hövzədə bir alimin bəlkə də müxtəlif sahələrdə on müəllimi olur, amma onların əsas bir-ikisinin adı çəkilir. Hacı Qasimin böyük ustadı İmam Xomeyni, ondan sonra İmam Xamenei olub. O, iyirmi iki il Qüds qüvvələrində Böyük Rəhbərlə birbaşa əlaqədə olmuşdu.

2006-cı ildə Livanda 33 günlük müharibə başlayanda rəhbər Hizbullahın qalib gələcəyini söyləmişdi. General Süleymani o zaman xüsusi iclasda dedi: "Kaş ağa ümumi yerdə bu sözü deməyəydi! Əgər qalib gəlməsə, nüfuzu zəifləyər". Lakin sonralar o qədər inkişaf edib elə bir yerə çatdı ki, deyirdi: "Əgər ağa bu divarın arxasında su olduğunu buyurursa, deməli, su var". Qasim Süleymani pillə-pillə yüksəldi, şəhadətindən iki il öncə mənə dedi: "Mən ağada elə əzəmət görmüşəm ki, ondan əl çəkə bilmərəm. Suriyanın, İraqın və Livanın gələcəyinə dair dediyi sözlər bu gün həyata keçib".

Hacı Qasim şəhid olmazdan öncə, gələcəyi ağa kimi görürdü. Əgər ağa, Bəşşar Əsədin devrilməyəcəyini buyururdusa, deməli,

devrilməyəcəkdi. Süleymani həmin eynəklə irəliləyib planlar hazırlayırdı, Suriyada bizim qalib gələcəyimizə əmin idi. 2006-cı ildə deyirdi ki, ağa bunu deməsəydi, yaxşı olardı. Ancaq illər ötəndən sonra özü Şəhid Quminin anım mərasimində dedi ki, üç aydan sonra İŞİD hakimiyyəti sona çatacaq. Deməli, hikmət dərslərini öyrənib oraya çatmışdı, digərlərinin görmədiyini görürdü. Elə bir məqama çatmışdı ki, İŞİD hakimiyyətinin üç aydan sonra sona çatacağını tribunadan söyləyirdi. Bu, adi söz deyil. Hərbi komandir əməliyyat planlarını söyləməməlidir. Amerikalılar bilib texnikalarını gətirər, mane olardılar. O isə deyirdi ki, sona çatacaq və sona çatdı da. Ağa bu məsələlərə görə buyururdu ki, Süleymani bir məktəbdir.

Hacı Qasim Süleymani İmam Xomeyni və İmam Xamenei məktəblərində qırx il öyrənib pillə-pillə yüksəlmişdi. Biz çox şeyi onun həyatı zamanı başa düşmürdük, indi başa düşürük.

İmam Xamenei buyurmuşdu ki, Şəhid əl-Mühəndisə də bir məktəb kimi baxılmalıdır.

Mən Qüds qüvvələrinə keçəndən sonra iclaslarda Əbu Mehdini görürdüm. Yavaş-yavaş tanış olduq, Sədiyyə və Cəlula kimi bölgələrdə görüşdük. İraqda keçirilən bəzi iclaslarda dostluğumuz formalaşdı. Əbu Mehdi güclü, cəsur, eyni zamanda təvazökar, qayğıkeş, ixlaslı və sevimli bir komandır idi. Onun xatirələrini toplamaq istəyirdim. Hacı Qasim kimi, onun da işi başından aşırıdı, müsahibəyə vaxt tapmırdı. 2019-cu ilin Ərbəin mərasimində xatirələrini söyləməyi qəbul etdi. Bir nəfəri əlaqələndirici təyin etdi, başlanğıc üçün bir dəfə görüşdük. Sonra bir qrupu İraqa göndərdik, amma onu tapa bilmədilər.

Suriyalı və livanlı şəhid ailələri üçün toplantı təşkil etdik. İraqlı şəhidlər üçün də bir anım mərasimi keçirmək niyyətindəydik. Qasim Süleymani ilə razılaşdıq ki, iraqlı şəhidlərin toplantısını İraqda keçirək. Bütün iraqlı şəhid ailələrini dəvət etdik. Kətaib, Əsaib, Həşd əl-şəbi və digər təşkilatlar üçün

Kərbəla, Nəcəf, Kazimeyn və Bağdadda ayrı-ayrı proqramlar təşkil etdik. Ailələrə hədiyyə vermək qərarına gəlmişdik. Hacı Qasimin fikri bu idi ki, onları İrana gətirək. Bu iş baş tutdu, onlar Qum və Məşhədə səfər etdilər.

Əbu Mehdi də İraqda İŞİD-ə qarşı döyüşlərdə şəhid olmuş iranlı şəhidlərin ailələrini öz ölkəsinə dəvət etdi. Bağdadda Həşd əl-şəbinin konfransı keçirildi. Ailələr Kazimeyndə qalırdılar; bu beşgünlük səfərdə iki gün Kərbəlaya, bir gün də Nəcəfə ziyarətə getdilər. Konfransda bir neçə nəfər çıxış etdi. İraqlı şəxsiyyətlərin çoxu mərasim və iclaslarda İranın adını çəkmir, İran tərəfdarı kimi ittiham olunmaqdan qorxurdular. İslam Respublikasını müdafiə edirdilər, amma deyirdilər ki, bəziləri İrana qarşı həssasdırlar, İranın adını çəkməsək, yaxşıdır. Əbu Mehdi əl-Mühəndisin çıxışı isə əvvəldən axıra qədər İslam Respublikasına, general Süleymaniyə və iranlı şəhid ailələrinə təşəkkürlə keçdi. O, konfransı bundan ötrü təşkil etmişdi.

Cənnət ordeni

Rəhbərin general Süleymaniyə Zülfüqar ordenini verdiyi gün həyatımın ən yaxşı günlərindən biri idi. Yalnız mən deyil, bütün dostları sevinirdilər. Özü isə digər komandirlərdən üstün tutulmasını istəmirdi. Əvvəlcə razılaşmırdı, isrardan sonra şərt kəsdi ki, mediaya çıxmasın.

Bu niyyətlə Silahlı Qüvvələrin Baş Qərargah Rəisiylə razılaşdırıb bir təbrik müraciəti hazırladım. Müraciət yayıldıan

sonra hamı Qasim Süleymaninin İslam Respublikasının ən yüksək ordeni olan Zülfüqar ordeni ilə təltif olunduğunu bildi. Mənim məqsədim də bu idi. Bilirdim ki, xalq və onu sevənlər bu xəbərdən çox həzz alacaqlar.

Hacı Qasimlə bir-birimizə yaxın idik, bu illərdə heç vaxt bir-birimizi incitməmişdik. Yalnız orada məndən incidi, dedi ki, niyə bunu etdin. Həqiqətən, narahat idi. Mən də cavab verdim ki, bu orden sizin deyil, müqavimət cəbhəsinin bütün döyüşçülərinindir. Hərdən deyirdi ki, təkcə səninlə bacarmıram, nə qərara gəlırsənsə, edirsən və mən mane ola bilmirəm.

Qızı Zeynəb deyirdi: "Atam Zülfüqar ordenini alan gün onu təbrik etdim. Mənə dedi: "Bunların hamısı dünyəvi şeylərdir. Dua et ki, Allahdan axirət ordenimi alım".

Suriya müharibəsinin qızğın çağы idi. Qələbələr əldə olunmuş, İŞİD geri çəkılmışdi. Mən orada vuruşan komandirlərin təltif olunmasını istəyirdim. Baş Qərargah və Ali Baş Komandanın ofisi bu məqsədlə bir

proqram tərtib etdi. Bir neçə dəfə Hacı Qasimlə danışdım, razılaşmadı. Çünki komandirlərin təltif olunacağı təqdirdə onun da adı çəkiləcəkdə.

İmam Xamenei Hacı Qasimi tanıdığına görə, ona Zülfüqar ordeni verəndə buyurdu: "Allah yolunda mübarizə bu kimi şeylərlə əvəz olunması deyil... Allah yolunda mübarizənin qarşılığı, Allah-Taalanın insanın öz canını və malını ilahi yola təqdim etməsinə verdiyi qarşılıq cənnətdir, ilahi razılıqdır".

Hacı Qasim yalnız 2019-cu ildə Zülfüqar ordenini alanda deyil, təxminən otuz il öncə, 1991-ci ildə də eyni ruhiyyədə idi. O zaman korpus komandirlərinə rütbə veriləndə o, Əhməd Kazimi və başqa bir neçə nəfər ağaya məktub yazmışdılar ki, biz rütbə istəmirik, korpusa rütbə üçün gəlməmişik, vəzifəmizə əməl etmişik.

Mən onun məktubunu oxuyanda ağladım. O yazırdı: "İlahi! Sən şahid ol ki, rütbəmin qalması, ya da azalıb-çoxalması üçün bir nöqtə qədər də yazmağa razı deyildim və

deyiləm. Lakin bəzi qardaşlar bundan yanlış nəticələr alırlar, elə bilirlər ki, biz, Allah eləməmiş, rəhbərin əmrinə qarşı çıxırıq. Biz Allah yolunda şəhadətdən ibarət ən üstün rütbəni ilahi övliyaların qonaq olduğu süfrədə əldən verdik və əsla belə rütbələr gözləmirik. Bu gün bu rütbələrin rəhbərin lütfünü haqq edən digər komandirlərə məxsus olduğunu düşünür və özümü onu zəbt etmiş hesab edirəm. Yaxşı olardı ki, möhtərəm nümayəndəlik ofisi ordunu təqlid etmək yerinə başqa bir şey düşünəydi... İndi fikirlərimi yazandan sonra elan edirəm ki, mən bu qədər yaxşı insana komandirlik etməyə layiq deyiləm. Çox yaxşı olar ki, daha layiqli və ixtisaslı insanlardan istifadə olunsun, mənim kimi ibtidai məsələlərdə qalmış birindən yox".

Mənim tanıdığım Hacı Qasim heç zaman şikayətlənməz, gileylənməzdi. Bəzilərinin onun fikirlərini rəhbərə etiraz hesab etdiklərini eşidəndə özünü saxlaya bilməmiş, qələm götürüb yazmışdı. O bu məktubla demək istəyirdi ki, mən rütbəyə qarşı

deyiləm və "Allah eləməmiş", ağanın sözündən çıxmıram; deyirəm ki, mən rütbə almağa layiq deyiləm, bundan ötrü bir iş görməmişəm. Hacı Qasim şəhid olmadığına görə heyfsilənir, Məğfuri, Zəngiabadi, Yusif-İlahi və Mirhüseyniləri rütbəyə layiq bilirdi.

Süleymani bu məktubu yazanda Kirman korpusunun komandiri idi. Demək istəyirdi ki, görün bu vəzifəyə kim layiqdirsə, rütbəni ona verin. O, təvazökarlıqdan, özünü nəfsin əlində qalmış biri kimi təqdim edirdi; ancaq belə olsaydı, bu mətni yazmazdı.

Qasim Süleymani dünyaya bağlı adam deyildi, digərlərini də dünyapərəstlikdən çəkinməyə çağırırdı. 2010-cu ilin fevralında pasdarların toplantısında demişdi: "Maddiyyat, rütbə və vəzifə baxımından yüksəlməyə həris olmayın. Bunların dəyəri yoxdur".

Mən Hacı Qasimi tanıyandan o, heç vaxt özünü görməmişdi. İraqda Əbu Mehdiyə görəndə deyirdi ki, Əbu Mehdi mənim komandirimdir. Hərçənd, hamı, o cümlədən, Əbu Mehdiyənin özü də bilirdi ki, Hacı Qasim

onun komandiridir. Livanda Seyid Həsən Nəsrullahı öz komandiri bilirdi. Otuz üç günlük müharibə başlayan kimi özünü ona yetirmişdi, onu qorumaq istəyirdi. Digərlərini böyüdür, özünü kiçik görürdü. Din alimləri və müctəhidlərlə görüşəndə rəhbəri görürdü, özünü görmürdü. Müctəhidlərlə bütün görüşlərində iştirak etmişəm. Ayətullah Məkarim Şirazi, Ayətullah Nuri Həmədani, Ayətullah Cavadi Amuli, Ayətullah Safi Gülpayiqani ilə görüşlərində həmişə deyirdi ki, ağanın dəyərini bilin. Deyirdi ki, mən Livanda, İraqda, Suriyada və digər müsəlman ölkələrində ağanın əzəmətini görürəm, bu gün İslam onun hesabına dünyada belə qüdrət əldə edib. Demirdi ki, mən Qasim Süleymani Livanda, İraqda, Suriyada filan işləri görmüşəm. Müctəhidlərin axtardığı, görüşmək istədiyi və hər kəs tərəfindən sevilən Hacı Qasim bir kəlmə də özündən danışmırdı, istəyirdi ki, ağanın böyüklüyünü təbliğ etsin, müctəhidlər və xalq ağanı daha çox dəstəkləsinlər, İslam Respublikası

yaşasın və dünyada ucalсын. O, gələcəyi və zirvəni görürdü. Zirvəyə baxan adam isə özünü görməz.

General Süleymani özündən aşağı vəzifədə çalışanlarla da eyni şəkildə rəftar edirdi. O, 1986-cı ildə məni diviziyanın Təbliğat rəisi təyin etmişdi. Ondan öncə də diviziyada adi döyüşçü və təbliğatçı olmuşdum. 2011-ci ildə rəhbərin nümayəndəsi kimi Qüds qüvvələrinə gedəndə Hacı Qasim mənimlə elə rəftar edirdi ki, sanki bir zamanlar onun şagirdi olmamışam. O mənə bir zamanlar diviziyasının adi döyüşçüsü olmuş Şirazi kimi baxmırdı, otağından çıxanda məni dəhlizə qədər yola salırdı. Bizim evlərimiz bir-birinə yaxın idi. Onlara gedəndə bəzən məni evimə qədər ötürürdü. İsrar edirdim ki, gəlməsin, amma zarafata başlayıb deyirdi: "Mən sənin mühafizəçinəm, gərək sağ-salamat evinə çatdırım". Müqavimət cəbhəsinin komandanı olan, inqilab rəhbərinin öpdüyü, qürur duyduğu general-leytenant Süleymani bir dəfə də məndən öndə yol getməyib.

Hacı ağa Hacısadiqi Fəqih Rəhbərin korpusdakı nümayəndəsi vəzifəsində olanda bir dəfə birlikdə Suriyaya getdik. Hacı Qasim Qüds qüvvələrinin Suriyadakı nümayəndəsinə zəng vurub demişdi ki, cənab Hacısadiqi gəlir, onu yaxşı qarşılayın. Dəməşqdə bizi qarşılamağa gəldilər. Yarım saat keçmədən zəng vurub soruşdu ki, onları yerləşdirdinizmi? Yarım saat da ötəndən sonra zəng vurdu ki, haraya yerləşdirdiniz. Daha yarım saatdan sonra zəng vurdu ki, problemləri varmı. Biz Dəməşqdən Livana getmək istəyirdik. Orada da eyni şəkildə maraqlanırdı. Həm xəcalət çəkir, həm də təəccüblənirdim ki, bu qədər işinə rəğmən, ağa Hacısadiqinin yaxşı qarşılınmasını düşünür. Mənə çox qəribə gəlirdi. İrana qayıdıandan sonra ilk fürsətdə onunla görüşüb dedim: "Hacı, nə olmuşdu? Niyə bu qədər tapşırırdın? İlk dəfə deyildi ki, Suriyaya gedirdik". Dedi: "Mən özündən ötrü çalışanlarla belə etmirəm. Gördüm ki, ağa Hacısadiqi özünü düşünmür, Allahdan ötrü

çalışır. Dedim ki, birdən, özünü düşünmür deyə, onu yaxşı qarşılamazlar".

Bu qırx ildə çox adam görmüşəm, bütün komandirlərə hörmətim var, amma Hacı Qasim başqaydı. Elə komandirlə işləmişəm ki, görüşmək istəyəndə yarım saat qapının arxasında gözləməli olurdum. Qüds qüvvələrində səkkiz il Hacı Qasimlə işlədim. Bu səkkiz ildə nə vaxt istəyirdimsə, otağına girirdim. Bir dəfə demədi ki, gəlmə; bir dəfə narahat olmadı. Dəfələrlə deyirdi ki, sən gəlmə, mən gələrəm. Bir neçə dəfə də gəldi. Ancaq mən qoymurdum. Korpus komandirlərinin toplantısındakı son çıxışında korpusun ruhanilərinə dedi: "Siz gərək bizim yaxamızdan yapışasınız, otağımızın qapısını bağlasaq, qoymayasınız, deyəsiniz ki, gərək tabeliyinizdə olan korpus qüvvələri ilə əlaqəniz olsun".

Ümumi iclaslarda bir dəfə də mənim şəxsiyyətimə toxunmadı. Tabeliyində olan komandirlərlə rəftarını görüb dərs alırdım. Onlara böyük dəyər verirdi. O, cənab Əbu Baqiri müavini vəzifəsinə təqdim edəndə

dedi: "Mən onunla müharibə dövründən dostam, amma indi kəşf etmişəm".

Tabeliyində olanlarla elə rəftar edirdi ki, sanki komandir onlardır. Bir dəfə Qüds qüvvələrinin Tibb xidməti rəisinə tapşırırdı ki, ailələri ilə xəstəxanaya gələn pasdarlara çox hörmət eləsin. Ona deyirdi: "Xanımı ilə gələn pasdarın hörmətini saxla, onu yaxşı qarşıla, xəstəxananın qapısına qədər ötür ki, xanımı ərinin kim olduğunu bilsin".

Ailəvi onlara gedəndə yay-qışa, qar-yağışa baxmadan xanımı ilə birlikdə həyətdə bizə qarşılayırdı. Aramızdakı məsafənin yerlə göy qədər olduğuna baxmırdı, özünü kiçik görürdü.

Rusiya və Suriya prezidentləri ilə, İraq və Livanın dövlət rəsmiləri ilə iclaslar keçirən, amerikalıların regiondakı planlarını pozan, İsraili təhdid edən Hacı Qasim bəzən tək gedib çörəkçidən çörək alırdı; yalnız başına papaq qoyurdu ki, tanımasınlar.

Qeyd etdiyim kimi, çox vaxt ümumi uçuşla səfərə çıxırdı. Bir dəfə zərurət yarandığı üçün xüsusi təyyarə ilə İsfahana getmişdi. Hava

limanının pasdarları mənə deyirdilər: "Hacı Qasim təyyarədən enən kimi dedi ki, mən qayıdınca ekipaja yaxşı baxın, onlar məndən ötrü bu qədər əziyyətə düşüblər".

Bir dəfə də İsfahana gedəndə ümumi zala girmişdi. Həmin pasdarlar deyirdilər: "Bir də gördük, bir tərəfdə kovrolitin üstündə oturdu. Dedi ki, çox yorğunam, qoyun on dəqiqə yatım. Çox dedik ki, otağımızda xalça var, divan var. Elə oradaca uzanıb yatdı, on dəqiqədən sonra da oyandı. Onu yaxşı şam yeməyinə qonaq etmək istəyirdik. Soruşdu ki, öz yeməyiniz nədir? Dedik ki, makaron. Dedi ki, ondan gətirin, birlikdə yeyək".

Fatimiyun döyüşçüləri deyirdilər ki, bir də görürdük Hacı Qasim səngərimizə girdi. Hamı ilə hal-əhval tuturdu. Deyirdik ki, görəsən, harada nahar yeyəcək, harada yatacaq. O isə bizim yatdığımız səngərdə yatır, bizim yediyimiz xörəkdən yeyirdi.

Digər uşaqlar da deyirdilər ki, Hacı Qasim bir dəfə gözlənilmədən yanımıza gəldi. Önünə yaxşı yemək qoyduq. Soruşdu ki, döyüşçülərə də bu xörəkdən vermisiniz?

Dedik ki, yox. Xörəyə əl vurmadı, dedi ki, döyüşçülərə verdiyiniz xörəkdən gətirin.

İmam Xamenei Hacı Qasim barədə buyururdu: "Müxtəlif vəzifəli şəxslərlə keçirdiyimiz icaslarda bir küncdə oturur, əsla görünmürdü. Onun iştirak etdiyini bilmək, onu görmək üçün axtarmaq lazım gəlirdi. Heç vaxt özünü gözə soxmurdu".

Mədəni-ideoloji cəbhənin qəhrəmanı

Qüds qüvvələrinə gedəndə Süleymani ilə görüşüb proqramlarım barədə məlumat verdim. İşlərin biri mütalibə əsnəsinin təbiliği idi. Ona dedim: "Korpusun Dəniz qüvvələrində müqəddəs müdafiə barədə bir neçə kitabdan müsabiqə keçirir, 40-50 nəfərə mükafat verirdik. Qüds qüvvələrində də bu işi görəkmi?" Dedi: "Mən kitab oxuyan hər

kəsə mükafat verirəm". Gördüm ki, o, müqəddəs müdafiə kitablarını oxumağa həvəsləndirməyi məndən çox istəyir. Onun bu fikri kitab oxuyanların sayını mənim layihəmdən bir neçə dəfə çox artırdı.

Müharibə zamanı Sarəllah diviziyasının Təbliğət rəisi idim. 1987-ci ilin yazında tapşırırdı ki, erkən İslam çağının müharibələri barədə araşdırma aparım. Uşaqların bir neçəsi ilə birlikdə işə başladım, Ühüd, Bədr, Xəndək və digər döyüşlər barədə materiallar hazırladıq. Onları oxuyub təsdiqləyəndən sonra broşür kimi çap edib döyüşçülərə verirdik.

General Süleymani 1996-cı ildə Kirmanda Sarəllah diviziyası şəhidlərinin konfransını keçirmək qərarına gəldi. Bundan ötrü yalnız göstəriş verməklə kifayətlənmədi, özü Tehrana İncəsənət şöbəsinə getdi. Orada peşəkar insanlar çalışır, müqəddəs müdafiə barədə ən yaxşı kitabları nəşr edirdilər. Hacı Qasim Müqavimət ədəbiyyatı və incəsənəti şöbəsinin sədri ağa Sərhəngi ilə görüşdü. Onunla, habelə Möhsün Mömini ilə və

yazıcılarla saatlarla danışırdı. O, mədəni-ideoloji cəbhənin ön xəttində müharibə günlərindəki ciddiliklə fəaliyyət göstərirdi. Yazıcıları Kirmana apardı, onlara yaxşı qulluq etdi, mənbə və rəvayətçiləri təqdim etdi. Kitablər yazılardan sonra da onları sətir-sətir oxudu ki, mübaliğə olmasın və həqiqətlər yazılsın. Nöqsanları aradan qaldırmaq üçün özü vaxt ayırırdı. Yazıcılara həvəsləndirici qeydlər göndərir, kitablərin hər birinə müqəddimə yazırdı. Nəticədə, Kirman konfransının kitabləri müqəddəs müdafiənin ən dəyərli kitablərindən oldu.

Qasim Süleymani kitab oxumağı çox sevirdi, müharibə dövründən gecə-gündüz mütalimə edirdi. Başını qaşımaya vaxt tapmayan komandır, işi araşdırmadan ibarət olan bir tədqiqatçı qədər oxuyurdu. Bəzi Suriya və İraq səfərlərində çox az yatırdı, amma orada da kitab oxuyurdu. Təyyarədə keçirdiyi bir neçə saatda istirahət etmək və ya əməliyyat işləri barədə düşünmək yerinə çantasından kitab çıxarıb oxumağa başlayırdı.

Bir dəfə korpusun təxminən əlli komandiri və yüksək vəzifəli şəxsi ilə birlikdə Böyük Rəhbərlə görüşümüz vardı. Ağa həmin gün buyurdu: "Mənim çoxlu belə görüşlərim olur. Görüşdən öncə müqəddəs müdafiə barədə bir kitab gətirin, çıxışında onun adını çəkim, çıxanda da camaat alsın". Yəni inqilab rəhbəri kimi bir adam kitab reklamı edirdi. Sonra buyurdu: "Sizin də belə görüşləriniz çox olur. Siz də belə edin".

Hacı Qasim yalnız hərbi məsələlərdə deyil, kitab mütləəsi və mədəniyyət məsələlərində də ağanın siyasətlərini icra edirdi. Onun şəhadətindən sonra Fatimə Məğfurinin evinə gedib dedim: "Sizdə Hacı Qasimin nə qədər əlyazması varsa, gətirin, baxım". Dedi ki, ağırdır, gətirə bilmərəm. Dedim ki, necə yəni? Həyat yoldaşı Əli Təhami ilə gedib kitabxanalarından çoxlu kitab gətirdi. Gördüm ki, Hacı Qasim onlara hədiyyə verdiyi hər bir kitabın birinci səhifəsinə bir neçə sətir yazıb. Komandirləri, dostları və uşaqları üçün də bu işi görürdü. Çıxışlarında

da müqəddəs müdafiə kitablarını mütalifə etməyi tövsiyə edirdi.¹

Xanım Məsumə Abadın əsirlik xatirələrindən ibarət olan "Mən sağam" kitabını Hacı Qasim Mosul əməliyyatı zamanı oxumuş və ona yazmışdı: "İnşallah, kitabını bütün dillərə tərcümə etdirəcəyəm ki, kənizi Məsumənin bu qədər məsum olduğu halda Peyğəmbər qızı Zeynəbin necə olduğunu hamı bilsin".²

Kitabların tərcümə işi ilə də maraqlanırdı. Dəfələrlə məndən tərcümə olunmuş kitabları

¹ 2014-cü ilin Müqəddəs müdafiə həftəsində çıxış edərkən demişdi: "Mən müharibəni yaşamış və yaşamamış adamların hamısına müqəddəs müdafiə barədə kitabları oxumağı tövsiyə edirəm. Bəlkə də ən güclü tərbiyə amilləri bu kitablardadır. Görürsünüz ki, Böyük Rəhbər ən çox müqəddəs müdafiə kitablarını tərifləyir və tövsiyə edir. Bəlkə bu barədə çap olunmuş az kitab var ki, o oxumasın, barəsində qeyd yazmasın. Çünki bu kitablarda çox təsirli sözlər vardır".

² İmam Xamenei müqəddəs müdafiə kitablarının tərcüməsi barədə buyurmuşdur: "Sizin bu kitablarınız tərcümə olunsay, çox oxucu toplayar. Beynəlxalq oxuculara çox əhəmiyyətli yanaşın. Siz müqəddəs müdafiəyə və ya iraqi əsirlərə aid şifahi xatirələri ingiliscəyə, ispancaya, yaxud urdu dilinə tərcümə etsəniz, bilərsiniz dünyada nə baş verər?! Bir mədəniyyətin təbliği üçün bu qədər zəhmət çək, adam yetişdir, filan yerə göndər, gedib öhdəsindən gələlər, yaxud gəlməyələr... Ancaq siz bu işi kitab vasitəsilə görə, bütün dünyanı əhatə edə bilərsiniz; necə ki, digərləri bu işi görmüşlər".

soruşub. İstəyirdi ki, bu kitablar ona çatsın və xarici qonaqlarına versin.

Hacı Qasimin bu sahədə gördüyü işlərdən biri də müqəddəs müdafiə mövzusunda yazılmış kitablara müqəddimə yazması idi. Sarəllah diviziyasının komandirlərinə aid kitabları özü oxuyur və fikir bildirirdi. Bir dəfə Şəhid Allahdadi barədə kitab yazılmışdı. Allahdadi müharibə zamanı Sarəllah diviziyasının Ağır texnika rəisi və briqada komandiri olmuşdu, sonradan Suriya-İsrail sərhədində israililər tərəfindən şəhid edildi. Mən kitabı ədəbi cəhətdən bəyənib təsdiqlədim, lakin Süleymani oxuyub təsdiqləmədi. O dedi: "Bu kitab Şəhid Allahdadiyə görə deyil. O, müharibə komandirlərindən olub. Gərək müharibə həyatı da qeyd olunsun, yalnız Suriya deyil". Kitabı təkmilləşdirməkdən ötrü iclas təyin etdik. İclasa Allahdadinin xanımını da dəvət etmişdi.

Şəhid Camali barədə də kitab yazılmışdı. Oxuyub fikrini bildirdi. Digər şəhidlər barədə də tapşırırdı ki, yazılan kitab onların

məqamına uyğun olsun. Qırxillik inqilab kitabı çapdan çıxandan sonra birini Hacı Qasimə verib dedim ki, fikirlərini yaz. Böyük kitab idi. Oxuyub bu mətni yazdı: "Bu kitab İslamın hakimiyyət qabiliyyətinin bir hissəsini təsvir edir. Əgər qoysaydılar, fəqih vilayətinin Quran hakimiyyəti – dəyərli Mehdilik irsi tam həyata keçsəydi, onda Quranın və dinin möcüzəsi daha aydın görünərdi".

Müharibə xatirələri barədə kitabları oxuyurdu. Bəzən xatirə söyləyənləri tənqid edib deyirdi ki, belə olmayıb, düzgün deyil və s.

Bir dəfə Sistan və Bəlucistan, Hürmüzqan və Kirman vilayətlərindən diviziyanın bütün döyüşçü və komandirlərini topladı. Deyirdi ki, hamının xatirələri toplansın, diviziyanın əməliyyatlarını sənədləşdirək. Müharibə komandirləri ilə ildə iki-üç iclas keçirirdi. İclasların mühüm mövzularından biri xatirələrin düzgün söylənilib gələcək nəsillərə ötürülməsi idi.

Bir komissiya yaradıb dedi ki, gedin, diviziyanın bütün şəhidlərinin valideynlərindən müsahibə alın, özləri və övladları barədə xatirələrini toplayın, dünyadan köçəndə xatirələri də dəfn olunmasın. Ölkədə bu işi ilk dəfə o başlatdı. Uşaqların bir qismi diviziya şəhidlərinin müxtəlif vilayətlərdə yaşayan ata-analarını tapıb xatirələrini qeyd etdilər. Bu komissiya indi Sarəllah qəhrəmanlığı adlı sənəd mərkəzinə çevrilib. Mərkəzin bir şurası var, mən də onun üzvüyəm. Kirman şəhidlərinin konfransı keçiriləndə ölkədə ilk müharibə muzeyini də o, Kirmanda açmışdı.

İŞİD məğlub ediləndən sonra da bir komissiya yaratdı, dedi ki, Suriya və İraq müharibələrinin bütün xatirələrini qeyd edin, 50 ildən sonra döyüşçülərin heç biri olmayanda yazıçı və rejissorlar istifadə edə bilsinlər. Bir sərəncam imzalayıb hamını bu işə cəlb etdi.

Hacı Qasimlə dəfələrlə xatirələri barədə danışmışam. Həmişə boyun qaçırırdı. O qədər dedim ki, axırda Kərbəla-5 əməliyyatı

barədə xatirələrinin çap olunmasına razılıq verdi. İşə başladıq, amma vaxtı olmurdu. Axırda dedi: "Qalsın sonraya; özün görürsən ki, işim nə qədər çoxdur!"

Öz kitabı barədə danışdığımız zaman bir dəfə dedi: "Mən müharibə komandiri olmuşam. Mənim Kərbəla-5 əməliyyatı barədə xatirələrim çox dəqiq və əsaslı olmalıdır. Gərək onu özüm redaktə edim".

Hadisələrin düzgün söylənməsinə həssas yanaşırdı. "Sarəllah diviziyasının atlası" adlı bir neçə cildlik kitab yazıldı. Təkidlə tapşırırdı ki, diviziyanın tarixi dəqiq yazılsın, təhrif olunmasın.

Qasim Süleymani Qurani təfəkkürlə oxuyurdu. Təfsir də oxuyur, qeydlər götürürdü. Nəhcül-bəlağə və Səhifeyi-Səccadiyyə kitablarını da oxuyurdu. Tarix, əxlaq, fiqh mövzularında yazılmış kitabları, yerli və xarici romanları da sevirdi.

Onun oxuduğu kitabları bəzi mütaliəçi dostlara dedim, adlarını eşitməmişdilər. O, çıxışlarının birində deyirdi: "Əl-Qarat kitabını mütləq oxuyun. Onu oxusaq, Əli ibn

Əbu Talib (ə) hökumətinin davamı olan bu hökumət barədə daha şüurlu şəkildə, fərd və qrup maraqlarından uzaq halda düşünər, onu müdafiə edərək".

Bir çıxışında da "Kufə və onun ilk İslam əsrlərində rolu" kitabının adını çəkdi. Bu kitabı mərhum Əli Dəvvaninin oğlu Məhəmmədhüseyn Dəvvani yazmışdı. Hacı Qasim yazıçıya və onun atasına təşəkkürünü bildirdi, hamıya tövsiyə etdi ki, imamları və həzrət Əlini (ə) daha yaxşı tanımaq və o dövrdəki təxribatların səbəblərini öyrənmək üçün bu kitabı oxusunlar.¹ Bəzən ona əxlaqi kitablar verirdim. Oxuyub deyirdi: "Kitabları oxudum, qeydlər götürdüm. Müəllif üçün də bəzi məqamları qeyd etdim".

¹ Qasim Süleymani 2018-ci ilin dekabrında keçirilən toplantıda deyirdi: "Mən xahiş edirəm, İmam Əlinin (ə) dördillik hakimiyyəti barədə yazılmış kitabları oxuyun... Çox yaxşı olar ki, bu kitabları oxuyaq, onun söz və tapşırıqlarıyla tanış olaq. Mən cənab Dəvvaninin yazdığı "Kufə və onun ilk İslam əsrlərində rolu" kitabını oxumağı tövsiyə edirəm. Qalın, amma mühüm kitabdır. Müəllifin atası mərhum Əli Dəvvani də mühüm tarixçi olub, ona çox gözəl müqəddimə yazıb. Mən bu kitabı diqqətlə oxumuşam. Bu mövzuda başqa kitablar da mütaliə etmişəm. Bilirsinizmi, niyə deyirəm, oxuyun? Çünki hər bir mühüm hadisənin mühüm təhdidləri olur. Əgər o təhdidlər aradan qaldırılmasa, bu təsirli hadisə ziyan görər".

Komandirlər şurasının iclasında, adətən, bir əxlaqi mövzuda iyirmi dəqiqə danışardım. Bir gün Musa peyğəmbərin (ə) əhvalatını danışdım. Allah-Taala ona buyurmuşdu ki, gələn dəfə Tur dağına gələndə özündən əskik bir şey gətirərsən. Həzrət Musa (ə) da kimə baxdısa, düşündü ki, bəlkə də mənəviyyatı məndən üstündür. Axırda gözü iylənmiş bir it ölüsünə sataşdı, dedi ki, bunu özümlə apararam. Sonra isə, "Onun Allah yanında hansı məqamının olduğunu bilmirəm" – deyə düşünüb fikrindən daşındı. Gedəndə Allah-Taala buyurdu: "Məgər demədim ki, tək gəlməyəsən?!" Həzrət Musa (ə) dedi: "Mən nə qədər axtardımsa, özümdən əskik birini görmədim". Allah buyurdu: "Musa, əgər o iti gətirsəydin, peyğəmbərliyi səndən alardım".

General Süleymani iclasdan sonra mənə dedi: "Bu əhvalatı haradan nəql etdin? Mənbəyi nədir?" Güclü mənbəyinin olduğunu öyrənib başqa yerdə danışmaq istəyirdi. Dedim ki, bu əhvalatı Ayətullah Misbahın əxlaq kitabında oxumuşam. Dedi

ki, kitabı gətir, oxuyum. Üçcildli kitabdır. Alıb ona verdim. Birinci cildini iyirmi günə oxudu. Üçünü də bitirəndən sonra dedi: "Ağa Misbahın başqa kitablarını da ver". Quma gedib onun əxlaq mövzusunda aid bir neçə kitabını aldım. Bir müddətdən sonra dedi: "Kitabları oxuyub qeydlər götürdüm". Adətən, kitablardan qeyd götürürdü, çıxışlarında və iclaslarda danışırdı. Şəhid Mütəhhərinin əsərlərinin toplusunu da ona verdim. Sevinib dedi: "Çoxunu oxumuşam, oxumadıqlarımı da oxuyaram".

Son dönəmlərdə şuranın iclasında İmam Xomeyninin və İmam Xameneinin baxışında pasdarın xüsusiyyətlərindən danışırdım. Birinci iclasda onların bir pasdardan gözləntilərinə toxundum. Məsələn, ağanın gözləntisi budur ki, pasdar gecə namazı qılsın, Quran və Nəhcül-bəlağə oxusun. Mənim söhbətimdən sonra oradakılara dedi: "Gedin, bu söhbətlər üzərində işləyin".

Fikirləşdim ki, özüm daha yaxşı işləyə bilərəm. Növbəti iclasda mövzunu bir qədər genişləndirib bu iki rəhbərin sözlərini

açıqladım. Düşünürdüm ki, onların sözlərini təkrarlayaq, hamının yaddaşına həkk olunsun. Hacı Qasim dedi: "Əgər imamın və ağanın sözlərini ayə və hədislərlə əsaslandırırsanız, çox yaxşı olar. Uşaqlar da bilərlər ki, onların fikirləri Quran və hədislərdəndir". Hacı Qasimin sözlərindən sonra bu mövzu üzərində işlədim və nəticəni şüuranın iclaslarında danışdım.

Suriyaya getdiyi son çərşənbə axşamında ofisinin uşaqlarına bir siyahı yazmışdı. Cümə günü, o, şəhid olanda mən qeydi gördüm. Yazmışdı ki, mən qayıdana qədər Ayətullah Meşkini, Ayətullah Cavadi Amuli, Ayətullah Misbah Yəzdi, Ayətullah Məzahiri İsfahani və ağa Müctəba Tehraninin əxlaq kasetlərini və Səhifeyi-Səccadiyyənin audiofaylını hazırlayın. Səfərlərdə bəzən səsyazılarını dinləyirdi.

Qasim Süleymani tarix və coğrafiyada güclü idi, İslam tarixini və Peyğəmbər (s) dövrünün müharibələrini mütaliə edirdi. O, Suriya və Livan barədə danışanda oraların tarixindən sitatlar gətirirdi. Rusiya və

Türkiyə tarixlərini də yaxşı bilirdi. Bəşşar Əsəd, Ərdoğan və Putinlə görüşəndə elmi baxımdan əli o qədər dolu olur, ölkələrinin tarix və coğrafiyasını o qədər yaxşı bilirdi ki, hamı onu qəbul edirdi.

Süleymani kitabdan əlavə, incəsənətə və sənət adamlarına da dəyər verirdi. O, rəssam Həsən Ruhuləminə belə bir məktub yazmışdı: "Allahın adı ilə. Əziz dostum, qardaşım və öhdəçi sənətkar ağa Həsən Ruhuləmin. Sizin Əhli-beytin müsibətləri barədə yaratdığınız əsərlərin hər biri bir neçə dəyərli və ixlaslı din aliminin çıxışından da genişdir. Hörmətli qardaşım, Allahın hədiyyə verdiyi istedadı, bu yolda tökülmüş qanlar, kəsilmiş başlar, əl-ayaqlar kimi, bu yola həsr et, digər bacarıqlı və öhdəçi adamlara yol göstər. Qardaşın Qasim Süleymani – 19.12.17"

Ağa Sələhşur "Həzrət Yusif" serialını çəkəndə Hacı Qasim çəkiliş yerinə gedib ona təşəkkür etmişdi. "Məhəmməd (s) - Allahın elçisi" filminin çəkilişləri zamanı gedib ağa Məcidiyə mənəvi dəstək vermişdi. Suriya və

İŞİD müharibəsi üçün də bədii film çəkilməsini istəyirdi. Ağa Hatəmikiyanı dəvət etdi, bu işdən ötrü vaxt ayırdı. "Şam vaxtı ilə" filminin çəkilişinin əvvəlindən sonuna qədər bütün mərhələlərində ona baş çəkir, filmin hər bir hissəsinə baxıb fikrini bildirirdi. Paytaxt serialının çəkilişinə də dəstək olmuşdu. Sənədli filmlər hazırlayan rejissor və ssenaristləri də dəvət edib görüşür, döyüş bölgələrinə aparırdı.

Bilirdi ki, imperializm dünyası sənət adamlarını özünə tərəf çəkmək istəyir. Deyirdi ki, gərək elə edək, sənətkar öz cəbhəmizdə qalsın və tədbirlərdə həvəsləndirilsin. Efirdə göstərilməsinə razılıq verdiyi yeganə yer sənət adamlarına mükafat verilən yerlər idi.

"İyirmi üç yeniyetmə" kitabı və filmi Sarəllah diviziyasının 23 kirmanlı yeniyetmə əsiri barədədir. Səddam Hüseyn onların vasitəsi ilə İrana qarşı əks-təbliğət aparmaq, göstərmək istəyirdi ki, İmam Xomeyni uşaqları cəbhəyə göndərir. Lakin nə qədər

çalışmışdısa, həmin yeniyetmələr imkan verməmiş, qəhrəmanlıq etmişdilər.

Əvvəlcə "İyirmi üç yeniyetmə" kitabı çap olundu, Böyük Rəhbər ona ön söz yazdı. Hacı Qasim kitabın, həmin 23 nəfərdən biri olan müəllifi Əhməd Yusifzadəyə bir qeyd yazdı, bu barədə film çəkmək istəyəndə də dəstəklədi. Çəkilişlər başlayanda gedib rejissor və aktyorlara təşəkkür etdi, 23 nəfərin rolunu oynayan uşaqlara onların xatirəsini danışdı. Dedi ki, mən tapşırırdım, uşaqlar əməliyyatda iştirak etməsənlər, amma onlar o qədər ağlayıb yalvardılar, axırda razılıq verdim.

Hacı Qasim Böyük Rəhbərin siyasətlərini icra etməkdən ötrü Beynəlxalq İslam Oyanışı iclasının əsasını qoydu. Tunis, Misir, Liviya və Yəməndə inqilablar başlayanda Böyük Rəhbər İslam oyanışı mövzusunun irəli sürmüşdü. General Süleymani ağanın İslam oyanışına baxışını dünyada təbliğ etməkdən və gözləntilərinin həyata keçməsindən ötrü qərara gəlmişdi ki, İslam dünyasının

mütəfəkkirlərini və beynəlxalq medianı bu mövzuya cəlb etsin.

İlk İslam Oyanışı iclası 2011-ci ildə onlarla ölkədən yüzlərlə mütəfəkkirin iştirakı ilə Tehranda baş tutdu. Sonrakı illərdə "Din alimləri və İslam oyanışı" və "Qadınlar və İslam oyanışı" kimi beynəlxalq iclaslar keçirildi.

Siyasət cəbhəsinin qəhrəmanı

Müharibə zamanı Sarəllah diviziyasının uşaqlarının bir qismi deyirdi ki, ağa Xameneinin çıxışlarına qulaq asmaq vacibdir, ağa Haşiminin çıxışlarına qulaq asmaq isə daha vacib. Əlbəttə, o günlərdə onların arasında fikir ayrılığı yox idi, hər ikisi İmam Xomeyni tərəfindən təsdiqlənirdi. Mənim ağa Haşimi Rəfsəncaniyə hörmətim vardı, amma

rəhbərə daha çox bağlı idim. İnqilabın əvvəlindən ona xüsusi sevgim olub. Sarəllah diviziyasında isə bir qismin ağa Rəfsəncaniyə hörməti daha çox idi.

Rəfsəncanda iki nüfuzlu ruhani vardı: Şeyx Məhəmməd Haşimian və Şeyx Abbas Pürməhəmmədi. Onlar bəlkə də düşüncə baxımından iki cinah sayılırdılar, çünki hər ikisi imamın tərəfdarı idi. Lakin iki qrup idilər və tərəfdarları arasında fikir ayrılığı vardı. Rəfsəncanın üç batalyonundan birinin komandiri şeyxabbasçı idi, digər ikisinin komandirləri şeyxməhəmmədçi. Hacı Qasim heç vaxt bu komandirlərə və Təbliğat rəisi olan mənə cinah və qrup gözüylə baxmırdı. Lazım olanda fikir bildirirdi, amma komandir qərarlarında təsiri olmurdu. O, diviziyaya gələn bütün nümayəndələri yaxşı qarşılayırdı, hansı qrupdan olmalarına baxmırdı. O zaman ölkədə sol və sağ cinahları yox idi. Hacı Qasim hamıyla əlaqədə idi. Hamı da onu dəstəkləyir və sevirdi.

Ciroftdan iki deputat vardı: İshaq Cahangiri və diviziyanın ruhanilərindən olan Əli Zadsər. Onlar 1988-ci ildə üçüncü çağırış parlament seçkilərində rəqib idilər. Həmin seçkilərdə qarşıdurma baş verdi, hətta adam öldürüldü. Onların hər ikisi cəbhəyə gəlirdi. Qasim Süleymani üçün onların arasında fərq yox idi. Rəfsəncana yolu düşəndə də həm Şeyx Abbasın evinə baş çəkirdi, həm Şeyx Məhəmmədin. O, ömrünün sonuna qədər bu prinsipə sadıq qaldı.

Şəhadətindən iki-üç ay öncə Kirmanın Şəhid fondunun rəisi dəyişdirildi; general Həsəni getdi, ağa Gövhəri gəldi. Hacı Qasim Kirmanda onların hər ikisi ilə iclas keçirdi, orada eynilə bu sözləri söylədi: "Müharibə uşağı müharibə uşağıdır; istər bu cinahdan olsun, istər o cinahdan. Biz müharibə əlilini və şəhidi uca tutmalıyıq. Nəyimiz varsa, onlardandır".

Qasim Süleymanın siyasi mövqeyi sadə və aydın bir prinsipdən irəli gəlirdi: Müharibə uşaqlarına və şəhid ailələrinə dəstək. Müharibə uşaqları hansı cinahdan

olurlarsa-olsunlar, Süleymanın sözü dinləyirdilər. Çünki o, siyasi mövqələrinə fikir vermədən onların hamısını qəbul edirdi. Birində vilayətə qarşı problem yarandıqda gedib danışır, yol göstərirdi. Qırmızı xətti vilayət idi. Kimsə imam və rəhbər barədə artıq-əskik danışanda dözmürdü.

Qasim Süleymani döyüşçülərlə əlaqəsini kəsmirdi. Bir dəfə diviziyanın komandirlərini Tehran, Kirman, Qum və İsfahandan toplayıb Əhvaza apardı. Əhvaz onların müharibə zamanı tanış olduqları yer idi. Əməliyyat bölgəsində oturub xatirələrini yada saldılar. İstəyirdi ki, onlar hər bir halları, hər bir təmayülləri ilə döyüşçü olduqlarını yaddan çıxarmasınlar. Demək istəyirdi ki, bizim dostluğumuz buradan başlayıb, onu qoruyaq.

Məhərrəm və Fatimiyyə günlərində təşkil etdiyi rövzə məclislərinə müharibə dövrünün bütün döyüşçüləri gəlirdilər. Ramazan ayında müharibə uşaqlarına iftar süfrəsi açırdı. Uşaqların birinə deyirdi ki, hamıya xəbər versin. Bəzən bütün komandirləri və

ailələrini Məşhədə aparırdı. Meyarı bu idi ki, onlar müharibə uşaqlarıdır; səkkiz il bu meydanda olmuş, əsir düşmüş, əlil olmuş, İslam Respublikası üçün əziyyət çəkmişdilər. Deyirdi ki, bunlar etimadlı insanlardır, İslam quruluşuna xəyanət etməzlər. Onların bəzisi 2009-cu il hadisələrində Kirmanda fitnə öncülləri olmuşdular. Hacı onları qorumaqdan ötrü öz hörmətini ortaya qoymuşdu. O deyirdi: “Onlar nümunəni təyin etməkdə səhvə yol veriblər. Seçkilər bitib gedəcək, lakin inqilab və vilayət qalacaq. Gərək bu qüvvələri quruluş üçün qoruyaq. Lazım olanda bunlar gedib vuruşacaqlar”. Onların çoxu indi də inqilaba xidmət edir.

Bir döyüşçünün səhvə yol verdiyini görəndə, özünə qarşı təbliğat və ya təhqir ehtimalı olsa belə, hörmətini xərcləməyə hazır idi. Bəzən mənimlə dərdləşirdi. Bir dəfə dedi ki, Kirmanda məni təkfir ediblər, fitnəkarları müdafiə etdiyimi söyləyiblər. Deyirdi ki, bu adam səkkiz il inqilab üçün vuruşub, əl-ayağı kəsilib, altı il, səkkiz il

əsirlikdə qalıb; ondan asanlıqla əl çəkə bilərəmmi?! Maliyyə səhvlərində də müharibə uşaqlarını tərək etmirdi. Baxırdı ki, bu, diviziyanın hücumçu batalyonunun komandiri olub, müharibədə can qoyub. İndi bir yerdə şeytan onu yoldan çıxarıb və onu bataqlıqdan xilas etmək mümkündür. Qasim Süleymani onlarla insanı yanlış yoldan qaytarıb. Onları mənə tapşırıb deyirdi ki, onlara baş çək, onlara qarşı diqqətli ol. Bir ata kimi rəftar edirdi. Deyirdi ki, əgər onun yerində mənim övladım olsaydı, nə edərdim; evdən qova bilərdimmi?!

Hacı Qasim vətənpərvərlik və millətçilik iddiasında olan bəzi siyasətçilərin yalanını ifşa etməkdən ötrü də müqəddəs müdafiə məsələsinə toxunur, onları səkkizillik müharibə ilə dəyərləndirirdi. Şəhid Şatirinin ildönümündə bu məsələyə toxunaraq dedi: "İrandakı millətçiliyin böyük hissəsi yalandır. Millətçiliyi islamçılıq qarşısında bayraq ediblər, vətəni sevmək, ölkə üçün can-başla çalışmaq mənasında millətçilik yoxdur. Elə olsaydı, biz müharibədə millətçiləri hamıdan

öndə görərdik. Səkkizillik müharibədə, xarici düşmənin hücumunda millətçilərdən, azadlıq hərəkatından və milli cəbhədən heç bir əsər-ələmət görmədik. Heç vaxt görmədik ki, ad yazdırsınlar, könüllü qüvvələrini toplayıb cəbhəyə bir batalyon və ya bölük göndərsinlər. Heç vaxt belə bir şey olmadı. Məqsədləri dinə, İslama qarşı yalançı millətçilik idi".

Hacı Qasimin ağa Əhmədiyədən xoşu gəlmirdi. Əhmədiyə Qüds qüvvələrinin Suriyaya girmələrinə müxalif idi. O deyirdi ki, Bəşşar devriləcək, boşuna gedirsiniz. O, İslam oyanışını da qəbul etmirdi, İslam oyanışı konfransında çıxış edəndə ərəb oyanışından danışırdı. Hacı Qasim əvvəldən onun sərtliyinə qarşı çıxırdı. Bütün bunlarla bərabər, Əhmədiyə prezident olanda Qüds qüvvələrinə əvvəlki hökumətdən çox kömək etdi. Onun prezidentliyinin son günlərində, hamı onun əleyhinə çıxan vaxtda Hacı Qasim ona təşəkkürnamə yazdı. Qabaqcadan mənə dedi ki, belə bir iş görmək istəyirəm.

Hacı Qasim ağa Haşimi Rəfsəncanini həbsxanada yatmış, məşəqqətlər çəkmiş inqilabçı bilirdi. Onun müharibə komandirlərinə hörməti vardı; Rəfsəncani də bir dövəmdə müharibə komandiri olmuşdu. Onu dəstəkləyir, lakin səhvlərini də deyirdi. Düşünürdü ki, rəhbərin digərləri ilə fərqi yerlə göy qədərdir. Lakin onu rədd etmirdi, deyirdi, gərək biz cəlb edək ki, digərləri cəlb etməsinlər.

Böyük Rəhbər 2017-ci ilin mayında İmam Hüseyin (ə) adına hərbi universitetdə çıxış edib müqavimət hökumətinin xüsusiyyətlərinə toxundu.¹ Biz həmin tədbirdə yan-yanə oturmuşduq. Ağanın çıxışı bitəndən

¹ O bu çıxışında buyurdu: "Müqavimət hökuməti nədir? Yəni hegemonluğa, diktəyə təslim olmamaq və qüdrətli mövqedən çıxış etmək. Müqavimət hökuməti qüdrət mövqeyində dayanır: nə təcavüzkdir, nə xalqlara və ölkələrə əl uzadan istismarçidir, nə də öz qınına çəkilən, passivlik göstərəndir. Bunların heç biri deyil. Bəziləri düşünürlər ki, biz qlobal və regional ekspansiya ittihamını özümüzdən uzaqlaşdırmaq üçün gərək müdafiə mövqeyində olaq. Belə deyil. Biz müdafiə qınına çəkilmirik, passivlik göstərmirik. Əksinə, "Allahın düşməni və öz düşməni qorxutmaq üçün kafirlərə qarşı bacardığımız qədər qüvvə və döyüş atları tədarük edin" mövqeyində dururuq. Ayədə "Allahın düşməni və öz düşməni qorxutmaq" deyilir. Bu nə deməkdir? Burada məqsəd düşməni təcavüzdən çəkirdən güc amilidir".

sonra dedi: "Bildin ki, ağa nə buyurdu? Dedi ki, müqavimət hökuməti. Yəni bu hökumət müqavimət hökuməti deyil!"

Şuranın iclasına getdik. Həmişəki kimi iclasın əvvəlində bir qədər əxlaqi mövzuda danışdım. Hacı Qasim kimi, mən də seçki günlərində fikrimi hamıya söyləmişdim. Bəzən şuranın iclaslarında ümumi strategiya kimi deyirdi ki, ağanın fikirləri üzərində dayanmalıyıq. Həmin gün iclasdan sonra mənə dedi: "Ağa Şirazi, seçkilər yaxınlaşır, bir iş görmək istəmirsən? Ağa inqilabçı hökumət istəyir. Bu hökumət inqilabçı deyil. Gərək müqavimət hökuməti qurulsun". Hacı Qasimin bu mövqeyi mənə yeni idi. Dedim ki, nə edim? Dedi: "Get Kirmana, müharibə uşaqlarına de ki, gərək müqavimət hökuməti seçilsin; düzgün seçimin xüsusiyyətlərini söylə, onlara yol göstər".

Mən Kirmana gedib Həsən Ruhani hökumətinin valisi və mənim dostum olan ağa Rəzm Hüseyniyə zəng vurdum. Ona dedim: "Kirmana gəlmişəm müharibə

uşaqlarına deyim ki, ağa Ruhaniyə səs verməyin".

Qasim Süleymani siyasətdə də vilayət ardıcılı idi. Böyük Rəhbər BƏRCAM (Nüvə Sazişi üzrə Birgə Komissiya) müzakirələrinə nikbin yanaşmırdı, çünki amerikalılar və digər müzakirə tərəfləri etimad ediləsi deyildilər. Qasim Süleymani də ağanın mövqeyi üzərində ısrarla dayandı. O, 2019-cu ildə Kirman şəhidlərinin anım tədbirində deyirdi:

- BƏRCAM düşmən üçün üçbucaq şəklindədir. Obama düşünürdü ki, tədricən digər iki bucağa da çatacaq. Hamıdan gec gəlib, birinci getmək istəyirdi. Regionda ikinci BƏRCAM üzərində ısrarlarının səbəbi müsəlman İrandan İslam dünyasına can verən fəallığı, hərəkəti, İslam dünyasında coşmuş bu qanı qurutmaqdır. Məqsəd budur ki, ikinci BƏRCAM-da əsl İslam gücü yox olsun. Əgər gedib ikinci BƏRCAM-da da məğlub olsaq, bununla bitəcək? Xeyr, əsas BƏRCAM İranın daxilinə aiddir. Onlar

üçüncü BƏRCAM-da mənbəyi qurutmaq istəyirlər. Mənbə İrandır.

Rəhbər buyurmuşdu ki, onlar BƏRCAM razılaşmasını cırsalar, biz yandırırıq. Qasim Süleymani də gözləyirdi ki, hökumət və onun diplomatik qanadı bu məsələyə ciddi yanaşsın. Əgər yandırsaydıq, buraya çatmazdıq. Biz vilayət mövqeləri üzərində möhkəm dayanmalıydıq. General Süleymani beləydi.

Süleymaniyə görə, siyasət sahəsi haqq-hesab, sevgi və nifrət yeri deyil. O, cənab Ruhaninin bəzi mövqələrinə qarşı idi, açıq şəkildə özünə də deyirdi ki, filan məsələdə səhv etdiniz. Lakin həmin Hacı Qasim inqilab və İslam məsələsi ortada olanda cənab Ruhaninin əlini öpməyə hazır idi.

Bəşşar Əsəd 2019-cu ildə Tehrana gəldi, Böyük Rəhbərlə və cənab prezidentlə mühüm görüşlər keçirdi. Bu səfəri Qüds qüvvələri təşkil etmişdi. Onun gəlib-getməsi təhlükəsizlik baxımından dəqiq olmalı idi. Yolda ona qarşı terror ehtimalı da vardı. Cənab Əsədin səfərinin dəqiq zamanı ağa

Ruhaniyə bildirildi, gedib onu qarşıladı və Böyük Rəhbərlə görüşündə iştirak etdi. Lakin prezident aparatında lazımi razılaşdırma baş tutmadığına görə Xarici işlər naziri cənab Zərif bu görüşdə iştirak edə bilmədi. O, həmin günlərdə bəzi səbəblərə görə öz istefasını prezidentə təqdim etmişdi. Bəziləri belə bir şübhə yaydılar ki, bu istefa ağa Zəriflə general Süleymani arasındakı ixtilafdən irəli gəlmişdir. Əcnəbi media da bu şübhəni naşicasına işıqlandırdı.

Həmin günlərdə Hacı Qasimlə evdən Qüds qüvvələrinin qərargahına gedirdik. Hüseyin Purcəfəri də maşında idi. Hacı ona dedi: "Hüseyin, ağa Zərifə zəng vur, danışım". Ağa Purcəfəri zəng vurub telefonu ona verdi. Bir neçə dəqiqə zarafatla və hal-əhval tutmaqla keçdi. Səmimi söhbət edirdilər. Sonra çox ciddi şəkildə ağa Zərifə dedi: "Siz gərək istefa verməyəydiniz. Səhv etmişiniz. İnşallah, elə indicə nazirliyə gedin". İki dəfə onunla danışdı. Ağa Zərif Süleymaniyə görə qayıtdı.

Hacı Qasim həmin gün müsahibə verib Zərifi təriflədi.¹

Amerika Zərifi sanksiya siyahısına salandan sonra da hərbi geyimdə nazirliyə onu görməyə getdi, təbrik edib dedi ki, İncilab Rəhbərinin mövqeyini dəstəklədiyinizə görə Amerikanın qəzəbinə gəlmisiniz.²

Ağa Zərif inqilabi söz danışb Amerikayı hirsləndirdiyinə görə ona təşəkkür etməyi özünə borc bilirdi. Ağa Ruhani də müqavimət istiqamətində danışanda onu dəstəkləyirdi. Süleymani nə top-tüfəngdən qorxurdu, nə ölümdən, nə də onun-bunun sözündən. Barəsində nə deyəcəkləri, kimin xoşuna, kimin acığına gələcəyi onu maraqlandırmırdı.

¹ Süleymani həmin müsahibədə demişdi: "Ağa Zərif ölkənin maraqlarından ötrü həmişə müxtəlif səviyyələrdə dəyərli işlər görmüş, İslam inqilabının və İran xalqının düşmənlərinə qarşı lazımı əməkdaşlığı etmişdir".

² Bu görüş 6 avqust 2019-cu ildə baş tutdu və mediada geniş şəkildə işıqlandırıldı. General Süleymani orada Zərifə dedi: "Dünyanın və İslam aləminin dahisi olan Böyük Rəhbərə mənsubluğunuza görə Amerikanın qəzəbinə gəlmisiniz. Mən sizi təbrik edirəm. Amerikanın sizə qarşı sanksiyası sübut etdi ki, ölkənin xarici siyasətinə məsul şəxs kimi, ABŞ rəhbərliyinin cahilliyi ilə bağlı ictimai rəyə, xüsusən də Amerika əhalisinə böyük təsir qüvvəni var".

Təfriqənin qarşısını almaq Hacı Qasim üçün ən mühüm vəzifə sayılırdı. O, çıxışlarında ixtilaf və təfriqə barədə xəbərdarlıq edirdi,¹ hamını vəhdətə, birliyə çağırırdı. Son tövsiyəsi olan vəsiyyətnaməsində də yazırdı: "Bir olmaq istəyirsinizsə, birliyin şərti prinsiplər üzərində açıq konsensusa gəlməkdir. Prinsiplər bir neçə əsas məsələdən ibarətdir. Onların biri vilayəti-fəqihə əməli etiqaddır; yəni onun nəsihətlərini eşidin, əsl dini və elmi təbib kimi tövsiyə və tapşırıqlarına ürəkdən əməl edin".

¹ Qasim Süleymani 2016-cı ilin oktyabrında Mələyir şəhidlərinin anım mərasimində deyirdi: "Düşmənlə döyüş xəttində iki səs ucalmamalı, kimlərsə, "Düşmən deyil, dostdur" deməməlidir. Xəvaric bu baxışın məhsulu idi. Əgər vəzifəli şəxslər yanlış ünvan versələr, cəmiyyətdə düşməne qarşı ikitirəlik yaratsalar, xəyanət etmişlər. Düşməne cinah vermək ən pis xəyanətdir. Düşmən barədə yanlış təsəvvür yaratmaq, cəmiyyətin düşməne qarşı həssaslığını aradan qaldırmaq və təfriqə salmaq xəyanətdir".

Cənazənin qəhrəmanlığı

Hadisə günü günortadan sonra korpusun Baş komandanlığına getdim. Səbh saat 04:30 dəqiqədən etibarən fırtına dolu on iki saatı arxada qoymuşdum. İclas cənazənin şəhərlərə aparılması və dəfni barədə idi. Qərara alındı ki:

– Cənazələr şənbə günü Kazimeyn, Kərbəla və Nəcəfə aparılsın, həmin gün axşam Məşhədə gətirilsin;

– Bazar günü Məşhəddə cənazə müşayiəti ilə yürüş keçirilsin, axşamüstü İmam Rzanın (ə) hərəminə aparılsın, axşam da Tehranda Müsəllada vida mərasimi keçirilsin;

– Bazar ertəsi günü İmam Xamenei cənazə namazını qılsın, sonra da Tehranda yürüş keçirilsin;

– Çərşənbə axşamı günü Kirmanda cənazə ilə yürüş keçirilsin və dəfn olunsun.

Qüsursuz bir qərar kimi görünürdü. Lakin icra olunan proqram iclasda qəbul olunandan fərqli oldu. Ondan sonra baş verənlər artıq bizim əlimizdə deyildi.

Şənbə günü, yanvarın 4-ə aid proqram beləydi ki, öncədən elan olunmadan şəhidləri Kazimeynə – İmam Kazimin (ə) və İmam Cavadın (ə) müqəddəs məqbərələrinə aparsınlar, Bağdad, Kərbəla və Nəcəfdən sonra da Təyyarə ilə birbaşa Məşhədə gətirsinlər. Lakin səhər çağından mərasimin təşkilatçıları Kazimeyn və Bağdadda böyük izdihamlarla üzləşdilər. Öncədən elan edilməsə də, İraq əhalisi bir-birinə xəbər vermişdi.

Proqram ilk dəfə orada pozulmağa başladı. Cəsədlər sübh çağı Kərbəlada olmalı idi, lakin Kərbəlaya çatana qədər hava qaralmışdı. Kərbəla və Nəcəfdə qiyamət vardı. İraq əhalisi uzun illər şəhərlərində çoxlu şəhid cəsədi ilə yürüş etmişdilər, lakin budəfəki izdiham heç yerdə görünməmişdi.

Səddam devriləndən sonra İslam Respublikası İraq xalqının yanında oldu, İraqda xalq hökuməti iş başına gəldi və bu əlaqə daha da gücləndi. İŞİD İraqa hücum edəndə İran İslam Respublikası İraq xalqına kömək etdi, işğalçı terroristlərə qarşı mübarizə apardı. İraq xalqı başa düşdü ki, İran xalqı nəinki ona dəstəkdir, hətta canını onun uğrunda verməyə hazırdır. Biz İraqda şəhid verdik; necə ki, iraclılar İranda şəhid vermişdilər.

İraq əhalisi general Süleymanın onları şəhadətə qədər müdafiə etdiyini görmüşdü. Bu yürüşlərdə milyonluq iştirakları ona minnətdarlıq əlaməti idi. İraqın qüdrətli xalq liderləri qəbilə başçılarıdır. Onların hansının evinə gedirdiksə, çərçivələrdə üç şəkil

görürdük: İmam Xomeyninin, rəhbərin və Hacı Qasimin şəkilləri. Bu güclü mənəvi əlaqə Şəhid Süleymanın cənazəsi ilə yürüşdə də özünü göstərdi. Bu sevgini onların qəlbinə Allah salmışdı. İnsan Allah üçün hərəkət etdikdə Allah da onun sevgisini insanların qəlbinə salır.

İraqdakı böyük izdihamı görəndə birdən-birə İmam Xameneinin sözlərini xatırladım. Süleymanın şəhadəti elan olunandan sonra İran əhalisi küçələrə çıxdı, hər bir şəhər öz adətinə uyğun olaraq, sevgi və hörmətini ifadə etdi. Ağa şəhadət günü axşamüstü Hacı Qasimin evinə gedib ailəsi ilə danışdı. Ertəsi gün səhər çağı Bağdad, Kərbəla və Nəcəfdə cənazə müşayiəti ilə yürüş olacaqdı. Heç kim, hətta proqramı hazırlayan bizlər də belə bir izdihamı təxmin edə bilməzdik. Ağa isə Hacı Qasimin ailəsi ilə söhbətlərində buyurmuşdu:

– Siz bu gün gördünüz. Bəli, Kirmanda Hacı Qasimi hamı yaxından tanıyır. Bu gün Kirmanda bu qədər insanın küçələrə çıxması qəribə deyildi. Bəs Təbrizdə necə?! Təbrizi

gördünüz? Gördünüz necə izdiham vardı?! Təbriz əhalisi – o milyonluq izdiham küçələrdə necə ağlayır, necə sevgilərini ifadə edirdi! Bunlar bizim gözlərimiz önündəki nemətlərdir. Allah-Taala şəhadətin necə dəyərli olduğunu anlamağımız üçün bunları bizə göstərir. Siz onun dəfnini, şəhərlərdəki izdihamlı yürüşləri də görəcəksiniz.

Şübhə etmədim ki, proqram başqa birinin əlindədir. Proqramları tərtib edən nə korpusdur, nə Qüds qüvvələridir, nə İrandır, nə İraqdır. Proqramları tərtib edən Allahdır!

Müşayiət yürüşü üçün Xuzistanın da seçilməsi simvolik bir şey idi. General Süleymani səkkiz il orada vuruşmuş, son sel zamanı da əhaliyə əlindən gələn xidməti etmişdi. Bu torpaq Süleymani üçün müqəddəs idi. Buna görə də, Allah-Taala onun cəsədini Xuzistana gətirdi, oranın dəyərbilən əhalisi bu tarixi yürüşdə böyük izdihamla iştirak etdi. Yanvarın 15-də Xuzistanın mərkəzi olan Əhvazda bir neçə km uzanan yürüş günortadan sonraya qədər davam etdi.

Şəhidlər Əhvazdan Məşhədə aparıldılar. Öncədən nəzərdə tutulmuşdu ki, hava limanından İmam Rzanın (ə) məqbərəsinə qədər yürüş olsun və orada qəbrin başına dolansınlar. Cənazələr Məşhəd hava limanından məqbərəyə doğru yola düşdü. Lakin izdiham o qədər sıx idi ki, cəsədlər bir neçə saatdan sonra hərəmin yaxınlığına çatdı və onları içəri apara bilmədilər. Başqa yol olmadığını görüb şəhidləri Tehrana yola salmaqdan ötrü hava limanına qaytarmaq qərarına gəldilər. Qərara alınmışdı ki, şəhidlərin cəsədləri yanvarın 5-də günortadan sonra Məşhəddən İmam Xomeyni hava limanına, oradan da imamın məqbərəsinə aparılsın. Sonra Şəhid Süleymanın cəsədi bir neçə dəqiqəliyə evinə aparılsın, axşam da xalq Tehran Müsəllasında Hacı Qasim və yoldaşlarıyla vidalaşsınlar.

Məşhəddə baş verən hadisəyə görə bu uçuş da vaxtında baş tutmur. Şəhid cəsədləri hava limanına yaxınlaşanda Xorasanın ovaxtkı valisi ağa Rəzm Hüseyini zəng vurub

deyir ki, Hacı Qasim İmam Rzanın (ə) hərəminə girmədən təyyarə uça bilməz! Çox deyirlər ki, Tehranda proqram var, komandanlığın qərarıdır, o isə az eşidir. Rəzm Hüseyini demişdi ki, hərəmi ziyarət etməsələr, Məşhəddən çıxmaları mümkün deyil. Şəhidləri bir yolla hərəmə apardılar. Camaata elə göstərdilər ki, guya cəsədlər Tehrana yola düşdü. Buna baxmayaraq, bəziləri məsələdən xəbər tutdu. Allahın lütfü ilə şəhidlər həzrət İmam Rzanın (ə) nurlu zərihinin başına fırlanmadan Məşhəddən getmədilər.

Şəhid cəsədlərini aparan təyyarə gecə saat 01:30 dəqiqədə İmam Xomeyni hava limanının yerinə Mehrabad hava limanında yerə oturdu. Çünki İmam Xomeyninin məqbərəsində və Müsəllada nəzərdə tutulmuş proqram ləğv olunmuşdu. Qərara alınmışdı ki, heç kimi hava limanına buraxmasınlar. Lakin gecənin o saatında hava limanının ərazisi adamlarla doluydu. Tabutları gətirəndə insanlar elə hücum çəkdi ki, az qala ayaq altda qalacaqdıq.

Hacı Qasimin tabutunu təcili yardım maşınına qoyub evinə yola saldıq. Mən də tez özümü Şəhid Dəqayıqi qəsəbəsinə yetirdim. Qəsəbədə iynə atsaydın, yerə düşməzdi. Birtəhər özümü evə yetirə bildim. Evdəkilər onu gözləyirdilər. Təcili yardım maşını qəsəbənin içindən evə çatana qədər gecə saat 3 oldu. Uşaqlar sürəhilərin üstünə çıxıb çətinliklə tabutu evə saldılar. Bəzi komandirlər də gəlmək istəyirdilər, amma mümkün olmadı. Ailəsi vidalaşandan sonra tabutu həmin maşınla Müsəllaya apardılar. Səhər azanına az qalırdı. Həmin gecə heç kim yatmadı.

Səhər saat 6-da şəhidin ailəsi ilə birlikdə Tehran universitetinə getməyə hazırlaşdım. Digər şəhidlərin ailələri ilə də danışmışdıq ki, 06:30 dəqiqədə hamı orada olsun. Polislə razılaşdırılmışdı ki, şəhid ailələrinin universitetə girişindən ötrü nisbətən boş bir yol ayırsınlar. Lakin giriş qapısının yaxınlığında hərəkət etmək mümkün olmurdu. Cümə namazlarında giriş qapısının yanında yüksək vəzifəli şəxslər üçün bir

koridor olurdu; hətta o da yox idi. Camaatın arasında əzilirdik. Hamı xəsarət aldı. Mənim əlim yaralandı. Nəhayət, korpus uşaqlarının köməyi ilə çətinliklə sürəhilərin üstündən universitetə girdik. Bir neçə xarici qonağımız vardı, Qüds qüvvələri onları rahat şəkildə aparmalı idi, lakin mümkün deyildi. Müxtəlif ölkələrin səfirləri də izdihamın arasında qalmışdılar. Əsl qiyamət idi!

Cənazə namazından sonra, səhər saat 09:30 dəqiqədə cənazə ilə yürüş başlandı. İcra işlərinə general Aslani rəhbərlik edirdi. Mən hər an onunla əlaqə saxlayırdım. Günorta saat 2-də zəng vurdum. Dedi ki, hələ Azadlıq meydanına çatmamışıq. Saat 3-də zəng vurdum, dedi ki, meydanın yaxınlığındayıq. Səhər saat 09:30 dəqiqədə universitetdən yola çıxmış izdiham günortadan sonra saat 4-də Azadlıq meydanına çatdı. Qumdan dəqiqəbaşı zəng vururdular ki, bəs nə zaman gəlirlər? Deyirdim ki, heç nə bəlli deyil. Saat 4-də hamı deyirdi ki, Qum səfəri ləğv olunmuşdur. Mən də Qumun məsul şəxslərinə və teleradio əməkdaşlarına dedim

ki, artıq qaranlıq düşür, yürüş imkanı yoxdur. Lakin bizim sözümlə deyildi, Allahın istəyi bu idi ki, şəhidlər həzrət Məsumənin hərəmini də ziyarət etsinlər. Helikopter hazırlandı və şəhidlər günəş batmazdan öncə Quma çatdılar. Qumda yürüş marşrutu hərəmdən Cəmkərana qədər idi. Daim əlaqə saxlayırdım. Orada da izdiham ağır hərəkət edirdi.

Vilayətlərin korpusları və müxtəlif şəxsiyyətlər hər dəqiqə zəng vurub deyirdilər ki, məsələn, Quma qədər gəliblərsə, deyin, Kaşana da gəlsinlər. Cəsədlərin İsfahan və Yəzdə də aparılmasını tələb edirdilər. Kirman vilayətinin müxtəlif şəhərlərinin rəhbərləri də israr edirdilər ki, Hacı Qasimin cəsədi onların şəhərlərinə aparılsın. Lakin dedik ki, belə olsa, gərək onu bir ay şəhər-şəhər gəzdirək.

Mehrabad hava limanına getdim. Kirmana bir uçuş vardı. Axşam saat 9-da Kirmanda idim.

Üç şəhid pasdar Tehran və Qumda dəfn olundu, Şəhid Əbu Mehdi də Qumdan İraqa

göndərildi. Hacı Qasimlə Hüseyin Purcəfərinin cəsədləri gecə saat 01:30 dəqiqədə Kirmanın hava limanına çatdı. Orada qarşılama mərasimi oldu və hamı səhər çağı cəsədlərlə yürüş və dəfnə hazırlaşdı.

Səhər Kirmanın Azadlıq meydanında idim. Dəfnə təxminən üç milyon yarım insan gəlmişdi. Kirman şəhəri o vaxta qədər bu qədər adam görməmişdi. Ölkənin şimalından cənubuna qədər bütün şəhərlərdən gəlmişdilər. Kim nəylə bacarırdısa, özünü Kirmana yetirmişdi. Tehrandakı yürüşdən sonra da çoxları Kirmana yola düşmüşdü.

Proqram cümə imamının və general Salaminin çıxışları ilə başladı. Tabutları aparmağa xüsusi maşın gəlmişdi. Çıxışlardan sonra tabutları avtobusun üstündən götürüb maşınlara qoydular. İzdihamın sıxlığına görə bu iş bir qədər vaxt apardı. Maşın yola düşəndən sonra dedim ki, maşının arxasınca piyada gedim. Qardaşlar dedilər ki, olmaz, çox sıxlıqdır. Onlar qərar qəbul edəne qədər maşının arxasınca yola düşdüm. Bir neçə

dəfə az qala camaatın arasında əziləcəkdim. General Hüseyn Mərufi sözə qulaq asmadığımı görüb iki nəfəri göndərmişdi ki, məndən muğayat olsunlar. Mənim xəbərim yox idi, bir də gördüm ki, yanımda iki ucaboy, enlikürək mühafizəçi var. Ruhani olduğumu görüb camaatdan üç-dörd nəfər də məni dövrəyə almışdı.

Şəhidlərin cəsədlərini aparan maşındakı uşaqların bir neçəsi məni tanıdı, əlimdən tutub maşına mindirmək istədi, amma razılaşmadım, dedim ki, Şəhidlər gülzarı məzarlığına qədər piyada getmək istəyirəm. İzdiham dalğa kimi gedib-gəlirdi. Ən güclü təzyiq maşının ətrafında idi. Hamı özünü tabutlara yetirmək istəyirdi. Uşaqlara dedim ki, bir qədər maşından aralanaq. Azca seyrəklik yarandı, nəfəs ala bildim. Müştəq meydanına çatanda günorta azanı verildi. Meydanın kənarındakı came məscidində namaz qıldıq. Biz bayıra çıxanda maşın bir qədər irəliləmişdi, camaatın arasıyla ağır-ağır gedirdi. Bu zaman bir gənc ruhani səkidə qışqırmağa başladı: "Camaat, getməyin! Siz

Allah, getməyin... arxada nə qədər adam öldü!.."

Əvvəlcə inanmadım, sonra bildim ki, doğrudur. Buna baxmayaraq, camaat yenə gəlirdi. Şəhidlər gülzarı məzarlığının yaxınlığında artıq maşından uzaqdaydıq. Burada camaatın arasına pıçıltı düşdü. Bir neçə nəfər gəlib qışqırdı: "Camaat, qayıdın, dəfn olmayacaq". Bu zaman bir helikopter də göydə fırlanırdı. Mən iki ehtimal verdim: "Ya camaatı dağıtmaqdan ötrü belə deyirlər, ya da şəhidləri helikopterlə harasa aparıb, sonradan məzarlığa gətirəcəklər," – deyə düşündüm. Əgər həmin izdiham Şəhidlər gülzarı məzarlığına getsəydi, dəhşətli ölümlər olacaqdı. Allahın köməyi ilə məzarlığa çatmazdan öncə tabutları bir maşına qoyub ara yolla Sarəllah diviziyasına apardılar. Öz-özümə dedim: "Deməli, general Süleymani diviziyası ilə də vidalaşmalı imiş!"

Bir qədər sakitlik yaranandan sonra piyada məzarlığa getdim. Uşaqlar qəbri hazırlamışdılar. Cümə imamının ofisində iclas idi. Korpus komandiri, vali və digər vəzifəli

şəxslər iştirak edirdilər. Qərara alındı ki, dəfn mərasimi sübh namazından sonra icra olunsun. Yanvarda Kirmanın gecələri soyuq olur. Bəzi insanlar və şəhidlərin övladları səhərə qədər orada qaldılar. Sübh azanından bir saat qabaq məzarlığa getdik. Çoxlu adam toplaşmışdı, amma idarəolunmaz həddə deyildi.

Şəhid Süleymani Şəhid Yusif-İlahinin məzarının yanında dəfn edilməsini istəmişdi. Bəzi dostlar deyirdilər ki, bura ona münasib deyil. Lakin Hacı Qasim həyat yoldaşına məktubunda yazmışdı: "Yoldaşım, mən Kirmanın şəhid məzarlığında qəbrimin yerini müəyyən etmişəm; Mahmud¹ bilir. Qəbrim sadə olsun; şəhid dostlarımla qəbirləri kimi. Qəbrimin üstünə "Əsgər Qasim Süleymani" yazılsın, titullar yazılmasın".

Şəhid Süleymanın müəyyən etdiyi yer Şəhid Hüseyin Yusif-İlahinin məzarının yanında idi. Süleymani diviziyanın arif şəhidi Hüseyin Yusif-İlahinin iki şəhidin

¹ Qasim Süleymanın qayını

gəlişi barədə qeybdən verdiyi xəbərdən sonra onunla yaxın dost olmuşdu.¹ O gündən Hacı Qasim onun sözlərinə iman gətirmişdi! O,

¹ Hacı Qasim Süleymani bir çıxışında Şəhid Yusif-İlahinin macərası barədə deyirdi: "Şələmçədə əməliyyat olacaqdı. Düşmən duyuyq düşməsin deyə, kəşfiyyatçı uşaqları bir il yarım öncə, Kərbəla-5 əməliyyat bölgəsinə yerləşdirmişdik. Önümüzdə su vardı. Həmin gün uşaqlarımızdan ikisi – Sadiqi və Musayipur soyadlı döyüşçülər kəşfiyyata getdilər, amma qayıtmadılar. Çox arif bir qardaşımız vardı. Hələ məktəbi bitirməmişdi, amma əməli irfanda bəlkə də böyük övliyalardan 70-80 ildən sonra çatdıqları bir məqama çatmışdı. Mən Əhvazdaydım, zəng vurub dedi ki, gəl. Getdim. Mənə dedi: "Əkbər Musayipurla Hüseyin Sadiqi gediblər, amma qayıtmayıblar". Çox narahat oldum, hirsə dedim: "Hələ başlamamış düşmən bizdən əsir tutdu. Artıq əməliyyatın üstü açıldı". Müxtəlif cəbhələrdə işlədiyimizə görə oradan getdim. İki gündən sonra yenə əlaqə saxlayıb dedi ki, gəl. Mən gedəndən sonra dedi: "Sabah Əkbər Musayipur qayıdacaq". Həmin döyüşçünün adı Hüseyin idi. Dedim ki, Hüseyin, nə danışırsan? Çox zərif bir təbəssüm dodağının küncünü azca araladı. Dedi: "Hüseyin Qulamhüseyin oğlu bunu deyir". Atasının adı Qulamhüseyin idi; çox dəyərlili məktəb müəllimi idi. Həm atası, həm də anası müəllim işləyirdi. Özü də çox gənc olmasına baxmayaraq, həqiqətən, müəllim idi. Mənə dedi: "Sabah Musayipur qayıdacaq, sonra da Sadiqi ". Dedim ki, hardan bilirsən? Dedi ki, qal, görərsən. Mən də qaldım.

Kəşfiyyatçı uşaqlar binoklu istehkamin üstünə bərkətməmişdilər. Təxminən günorta saat 1 idi. Dedilər ki, suda bir qaraltı var. Qalxıb gördüm ki, düzdür, suyun üstündə bir qaraltı görünür. Uşaqlar suya girib gördülər ki, Əkbər Musayipurdur. Ertəsi gün də Hüseyin Sadiqinin cəsədi gəldi. Qəribə idi ki, bütün təlatümünə baxmayaraq, su onları düz suya girdikləri nöqtəyə qaytarmışdı. Hüseyinə dedim ki, bunu hardan bildin? Dedi: "Əkbər Musayipuru yuxuda gördüm. Dedi ki, Hüseyin, biz əsir düşməmişik, şəhid olmuşuq. Mən sabah bu saatda qayıdacam, Sadiqi də o biri gün". Sonra mənə dedi: "Bilirsən ki, niyə mənimlə Əkbər Musayipur danışdı, Sadiqi yox?" Soruşdum ki, niyə? Dedi: "Əkbərin iki üstünlüyü vardı: ailə qurmuşdu və suda da gecə namazını tərktəməmişdi".

həyatı boyu heç vaxt özünü görməmişdi, zənnimcə, şəhadətindən sonra da Hüseyin Yusif-İlahini böyütmək istəyirdi. General Süleymani bu qədər ad-sanına və qəhrəmanlığına rəğmən, deyirdi ki, mənə Hüseyinin yanında dəfn edin.¹

Nəhayət, vəsiyyətinə uyğun olaraq, Yusif-İlahinin məzarı yanında torpağa tapşırıldı. Birinci məzar daşına belə yazılmışdı: "Vilayət əsgəri Qasim Süleymani". Bir neçə gündən sonra isə dəyişdirib "Əsgər Qasim Süleymani" yazdılar.

Hacı Qasim çərşənbə günü, yanvarın 8-də sübh namazından sonra torpağa tapşırıldı; həzrət Zəhranın (ə) şəhadət gecəsində. Öz-özümə dedim: "Fəcrin doğuşu ilə günəşin doğuşu arasında və həzrət Zəhranın şəhadət gecəsində dəfn olunması, həmçinin qəbrinin ayaq tərəfində boş yerin olması və Şəhid Purcəfərinin orada dəfn edilməsi da Allahın işi idi.

¹ Məhəmməd Hüseyin Yusif-İlahi düşmənin kimyəvi hücumu zamanı zəhərlənərək 16.02.86 tarixində 24 yaşında şəhadətə qovuşdu.

Ağa Purcəfərini şəhadətindən dörd gün qabaq Qasim Süleymaninin evinin yanında görmüşdüm. Ertəsi gün birlikdə Suriyaya gedəcəkdilər. Mənə demişdi: "Hacı Qasim bu gün mənə dedi ki, daha yorulmuşam, bir güllə gəlsin, ikimiz də birlikdə şəhid olaq. Ona dedim ki, sən şəhid olmaq istəyirsənsə, ol, mənəmlə nə işin var? Dedi ki, sənsiz gedə bilmərəm". Hüseyin Purcəfəri azdanışan idi, onun adını "Süleymaninin sirr qutusu" qoymuşdum.

Müharibə zamanı Sarəllah diviziyasının ruhanilərindən və hazırda Kirmanın din alimlərindən olan ağa Qulamabbas Əsgəri Süleymaninin şəhadətindən sonra mənə zəng vurub dedi: "Gecə yuxuda Hacı Qasimi gördüm. Qucaqlaşib-öpüşdük. Dedim ki, Hacı Qasim, necəsən? Dedi: "Qızım Fatiməyə görə narahatam; yemək yemir".

O, Hacı Qasimin Fatimə adlı qızının olduğunu bilmirdi. Dedim ki, düzdür, Fatimə xanım hacının qızıdır. Onunla danışandan sonra Süleymaninin evinə zəng vurdum. Dəstəyi xanımı götürdü. Dedim ki,

belə bir yuxu görüblər, düzdürmü? Dedi: "Bəli, yemək yemir. Dəstəyi verirəm, atasının nə dediyini ona söylə". Dəstəyi Fatiməyə verdi. Ona dedim: "Atan səni görür. Onun narahatlığına son qoymaq istəmirsən?" Sonra evlərinə gedəndə dedi: "Atamın sözünə qulaq asdım".

Hacı Qasim Süleymaninin əhvalatı dövrümüzün höccətlərindən, qəribəliklərindəndir. O, ixlasla Allah yolunda çalışdı, Allah da vücudunda gördüyü nurun vasitəsi ilə sevgisini xalqın qəlbinə saldı. Cənazəsinin yürüş və dəfn mərasimləri bunu göstərdi.

İmam Xamenei bu böyük şəhidin dəfn günündə onun barəsində işlətdiyi cümləni heç kimin barəsində işlətməmişdi. Buyurdu ki, mən onun qarşısında baş əyirəm. Onun sözləri budur:

– Bu əziz şəhid hər dəfə yazılı və ya şifahi məruzə edəndə gördüyü işlərə görə onu həm ürəyimdə, həm də dilimdə alqışlayırdım. Ancaq bu gün ölkəyə və regiona etdiyi bu xidmətinə görə qarşısında təzim edirəm. Böyük iş gördü, qiyamət qopardı. Onun

mənəviyyatı şəhadətini belə dəyərli etdi.
İranda, Kazimeyndə, Bağdadda, Nəcəfdə,
Kərbəlada keçirilən vida mərasimləri,
yürüşlər... Tikə-tikə olmuş bu bədən nələr
etdi!

Sağdan oturan: İrannejad, Musəvi, Xoşi və Gülsorxi.

Sağdan ayaq üstə: Mehdi Səfəvi, Əbdülhüseyn Rəhimi, Əli Şirazi, Hacı Qasim Süleymani, Məhəmməd Şirazi, Yunis Zəngiabadi, Allahdadi, naməlum, Kirmani, Şərif, naməlum.

Üçüncü cərgədə: Xaksar, Ümidi, Hüseyn Purcəfəri, Abbas Ərəbnejad.

Sağdan: Hacı Qasim Süleymani, Əli Şirazi, Təhami, Həmid Ərəbnəcad, Əbdülhüseyn Rəhimi.

Əli Şirazi və Hacı Qasim Süleymani
Oğlum Hani, Hacı Qasimin övladları Hüseyn və Nərgiz

Hacı Qasim Süleymani, ağa Mədəni, Əli Şirazi, ağa Dehqani

Dəricani, Seyid İbrahim Yəzdinejad, Hacı Qasim Süleymani, Müinüddin, Əli Şirazi

Əli Şirazi Hacı Qasim Süleymani ilə

Hacızadə, Qeybərvər, Pakpur, Heydərinejad, Hacı Qasim Süleymani, Şahbazi, Rəhim Səfəvi

Şəhid Allahdadinin dəfn mərasimi

Нәрәм шәһidlәри конفرansı, мүқәддәс Мәшһәд шәһәри,
2018

